

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Barbora Šedová

Vliv architektury na ústavní právo

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ondřej Preuss, Ph.D.

Katedra ústavního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 10. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 181 624 znaků včetně mezer.

V Praze dne 26. 10. 2023

Barbora Šedová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat JUDr. Ondřeji Preussovi, Ph.D. za odborné a vstřícné vedení mé diplomové práce a za náměty, rady a připomínky, které mi při jejím psaní poskytl.

Dále bych ráda poděkovala svým rodičům za nekonečnou trpělivost, vstřícnost a podporu, kterou mi poskytovali po celou dobu studia.

Zvláštní poděkování patří také mé sestře, která pro tuto práci laskavě vytvořila přiložené mapy.

Obsah

Úvod	6
1. Architektura budov ústavních institucí	9
1.1. Politická a národní symbolika	9
1.2. Urbanismus.....	11
1.3. Charakter budov	16
1.4. Interiéry	22
1.4.1. Zasedací místnosti	22
1.4.2. Neformální prostory	28
1.4.3. Vybavení	29
1.4.4. Prostory pro novináře a veřejnost.....	30
2. Parlament, hlava státu, formy vlády	32
2.1. Parlament.....	32
2.1.1. Funkce parlamentu	33
2.1.2. Dvoukomorové parlamenty	35
2.1.3. Parlamentní kultura	36
2.2. Hlava státu.....	38
2.3. Formy vlády	39
2.3.1. Parlamentní systém	40
2.3.2. Prezidentský systém	41
2.3.3. Poloprezidentský systém	42
3. Ústavní systém a instituce České republiky a jejich sídla	44
3.1. Parlament České republiky.....	44
3.1.1. Historie Parlamentu České republiky.....	44
3.1.2. Poslanecká sněmovna.....	47
3.1.3. Sídlo Poslanecké sněmovny	50
3.1.4. Jednací sál Poslanecké sněmovny	56
3.1.5. Senát	59
3.1.6. Sídlo Senátu.....	61
3.2. Prezident republiky	64
3.2.1. Sídlo prezidenta republiky	66
3.3. Ústavní systém České republiky včetně reflexe sídel ústavních institucí.....	70
3.4. Návrhy a alternativy	77

Závěr.....	84
Seznam použitých zdrojů.....	88
Abstrakt.....	96
Abstract	97

Úvod

„*We shape our buildings and afterwards our buildings shape us.*“ Tak pravil Winston Churchill ve svém projevu v dolní komoře britského parlamentu za zachování její předválečné podoby poté, co byla poničena.¹ Byl si totiž vědom toho, že jedinečné uspořádání dolní komory hluboce spjaté se systémem dvou politických stran má vliv na atmosféru a charakter debat zde probíhajících a příznačných pro britskou parlamentní kulturu.

Architektura se nachází všude kolem nás. Jsme součástí města stejně tak jako budovy, které nás obklopují. Architektura a urbanismus na nás působí v každodenním životě, jsou jeho součástí, ovlivňují naše vnímání, to, jak se cítíme ve veřejném prostoru, může v nás vzbuzovat různé pocity, formuje naše cesty městem i krajinou. Je uměleckým vyjádřením hodnot, historickým dědictvím. Spousta budov má pro národ významný charakter, některé budovy jsou spojeny s významnými historickými událostmi, ty jsou zase spojeny se státem jako takovým, s tím, čím je naše republika dnes. Z českých dějin můžeme vzpomenout třeba Národní divadlo, postavené v období národního obrození, na které se skládal celý národ, Pražský hrad jako odvěké sídlo českých králů, jemu konkurující Vyšehrad, Václavské náměstí jako místo protestních shromáždění českého lidu nebo balkon budovy Melantrichu, ze kterého Václav Havel promluvil ke statisícům občanů v listopadu r. 1989. Nejen tato místa jsou tak spojena s událostmi politického charakteru, které formovaly náš stát do dnešní podoby.

Stejně tak je každodenní součástí našich životů právo. Ovlivňuje naše jednání, co smíme a nesmíme, reflektuje hodnoty, které vyznáváme (či nevyznáváme), naše chování se často odvíjí od toho, co je povoleno. Reflexe architektury se promítá mimo jiné do ústavního práva, když preambule Ústavy České republiky obsahuje závazek chránit kulturní bohatství. Chrání tak i budovy a místa, která jsou uznávána jako natolik důležitá, že je stát považuje za kulturní bohatství.

Politická rozhodnutí a přijímání zákonů jsou vždy tvořeny v určitém prostoru. Ústavní instituce sídlí v konkrétních budovách, čímž byl těmto budovám přidělen určitý význam, případně se jednalo o budovy natolik významné, že bylo rozhodnuto o jejich využití jako sídlech ústavních institucí. Podoba a umístění těchto budov poté může mít vliv na to, jak se ústavní činitelé chovají, jak je tvořena politika, jak spolu ústavní činitelé interagují, naopak ale může být i architektura ovlivněna tím, kdo je právě u moci, může vyjadřovat určité politické postoje, které jsou následně v architektuře reflektovány. Podoba a umístění budov dále mohou vyjadřovat

¹ Churchill and the Commons Chamber. In: *UK Parliament* [online]. [cit. 2023-09-28]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/building/palace/architecture/palacestructure/churchill/>.

hodnoty, na kterých je stát založen. Pochopení jejich případného vztahu totiž může přispět k porozumění formování ústavního systému či možnému budoucímu směřování ústavních institucí a jejich vzájemných vztahů. Prostory města také poskytují předpoklad pro realizaci ústavně zakotveného práva se shromažďovat, přičemž rozhodnutí o zasazení politicky exponované budovy do určité části města může toto právo v souvislosti se snahou demonstrovat před zraky politiků usnadnit, nebo naopak téměř znemožnit.

Zpracované téma je tak značně mezioborové. Z oblasti práva zabíhá do politologie, sociologie, umění nebo psychologie. Projevuje se zde tak skutečnost, že právo je multidimenzionální fenomén.

Tato práce se zabývá vztahem architektury a ústavního práva. Dává si za úkol zjistit, zda jsou tato zdánlivě nesouvisející odvětví významněji propojena a jestli se mohou navzájem ovlivňovat. Ačkoliv budov ústavních institucí je mnoho, práce se zaměřuje na budovy parlamentů a sídel hlav států, a to proto, že tyto instituce a jejich vztahy hrají nejvýznamnější roli při identifikování formy vlády. V této práci proto nenajdeme rozbor vládních budov, budov ministerstev, soudů, centrální banky či dalších úřadů, případně jim bude věnována pozornost pouze okrajově. K dosažení cílů práce je použita metoda deskriptivní, analytická a z části také empirická.

Kromě této obecné teze je cílem práce popsat fungování a postavení parlamentů a hlavy státu a charakterizovat jednotlivé formy vlády. Tato deskripce je předpokladem pro následující analýzu českého ústavního systému se zaměřením na zkoumání vhodnosti sídla Parlamentu České republiky v porovnání se sídlem prezidenta republiky. Mohli bychom tak lépe porozumět fungování českého ústavního systému, který je většinou definován jako parlamentní, některé názory ho ale občas připodobňují spíše k systému poloprezidentskému. Přiklonění se k tomuto pohledu totiž může být dáno právě i architekturou budov parlamentu a prezidenta, aniž bychom si to uvědomovali.

Práce je rozdělena do tří částí. V první části se práce zabývá problematikou architektury, obecně podobou budov státních institucí, jejich umístěním v rámci města i státu, historickým kontextem, vnitřním uspořádáním a dalšími aspekty, které mohou mít vliv na ústavní právo, ať už jeho tvorbu či následnou podobu. Na tomto místě zkoumá symbolické prvky architektury, uvádí zahraniční příklady, a propojuje architekturu se společenskými vědami.

Druhá část se věnuje parlamentům, jejich historickému vývoji, funkcím, fungování a bikameralismu, stejně jako postavení hlav států, a to v monarchii i republice. Dále popisuje jednotlivé formy vlády a význam parlamentu a hlavy státu v těchto systémech. Tato teoretická část je předpokladem pro rozbor českého ústavního systému ve třetí části práce.

Třetí část spojuje první dvě části, když pojednává již konkrétně o Parlamentu České republiky, jeho historii, obou komorách, jejich funkcích a fungování a především o budovách, ve kterých sídlí, jejich symbolice, podobě, umístění, vnitřním uspořádání, uvádí také bývalá a jiná zamýšlená sídla českého parlamentu. Následně obdobným způsobem rozebírá postavení a pravomoci prezidenta republiky a jeho sídlo. Zde uplatňuje poznatky z předchozích kapitol a analyzuje český ústavní systém, jeho možné nedostatky a vychýlení, a to především v kontextu budov, ve kterých aktéři ústavního systému sídlí. V závěru této kapitoly také nabízí řešení nedostatků s ohledem na sídlo Parlamentu České republiky, které by mohlo napomoci navrácení ústavního systému do jeho zamýšlené podoby.

1. Architektura budov ústavních institucí

1.1. Politická a národní symbolika

Sídla politicky významných budov mají společenský význam. Říkají mnohé o těch, kteří je navrhli, postavili, využívali.² Budovy s politickým významem nevznikají náhodou, ale odrážejí ideologické vnímání těch, kteří zrovna vládou. Stávají se prostředkem nonverbální komunikace, úmyslně nebo nevědomky nám předávají určitá sdělení.³ Často jsou spojovány s historickými milníky, s určitými výraznými osobnostmi.⁴ Historické události byly v mnoha případech zaměřeny na budovy či prostory, ve kterých se odehrály.⁵ Architektura je poznamenána tím, v jakém období vznikla, na jakých hodnotách staví, s jakými hodnotami se pojí.⁶

Je možné v podobě budov spatřovat symboliku, snahy promítnout své politické vidění světa do jejich podoby, nebo naopak se proti určité ideologii vymezit. Ačkoliv budovy navrhují architekti, nikoli politici, architekti se při navrhování často řídí současným režimem a ideologiemi, které jsou zrovna aplikovány státem.⁷ Jednotlivé typy budov mohou být asociovány s konkrétním typem instituce, s jejich obvyklou funkcí. Egypťské pyramidy si spojujeme s hrobkami, řecké a římské stavby se státními budovami a bankami, gotické katedrály, hrady a univerzitní budovy s rozvojem univerzit a s církví.⁸ Takto mohou být také jednotlivé styly spjaty s určitou kulturou – prolíná se pak v umění, literatuře a také politice.⁹ Gotický sloh je například spojován s významem církve, která do majestátních gotických staveb promítala velikost Boha. Vliv církve začal později s reformacemi v Evropě upadat. V té době se rozvíjí renesance, odrážející se nejen ve společenském smýšlení, ale také v literatuře, umění a architektuře.¹⁰ Někdy budovy odrážejí určité národní cítění tím, kde se nacházejí nebo tím, jak vypadají.¹¹ I vnitřky budov jsou často zdobeny historicky významnými národními tématy, a to např.

² GOODSSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 7.

³ Tamtéž, str. 8.

⁴ FIALKOVÁ, Elena. Architektúra politickej moci. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 123.

⁵ GOODSSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 7.

⁶ BROWNE, Timothy. National Style in the Architecture of Parliament: Whose Nation, Whose Style? *Canadian Journal of Urban Research*, 2016, vol. 25, no. 1, str. 57-58.

⁷ GOODSSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 289.

⁸ BROWNE, Timothy. National Style in the Architecture of Parliament: Whose Nation, Whose Style? *Canadian Journal of Urban Research*, 2016, vol. 25, no. 1, str. 50.

⁹ Tamtéž, str. 53.

¹⁰ BROOKS, Chris. *The Gothic Revival*. London: Phaidon Press Limited, 1999, str. 15.

¹¹ MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 2.

vyobrazením signifikantní historické události nebo osobnosti, která se zasloužila o vlast.¹² V některých státech jsou symbolem národní identity. Jejich symbolický význam může být viděn ve dvou rovinách – jako symbol politické moci dovnitř státu, zároveň jako symbol sebevědomosti národa, který je ukazován navenek.¹³ Stejně tak, jako se s určitým národem/státem pojí jeho krajina, geografická poloha, tak se s ním pojí města a urbánní specifika. V budovách se pak odehrávají speciální procesy rituálního charakteru mající symbolickou vazbu a vliv na chod státu.¹⁴

Státní budovy mají konzervativní a stabilizační funkci, představují stálost pořádku a právního řádu. Mohou být povrchně vnímány jako pouhá sídla institucí, ale na hlubší úrovni jsou politickým symbolem. Stavby také mohou odpovídat tomu, jak je daná instituce v budově sídlící silná, jakou má skutečnou moc a význam.¹⁵ Pomocí architektury se dá snadno vyjádřit idea autority vlády nad podřízeností ostatních občanů.¹⁶ Podoba budov a jejich význam může být však interpretována odlišně, než bylo zamýšleno, podle toho, jak je na věci pohlíženo právě v době, kdy jsou interpretovány.¹⁷

Sociologická teorie o vlivu prostředí na člověka pochází od Geoga Herberta Meada, který říkal, že jedinec se nechová navenek pouze na základě své vnitřní síly, ale také na základě svého okolí.¹⁸ Je proto důležité sledovat, jak představitelé státu uvažují při rozhodování o umístění těchto budov. Roli hraje umístění v rámci města, vzhled budovy, její historie nebo podoba nového návrhu, rozvržení interiéru a uspořádání zasedacích sálů. Nejen politici, ale také zaměstnanci, další návštěvníci budov či turisté a kolemjdoucí jsou organizováni pomocí architektury.¹⁹ Tyto budovy jsou tak jednoduše součástí našich životů, míváme je, když procházíme městem, tvoří město a prostředí kolem nás.²⁰

¹² GOODSELL, Charles T. *The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture*. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 289.

¹³ MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 3.

¹⁴ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 11.

¹⁵ Tamtéž, str. 29.

¹⁶ Tamtéž, str. 202.

¹⁷ GOODSELL, Charles T. *The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture*. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 289.

¹⁸ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 26.

¹⁹ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 6.

²⁰ BROWNE, Timothy. *National Style in the Architecture of Parliament: Whose Nation, Whose Style?* *Canadian Journal of Urban Research*, 2016, vol. 25, no. 1, str. 57.

1.2. Urbanismus

Uspořádání města je dáno jeho historií, geografickou polohou a tím, jaké filozofické směry se do jeho vývoje promítaly. Podoba města se vyvíjí spolu s vývojem myšlení – antická a římská města vypadala jinak než města vznikající a rozvíjející se v době humanismu. Ta pozdější se už tolik nevážou k náboženství, kladou větší důraz na svobodu a sociální skupiny se mezi sebou více mísí, čímž dochází k vzniku společenských skupin, které následně hrají roli v aktivním občanském životě.²¹ Vznik města je spojen také s politikou, ostatně původ slova *politika* pochází z řeckého *polis*, tedy obec.²² Ačkoliv pojem *obec* nemusí být nutně teritoriálního charakteru, veřejná debata je často spojena s určitým prostorovým vymezením.²³ Politika je takto svázána s daným místem, je charakterizována veřejným prostorem a zprostředkovává vztahy jak mezi jednotlivci, tak mezi skupinami.²⁴ Řád města dotváří také ideologie, která produkuje kulturní symboly, a právě tyto pak mají politický význam a upevňují stávající struktury.²⁵

Města představují určité útočiště, jsou prostorem, kam je možné vejít a zase z něj odejít a slouží všem, kteří chtějí toto učinit.²⁶ Jsou tvořena většinou zastavěnými plochami v podobě budov (ať už obytných či administrativních) a veřejných prostranství.²⁷ Nejsou to tedy jen budovy, které ovlivňují naše vnímání města a jeho prostoru, ale také ulice, náměstí, či volná prostranství. Demonstrace, protesty nebo střety se nejčastěji dějí na náměstích, prostranstvích, v ulicích. Odráží takto náladu ve společnosti, sociální situaci, (ne)spokojenost s konáním ústavním činitelů.²⁸ Veřejný prostor by měl být místem, kde lze vyjadřovat protichůdné nejen politické názory.²⁹ Městské prostory nereprezentují pouze určitý společenský řád, ale zároveň ho pomáhají spoluutvářet.³⁰

Právě tyto prvky hrají významnou roli při naplňování základního lidského práva – práva shromažďovacího. Toto právo se řadí mezi politická práva a garantuje ho několik mezinárodních

²¹ MONGIN, Olivier. *Urbánní situace: město v čase globalizace*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017, str. 81.

²² Tamtéž, str. 72.

²³ Tamtéž, str. 74.

²⁴ Tamtéž, str. 72-73.

²⁵ KING, Anthony D. Cultural Hegemony and Capital Cities. In: TAYLOR, John, LENGELLE, Jean G., ANDREW Caroline. *Capital Cities: International Perspectives*. Ottawa: Carleton University Press, 1993, str. 264.

²⁶ MONGIN, Olivier. *Urbánní situace: město v čase globalizace*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017, str. 89.

²⁷ ČERBA, Otakar. *Vnitřní struktura města*. In: *Databázové systémy GIS* [online], 2004 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <http://old.gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch06s02.html>.

²⁸ MONGIN, Olivier. *Urbánní situace: město v čase globalizace*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017, str. 82-83.

²⁹ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015, str. 20.

³⁰ KING, Anthony D. Cultural Hegemony and Capital Cities. In: TAYLOR, John, LENGELLE, Jean G., ANDREW Caroline. *Capital Cities: International Perspectives*. Ottawa: Carleton University Press, 1993, str. 263.

lidskoprávních dokumentů,³¹ v českém právním řádu je zakotveno v čl. 19 Listiny základních práv a svobod. Právo shromažďovat se je zvláštní formou práva na svobodný projev.³² Typickým znakem shromažďovacího práva je nutnost jeho realizace na veřejném místě, kterými jsou dle českého právního řádu³³ náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky, a další prostory přístupné každému bez omezení. Z pohledu demokratického dialogu by měl nejen parlament v rámci města splňovat požadavek na to, jestli před ním mohou občané vyjádřit svůj názor, měl by být přístupný kolemjdoucím a umožňovat konfrontaci politiků ze strany občanů.³⁴ Tento požadavek bude spíše splněn ve chvíli, kdy se budova veřejné instituce bude nacházet na otevřeném, volně přístupném prostranství v centru města. Podoba, význam a umístění veřejných institucí tak ovlivňuje výkon tohoto ústavně zakotveného práva. Demonstrace se bude spíše konat na větším prostoru než v úzké ulici, politicky motivovaný protest zase spíše před budovou kritizované instituce. Budovy pak působí přístupněji, transparentněji, blíže veřejnosti. I takto je možné dostat požadavkům na otevřenou a řádnou správu věcí veřejných, typickou pro demokratické režimy, proto by faktor umístění budov veřejných institucí měl být brán v potaz při výběru či navrhování sídla veřejné instituce.

Budovy státních institucí mohou být umístěny na nejrůznějších místech v rámci města. Kromě periferně-centrického rozlišení může mít vliv také reliéf. Westminsterský palác jako sídlo britského parlamentu je situováno u řeky, Pražský hrad je zase umístěn na kopci. Nejčastěji se budovy nacházejí v centru města, což znovu odpovídá požadavku na přístupnost a dostupnost státních institucí. Měly by být umístěny tam, kde město žije, kde je přítomna kulturní, školská, průmyslová a další infrastruktura.³⁵ Občané tak mohou pomyslně jednoduše dohlížet na činnost institucí. Pro občany je pak snazší se identifikovat se státem, protože v centru města mají s budovami větší sounáležitost, jsou součástí jejich každodenního života.³⁶ Centrální bod má zároveň silný psychologický a symbolický význam, kdy stát ukazuje svoji sílu, představuje jakýsi středobod, srdce nebo hlavní a výhradní postavení, od kterého se odvíjí ostatní dění³⁷.

³¹ Všeobecná deklarace lidských práv v čl. 20, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 11, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech v čl. 21 nebo Listina základních práv Evropské Unie v čl. 12 odst. 1.

³² POSPÍŠIL, Ivo, LANGÁŠEK, Tomáš, ŠIMÍČEK, Vojtěch, WAGNEROVÁ Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, str. 457.

³³ § 34 zákona č. 128/2000 Sb., zákon o obcích.

³⁴ FIALKOVÁ, Elena. Architektura politické moci. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 124.

³⁵ Tamtéž, str. 122.

³⁶ CHALOUPOKOVÁ, Barbora. Symboly státu patří do centra města, vládní čtvrť v Letňanech nedává smysl, říká architekt Plicka. *iRozhlas* [online], 2019 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravodomov/vladni-ctvrt-andrej-babis-primator-zdenek-hrib-letnany-urednicke-ghetto_1902201336_jgr.

³⁷ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 27.

Můžeme však nalézt i případy, kdy jsou budovy umístěny na okraji města, nebo alespoň mimo jeho hlavní dění. To může působit odtažitě a netransparentně, s cílem rozhodovat daleko od občanů (nikoli jen fyzicky), vyhnout se konfrontaci a kritice. Je méně pravděpodobné, že se davy budou spontánně srocovat před takto umístěnými budovami. V těchto budovách pak v podstatě vzniká vlastní komunita osob, která je poněkud odtržena od zbytku města a neodráží tak společnost, jež samotné město či stát tvoří.³⁸ Pro rozhodování o věcech veřejných je však nezbytné znát požadavky občanů, být s nimi v kontaktu, komunikovat s nimi a umět se vžít do jejich role.

Podobnou odtrženost můžeme pozorovat také v případě koncentrace budov ústavních institucí. Ve chvíli, kdy jsou budovy koncentrovány do jedné oblasti, nebo kdy dokonce více institucí sídlí v jedné budově, může takováto čtvrť připomínat svým způsobem izolované sterilní úřednické ghetto. Koncentrace budov totiž evokuje i koncentraci moci, která odporuje demokratickému pojetí dělby moci.³⁹ Na druhou stranu je takové uspořádání praktické z hlediska krátké vzdálenosti mezi budovami, která usnadňuje komunikaci, přesuny a náklady na přepravu.⁴⁰ Koncentraci se vyhýbají také instituce Evropské unie, když jsou rozmístěny v Belgii, Francii, Lucembursku a Německu. Toto rozprostření je však často terčem kritiky kvůli vysokým ekonomickým a ekologickým dopadům na neustálé přesuny europoslanců a dalších úředníků.⁴¹

Vládní či úřednické čtvrti najdeme třeba v Estonsku, Norsku či Německu. Všechny však stojí v centru města, čímž se jim podařilo udržet kontakt s okolním světem, navázat na stávající historickou zástavbu a neuzavřít se do izolované bubliny.⁴² Naopak ukázkou města s ne příliš povedenou vládní čtvrtí je Brasília. Navzdory obecně uznávané architektonické kvalitě nově postavených budov, uměle vystavěné město, a tedy i vládní čtvrť, nefungují dynamicky. Utopické město postavené ve tvaru letadla, tehdejšího symbolu pokroku, je striktně rozdělené na obytnou a vládní část, přičemž tyto části spolu nekomunikují, čímž se ze čtvrtí stávají pouze místa, kam jdou lidé pracovat a kam se jdou vyspat. Tuto situaci zapříčinil právě fakt, že je celé

³⁸ MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 12.

³⁹ FIALKOVÁ, Elena. Architektúra politickej moci. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektúra demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 122.

⁴⁰ MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 9.

⁴¹ Srov. PALATA, Luboš. Štrasburk už asi ne. Stěhování Evropského Parlamentu jsou ekologicky škodlivá. *Deník.cz* [online]. [cit. 2023-10-05]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-eu/do-strasburku-uz-ne-unie-tam-zavira-europarlament-20201118.html>.

⁴² KOLINA, Josef, BERÁNKOVÁ Anna. Vládní čtvrť? Svět nám ukazuje, že nemusí jít o úřednické ghetto. *Forbes* [online], 2019 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://forbes.cz/vladni-ctvrt-svet-nam-ukazuje-ze-nemusi-jit-o-urednicke-ghetto/>.

město vystavěno daleko od přirozeného života lidí, nekomunikuje s nimi a je odtržené.⁴³ Město pak nefunguje jako skutečné město, ale pouze jako jakási simulace. Chybí mu jeho základní charakter, a to přítomnost osob, jejichž potřeby se snaží městská infrastruktura naplnit, kulturní zázemí, přirozeně vytvořené vztahy.⁴⁴ Přirozená přítomnost občanů je zároveň nezbytná i pro fungování státních institucí. Ty mají vycházet z vůle občanů, sloužit jim. Bez lidského faktoru je však nemožné tohoto dosáhnout.

U dvoukomorových parlamentů je běžné, že obě komory sídlí v jedné budově. Navzdory populárnímu označení komor “dolní” a “horní” jsou komory často umístěné na stejném podlaží, a tedy mají i v rámci dané budovy rovné postavení.⁴⁵ Výjimkou jsou v tomto ohledu Francie, Německo, Itálie, Rusko, Španělsko a Česká republika.

Ústavní instituce obvykle sídlí v hlavním městě státu. Ta totiž představují ideu národa a jeho bohatství, uchovávají určitou identitu, dědictví, zázemí, centrum tohoto města reprezentuje politickou moc.⁴⁶ Najdeme však výjimky, kdy je tomu jinak. Mimo hlavní město sídlí například nizozemský nebo bolivijský parlament s vládou a hlavou státu, Jihoafrická republika má dokonce oficiálně více hlavních měst proto, aby v každém z nich sídlily jiné ústavní instituce. V případě Jihoafrické republiky odráží rozmístění budov trojí dělení moci, když v Pretorii sídlí moc výkonná, v Kapském Městě moc zákonodárná a v Bloemfontainu moc soudní. Ostatně i v České republice můžeme vidět snahu o reflexi dělby moci v umístění Nejvyššího, Nejvyššího správního a Ústavního soudu mimo hlavní město.

⁴³ BANERJI, Robin. Niemeyer's Brasilia: Does it work as a city? *BBC World Service* [online], 2012 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/magazine-20632277>.

⁴⁴ JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003, str. 197.

⁴⁵ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 293.

⁴⁶ KING, Anthony D. Cultural Hegemony and Capital Cities. In: TAYLOR, John, LENGELLE, Jean G., ANDREW Caroline. *Capital Cities: International Perspectives*. Ottawa: Carleton University Press, 1993, str. 265-266.

Obrázek 1: státní budovy v Brasílii, zdroj Shutterstock.

Obrázek 2: mapa Brasílie, zdroj Adobe Stock.

1.3. Charakter budov

Rozdílné pojetí v přístupu k umístění politicky významné instituce můžeme pozorovat v mnoha rovinách. Tyto instituce jsou usídleny jak v budovách historických, tak moderních, jak majestátních, tak poměrně skromných a nenápadných, jak provizorních, tak v budovách stálých s národní tradicí. Zajímavé je také pozorovat, jak samotná budova vypadá, konkrétně jaký má tvar a velikost nebo jak komunikuje s okolím.

U stálých sídel spatřujeme větší pocit sounáležitosti občanů s institucemi, evokují pocit určité kontinuity a konzervují politické a ideologické hodnoty.⁴⁷ Ve chvíli, kdy ale vzniká nový stát, kdy je budova starého parlamentu fyzicky zničena, případně kdy stát prochází revolucí a chce se vymezit proti starým pořádkům, jsou na místě kromě úvah o jeho nové podobě a ústavním zřízení také úvahy o umístění nově vzniklých ústavních institucí. V těchto případech je často sled událostí tak rychlý, že promyšlení jejich umístění je činěno ve spěchu a nezbyvá než instituci umístit do provizorní budovy. Takové budovy ale jsou nevyhovující, protože byly navrženy k jinému účelu. Instituce by v nich proto měly působit pouze dočasně, aby byla zajištěna jejich maximální funkčnost. Takto zvolené budovy často postrádají promyšlenost, neodpovídají systémovému uspořádání a chybí jim trvalost, a to jak sídlům institucí, tak institucím samotným.⁴⁸ I přesto však v mnoha případech zůstanou instituce sídlit v provizorních budovách a z dočasných sídel se stanou sídla stálá, přičemž jsou přizpůsobeny své nové funkci.⁴⁹ I samotné budově je tak přisouzen nový význam, který později s plynutím času nabírá na síle. Kvůli snaze vyjádřit kontinuitu nebo posílení národního ducha a sounáležitosti jsou pro instituce vybírány budovy historického významu, ač jejich původním účelem nebylo sloužit pro zasedání parlamentu, fungování ministerstva nebo výkon funkce hlavy státu. Přílišný důraz na tradice a historii však může vyústit v neschopnost propojit se se současnou společností, vzhledem k tomu, že už neodráží její aktuální nastavení. Stejně tak jako volení zastupitelé reprezentují současný lid, měla by i budova alespoň z části obsahovat prvky přizpůsobené nynější společnosti.⁵⁰

Některé budovy se však historicky významnými stanou právě proto, že v nich tyto instituce sídlí. Ústavní instituce jsou důležitým prvkem tvořící stát a národní identitu. Jejich historický význam je jim takto přidělen. To se týká jak budov, které původně těmto institucím nesloužily, tak budov nově vystavených právě pro svůj účel.

⁴⁷ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 287.

⁴⁸ PITHART, Petr. Stát, politika, prostor. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 19.

⁴⁹ Ne vždy je však absolutní přizpůsobení možné, proto nejsou schopny efektivního fungování, což může mít vliv na fungování celé instituce.

⁵⁰ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 10.

K vystavění nové budovy pro tu kterou ústavní instituci nemusí být přistoupeno pouze v případě vzniku nového státu či při nástupu nového režimu, někdy je důvodem nedostatečná velikost či zastaralost budovy a již ji nelze nebo není vhodné modernizovat. Nová budova může také značit pokrokovost a inovativnost. Velmi moderní budovu parlamentu má v tomto ohledu Lichtenštejnsko, Skotsko či kapitol indického státu Pandžáb, navržený významným architektem Le Corbusierem. Často však může záměr výstavby nové budovy ve společnosti vzbuzovat spíše odpor, a to kvůli vysokým státním výdajům s výstavbou souvisejících.⁵¹

V minulosti byla sídla panovníků (a později také parlamentů) koncipována jako pompézní stavby vyjadřující konsolidaci moci, nadřazenost, nesesaditelnost, bohatství či dokonce nabubřelost.⁵² Kromě fungování ústavní instituce měly také za cíl stát se národním symbolem. Například Adolf Hitler chtěl poukázat na velikost a mocnost Třetí říše. Hitleriánská architektura je typická pro prvky monumentálnosti, neoklasicismu, okázalosti, budovy jsou stavěny z masivního kamene, který působí chladně a sterilně.⁵³ Architektura zde byla projevem státní ideologie, měla vyjadřovat velikost Německa.⁵⁴ Naopak nižší budovy, kde vchod se nachází na úrovni ulice, zvou dovnitř a občané tak nemají před budovami a jejich obyvateli takový respekt.⁵⁵ To však nemění nic na skutečnosti, že i tyto stavby se významným národním symbolem mohou stát, nebo že byly takto dokonce zamýšleny.

Budova ústavní instituce může být pro daný stát natolik signifikantní, že představuje jednu nejznámějších, turisticky nejnavštěvovanějších staveb v zemi. Je významným monumentem, pojmem, který si s danou zemí ihned spojíme.⁵⁶ Takto působí například maďarský nebo britský parlament, Buckinghamský palác, budovy na National Mall v americkém hlavním městě Washington, D.C., případně německý Bundestag.

Stejně jako umístění budov v rámci města má i její podoba společenský a psychologický význam. Již zmiňovaná velikost a okázalost působí nadřazeně a neochvějně, naopak menší a nenápadnější budovy vyvolávají pocit lidskosti, sounáležitosti s občany, jako by byly jen další

⁵¹ PITHART, Petr. Stát, politika, prostor. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 18.

⁵² Toto pojetí je značné např. u Versailleského paláce, který byl vystavěn jako sídlo francouzských králů a stal se tak symbolem absolutistické monarchie, či u barokního zámku Schönbrunn ve Vídni.

⁵³ GOODSSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 2.

⁵⁴ Tamtéž, str. 4.

⁵⁵ LASSWELL, Harold D. *The Signature of Power: Buildings, Communication and Policy*. New Brunswick: Transaction Books, 1979, str. 19.

⁵⁶ BROWNE, Timothy. National Style in the Architecture of Parliament: Whose Nation, Whose Style? *Canadian Journal of Urban Research*, 2016, vol. 25, no. 1, str. 57.

z mnoha.⁵⁷ Dopad má také počet a velikost oken, více prosvětlené budovy působí otevřeněji, dostupněji a transparentněji. I zaměstnanci a návštěvníci budovy se ve světlejších prostorech cítí volněji a ne tak stísněně. Legislativní proces se zdá být průhlednější, nikoli odehrávající se mimo zraky veřejnosti za zavřenými dveřmi.⁵⁸ Bariéra neprůhledné neprůchozí nedobytné zdi mající za cíl chránit osoby uvnitř od zbytku města jim poskytuje výsadnější postavení, čímž se osoby za těmito zdmi stávají nedotknutelnější – jakoby skryti před nepřítelem, kterým mohou být občané pro politiky.⁵⁹ Další důležitou proměnnou jsou materiály, ze kterých jsou jak budova, tak její interiér postaveny. Ocel a sklo evokují preciznost, chladnost, rozumnost, zatímco dřevo evokuje vřelost, přirozenost, poddajnost.⁶⁰ Nelze pominout ani tvar a vzhled, kdy mnohé svou podobou odkazují na různé umělecké styly. Typickým bývají často sloupy připomínající starořeckou architekturu, odkazující takto na kolébku demokracie samotné. Právě řeckou architekturou se výrazně inspirovali např. státní budovy v americkém Washingtonu, D.C.⁶¹

⁵⁷ Právní předpisy některých zemí dokonce regulují či regulovaly výšku budov tak, aby státní budovy byly nejvyšší ve městě. Takto bylo až do 60. let 20. století stanoveno, že nejvyšším bodem v kanadském hlavním městě Ottawa je věž na budově parlamentu. Podobným způsobem je omezeno městské plánování ve Washingtonu, D. C., kde by měl být ráz města přizpůsoben velikosti Kapitolu.

⁵⁸ LENTZ, Linda C. State Parliament of Baden-Württemberg. *Architectural Record*, 2017, vol. 205, no. 11, str. 159.

⁵⁹ LASSWELL, Harold D. *The Signature of Power: Buildings, Communication and Policy*. New Brunswick: Transaction Books, 1979, str. 5.

⁶⁰ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 37.

⁶¹ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 291.

Obrázek 3: budova lichtenštejnského parlamentu, zdroj Shutterstock.

Obrázek 4: budova kapitoly indického státu Pandžáb navržená Le Corbusierem, zdroj Wikimedia Commons.

Obrázek 5: budova maďarského parlamentu, zdroj Shutterstock.

Obrázek 6: budova britského parlamentu, zdroj Shutterstock.

Obrázek 7: budova Kongresu Spojených států amerických, zdroj Shutterstock.

Obrázek 8: vládní budovy a budova německého parlamentu, zdroj Shutterstock.

1.4. Interiéry

Tato podkapitola bude zaměřena především na interiéry budov zákonodárných, případně jiných zastupitelských sborů, složených z občanů přímo volených zástupců. Především se tedy bude věnovat interiéřům budov parlamentů, zároveň vychází ze studií i menších, lokálních zastupitelských sborů.

1.4.1. Zasedací místnosti

Klíčovou místností v budovách parlamentů jsou zasedací místnosti. Jsou prostorem, ve kterém především dochází k plenární diskuzi, pomocí a v rámci které jsou následně přijímány zákony a další zásadní rozhodnutí týkající se státu. Poslanci zde mají šanci vyjádřit svůj názor, pronášet projevy, promlouvat k národu, navzájem se konfrontovat. Zmíněné procesy probíhají za přítomnosti zákonem určených pravidel. Parlamenti jsou tedy místa, kde se mluví, rokuje, debatuje, křičí. Už samotné slovo parlament vychází z výrazu *parler*, tedy mluvit. K tomu, aby mohla být debata plodná, by měly být parlamenti uzpůsobeny.⁶² Na debatu ale nemají vliv jen oficiální psaná pravidla, ale také podoba a velikost místnosti, rozložení poslaneckých lavic či křesel, přítomnost dalšího nábytku a další implicitně významné faktory.

Nejsignifikantnějším faktorem ovlivňujícím podobu parlamentní diskuze, je rozestavění křesel a zasedací pořádek. Konstelace křesel ovlivňuje parlamentní kulturu, vnitřní uspořádání parlamentů může také ukázat rozdíly a spojitosti mezi kulturami států.⁶³ Mezi parlamenti po světě můžeme pozorovat 5 typizovaných modelů rozestavění křesel. Ty mohou být pojmenovány jako kruh, půlkruh, podkova, lavice naproti sobě a třída – podle toho, jaký půdorysný tvar či prostředí připomínají. Modely pak mohou být umístěny do místnosti, která tvarem odpovídá tvaru modelu, křesla však mohou být formována do určitého tvaru bez ohledu na tvar místnosti.

Nejmladším modelem, který se zároveň inspiřuje v nejstarším parlamentu světa, islandském Althingu, je model kruhu.⁶⁴ Má vyjadřovat naprostou rovnocennost všech poslanců,⁶⁵ ideál, kdy neexistuje přední a centrální dominanta.⁶⁶ Rovnost poslanců se pak symbolicky promítá do jejich rovného postavení při tvorbě zákonů, kdy hlas jednoho poslance nemá větší váhu než hlas ostatních.⁶⁷ Tvar kruhu naznačuje úsilí hledat společné řešení. Právě proto se často

⁶² XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 7.

⁶³ Tamtéž, str. 6.

⁶⁴ Dnes už ale Althing kruhové rozpoložení nevyužívá, objevuje se model podkovy. In: XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 176.

⁶⁵ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 18.

⁶⁶ BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 54.

⁶⁷ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 79.

politické konference či jiná jednání označují jako „kulatý stůl,“ tedy jako místo, kde všichni účastníci mají stejně daleko do středu, který je ústředním prvkem. Celosvětově se ale na tento model adaptovalo pouze 11 států, z nichž jsou téměř všechny evropské.⁶⁸

Půlkruhový model se formuje v 19. století v nově vznikajících státech. Inspiruje se řeckým a římským divadlem, odkazuje na antiku, jejíž nádech měl dát shromážděním vážnost a ukotvení ve starověku. Shromáždění je zde jedním tělesem, je založeno na principu “side-to-side,“ nedochází k čelní konfrontaci mezi poslanci. Jedná se o nejčastěji užívaný model, v evropských zemích převažuje, zároveň ho můžeme často vidět v zemích, které byly evropskými koloniemi – zde se nejedná toliko o odkaz na antiku, ale spíše na provázanost s Evropou vlivem kolonialismu.⁶⁹ Půlkruhové místnosti mají dobré akustické vlastnosti.⁷⁰ Za největší výhodu půlkruhových uspořádání se považuje vysoká míra nonverbální komunikace. Poslanci zde totiž mají dokonalý přehled o celkovém dění v sále, vidí na sebe navzájem, mohou při debatě pozorovat a vnímat ostatní. Ve chvíli, kdy lidé sedí vedle sebe, pozorujeme u nich větší snahu spolupracovat, zároveň nejsou tlačeni do konfrontace, protože nikdo z nich k sobě nesedí čelem.⁷¹ Na rozdíl od kruhového uspořádání má model půlkruhu v předu zvlášť vyčleněného předsedajícího, pozornost však není upřena jen na něj, ale také na ostatní osoby v sále.⁷² Tato pozorování pak mohou ovlivnit jejich vlastní názory a rozhodnutí.⁷³

Model lavic naproti sobě vzniká ve Velké Británii, pro kterou je do současnosti velmi příznačný, i vzhledem k tomu, že se k tomuto modelu znovu uchýlila i po poničení původního zasedacího sálu během druhé světové války. Historicky se tento model utvořil, když dvě naproti sobě sedící skupiny – duchovní a šlechta – radili anglickému králi, zatímco král seděl mezi nimi.⁷⁴ Typický je především pro státy, kde je politický systém založen na dvou politických stranách, přičemž na jedné straně jsou usazeni poslanci vládnoucí strany a na druhé poslanci strany opoziční.⁷⁵ Je tak vhodný pro čelní konfrontaci, odpovídá “face-to-face“ principu.⁷⁶ Striktní oddělení dvou stran ale může potlačovat debatu, protože se vždy uchýlí spíše ke

⁶⁸ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 18.

⁶⁹ Tamtéž, str. 14.

⁷⁰ BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 54.

⁷¹ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 44.

⁷² Tamtéž, str. 119.

⁷³ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 414.

⁷⁴ Tamtéž, str. 12.

⁷⁵ BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 54.

⁷⁶ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 44.

konfrontaci.⁷⁷ Objevuje se téměř výlučně ve státech Commonwealthu a bývalých britských koloniích. Využívá se především v podlouhlých obdélníkových místnostech, kde dochází právě k zaměření pozornosti na dvě podlouhlé osy symbolizující dvě opoziční strany.⁷⁸

Kombinací modelu lavic naproti sobě a půlkruhového modelu je model podkovy. Lavice naproti sobě se na jedné své straně spojí v půlkruh.⁷⁹ Bere si vlastnosti obou zkombinovaných modelů, umožňuje jak face-to-face konfrontaci, zároveň jsou všichni poslanci jedním celkem a nedochází tak k výraznému dvoustrannému rozdělení. Spolu s půlkruhovým typem je velmi často vyskytujícím se modelem.

Při uspořádání do podoby školní třídy poslanci sedí v lavicích v řadách za sebou směrem k předsedajícímu. Důraz je zde kladen právě na předsedajícího (či jinou osobu řečnicí vpředu), veškerá pozornost je věnována právě jemu.⁸⁰ Naznačuje, že jediným účelem zasedání je poslouchat hovořícího vpředu, od kterého jsou jednoznačně odděleni.⁸¹ Poslanci zde nemají příliš prostoru interagovat mezi sebou, nemají přehled o dění v sále a o tom, jak se tváří a chovají ostatní. Tento model je typický pro státy s nedemokratickým režimem,⁸² najdeme jej např. v Brazílii, Číně, Rusku, ale třeba i na Slovensku.⁸³

Jestliže rozlišíme státy podle toho, jakou mírou demokracie vládnou, budeme pozorovat tendenci v podobě jednotlivých modelů. Dle *Economist Intelligence Unit* rozlišujeme státy na plně demokratické, státy s nedokonalou demokracií, hybridní režimy a autoritářské režimy.

Režim plné demokracie identifikujeme u 20 států. Půlkruhový model parlamentu nalezneme u 8 z nich (40 %), model podkovy u 10 z nich (50 %) a model lavic naproti sobě u 2 z nich (10 %). Převažují tedy modely, ve kterých jsou poslanci součástí jednoho tělesa, které jim umožňují komunikovat navzájem. Model třídy nenajdeme ani u jednoho tohoto státu.

V 57 státech s nedokonalou demokracií dominuje půlkruhový model, který představuje 36,8 %. Dále se objevují modely podkovy (19,3 %), třídy (22,8 %) a lavic naproti sobě (15,8 %). Ve třech státech v této skupině nalezneme kruhový model (5,3 %).

⁷⁷ MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 6.

⁷⁸ GOODSSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 49.

⁷⁹ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 16.

⁸⁰ Tamtéž, str. 20.

⁸¹ GOODSSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 38.

⁸² XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 20.

⁸³ Tamtéž, str. 418-419.

Také v hybridních režimech stále převažuje půlkruhový model (38,9 %), na významu ale nabývá model třídy (36,1 %). Model podkovy má 19,4 % států, po jednom se objevují také model kruhu (2,8 %) a lavic naproti sobě (2,8 %).

Pro autoritářské režimy je typické rozpořádání třídy. Více než polovina (52,9 %) autoritářských států využívá tento model, objevují se ale i všechny ostatní modely, a to v zastoupení 21,6 % pro model podkovy, 15,7 % pro půlkruh, 3,9 % pro kruh a 3,9 % pro lavice naproti sobě.

Z této analýzy⁸⁴ tak lze jednoznačně určit, že ačkoliv se jednotlivé modely prolínají všemi režimy, demokratické režimy využívají půlkruhové a podkovové uspořádání, naopak autoritářské režimy ukazují svou sílu zaměřením na jednoho autoritářského vládce, přičemž ostatní poslanci představují pouze loutky, které ho sledují. V tomto režimu nemají poslanci mezi sebou komunikovat, nemá existovat svobodná debata. Vzorce sezení ve veřejných prostorách ukazují, že pokud lidé chtějí spolupracovat, sedí vedle sebe, zatímco když si chtějí oponovat, sedí naproti sobě.⁸⁵ Je zde tedy značný průnik architektury a uspořádání státu, tedy také jeho ústavního práva.

Odlíšné vnímání je dáno také podobou samotných míst na sezení. Pocit jednotnosti tělesa sboru je zvýrazněn v případě, kdy jsou místa pro poslance v podobě lavic. V americkém Senátu má každý senátor svůj oddělený stůl a svou židli, ve Velké Británii sedí poslanci v lavicích jeden vedle druhého, v Kanadě nebo na Novém Zélandu sedí v lavici ve dvojici, v Belgii, Francii či Dánsku se jedná o lavice, kde je oddělení jen naznačeno.⁸⁶ Poslanci sedící v lavicích jsou si blíže, nemají svoje vlastní oddělené místo, jsou tak nuceni více spolu komunikovat. Jednotlivá oddělená křesla ukazují na vyšší míru individuality. Pocit sounáležitosti a větší nutnosti komunikace je také ovlivněn přítomností uliček. Tam, kde je formace křesel či lavic rozdělena uličkami, je pocit sounáležitosti nižší a vzniká naopak pocit oddělení od ostatních.⁸⁷ Zde je možné opět poukázat na britský parlament, kde v malém sále natěsnaní poslanci v podstatě tvoří debatující dav, a to i díky malému rozměru místnosti, což dodává setkání pocit intimity a naléhavosti. Fyzická vzdálenost od ostatních symbolizuje sociální vzdálenost, a to např. tehdy, když vedle významných lidí jsou usazeni lidé obdobného statusu, lidé s nižším statutem jsou od

⁸⁴ Použita byla data z publikace XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016.

⁸⁵ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 44.

⁸⁶ GOODSELL, Charles T. *The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture*. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 296-297.

⁸⁷ Tamtéž, str. 299.

významnějších lidí usazení dál.⁸⁸ Celá místnost je také často rozdělena různými úrovněmi. Spousta parlamentů, obzvláště ty s vysokým počtem poslanců, využívají kaskádovité uspořádání prostoru, aby i sedící v zadních lavicích viděli dopředu. Ačkoliv se může zdát, že poslanci sedící na vyvýšených místech jsou nadřazeni a je tak narušena jejich pomyslná rovnost, jedná se spíše o praktický prvek. Symbolika zde je spíše opačná – poslanci sedící nízko, ale zároveň vpředu, mají většinou důležitější postavení, a proto jsou umístěni do předních řad.⁸⁹ Důraz na důležitost pomocí vyvýšeného bodu je kladen předsedajícímu dané komory, který často hovoří od zvláštního vyvýšeného pultu.⁹⁰

Interakce mezi poslanci ovlivňuje také zasedací pořádek. Ten může být stanoven abecedně (tak je tomu obvykle u menších parlamentů), podle obvodu, za který byli zvoleni (Švédsko), podle seniority.⁹¹ V Britském parlamentu dokonce zasedací pořádek stanoven není a poslanci si kromě několika stanovených míst sedají vždy náhodně. Zasedací sál westminsterského paláce navíc neposkytuje dostatek míst pro všechny poslance a poslanci tak ani nemají jistotu, že si vůbec sednou.⁹² Nejčastěji je však zasedací pořádek stanoven podle politické příslušnosti. Několik stran typicky okupuje určitý sektor na škále od levice po pravici, přičemž toto rozdělení pramení z dob francouzské revoluce. Tehdy si stavy reprezentující jednotlivé stavy v Národním shromáždění posedaly tak, aby dané skupiny vždy seděly u sebe. Konzervativní duchovní a šlechta si sedli napravo od krále a třetí stav radikálních měšťanů a sedláků se usadil nalevo.⁹³ Označení pravice a levice odpovídající tomu vzniklému za francouzské revoluce se při charakterizování politických stran používá dodnes, v parlamentech už ale pravo-levé rozložení není striktně dodrženo. Zasedací pořádek dle politické příslušnosti však přetrvává.

Postavení členů exekutivy je v rámci zasedací místnosti odlišné. Někde jsou umístěni do speciální sekce, někde sedí ve stejných lavicích jako poslanci, někde exekutiva nemá přístup vůbec.⁹⁴ Pro kontinentální evropské státy je ale často typické, že členové vlády mají vlastní lavice, a to dokonce vpředu, přičemž jsou směřovány čelem k poslancům, což je od nich

⁸⁸ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 9.

⁸⁹ KOEHLER, Cortus T. City Council Chamber Design: The Impact of Interior Design upon the Meeting Process. *Journal of Environmental Systems*, 1980, vol. 10, no. 1, str. 57.

⁹⁰ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 294.

⁹¹ Tamtéž, str. 296.

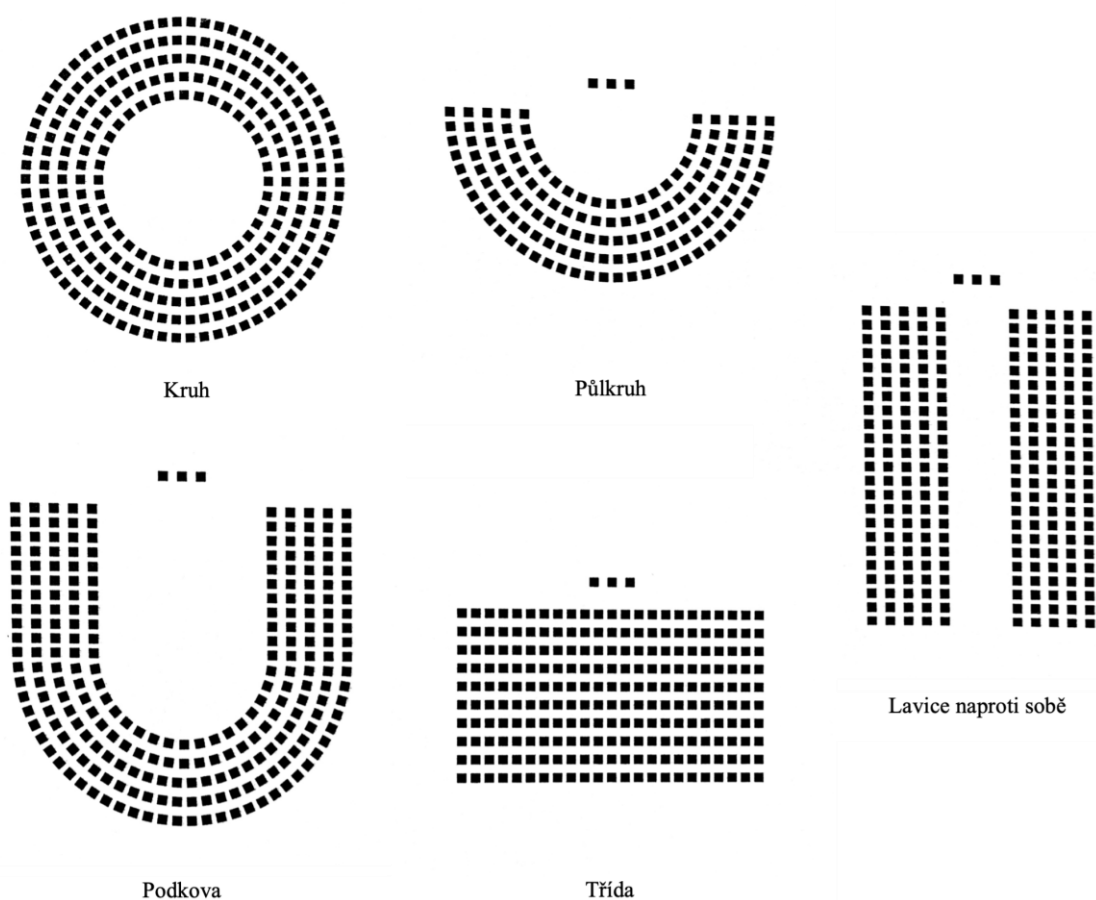
⁹² MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 4.

⁹³ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 2.

⁹⁴ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 294.

jednoznačně odlišuje a je tím dáno najevo, že nejsou jedni z nich.⁹⁵ Zákaz kumulace funkcí ve vládě a v parlamentu je totiž typickým prvkem parlamentní formy vlády objevující se ve většině evropských států.⁹⁶

Pocit odlišnosti a nadřazenosti udává také fakt, zda právě řečnící poslanec hovoří ze svého místa, nebo jestli hovoří od pultíku k tomu určenému. Promluva od řečnického pultu dodává sebevědomí a bezpečí a tvoří atmosféru formálnosti.⁹⁷ Je-li řečnický pult vyvýšen, působí postavení řečníka nadřazeně a může vést až k určitému údivu ze strany obecnstva, které

Obrázek 9: Modely rozestavení křesel v zasedacích sálech, zdroj XML, str. 13-21.

⁹⁵ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 295.

⁹⁶ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 313.

⁹⁷ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 298.

k němu vzhůru vzhlíží.⁹⁸ Naproti tomu tam, kde debata není regulována a poslanci se mohou vyjadřovat bez předstoupení před ostatní, je atmosféra méně formální a reakce tak mohou být více bezprostřední.

Odlišnosti pozorujeme také ve velikosti a tvaru zasedacích sálů. Taktéž velikost zasedacího sálu je spojena s mírou demokratičnosti. Čím méně je stát dle *Democracy Index*⁹⁹ demokratický, tím větší je zasedací sál jeho sněmovny.¹⁰⁰ Často je za tím snaha autokratů poukázat na velikost samotného státu.¹⁰¹ Velikosti sálu pak řečník přizpůsobuje své tempo řeči. Pomaleji se mluví ve velkých místnostech, mezi velkými místnostmi se pak rychleji mluví v místnostech bez ozvěny. Intenzita projevu je vyšší v místnostech s ozvěnou než v místnostech bez ozvěny.¹⁰² Menší místnosti zase evokují stísněnost a jakousi naléhavost.¹⁰³ Modely, do kterých jsou křesla či lavice uspořádána nemusí odpovídat tvaru místnosti. Nepravidelnost a oblé tvary některých místností mohou navozovat pocit ženskosti či romantičnosti. Kruhové místnosti také vytváří v člověku pocit bytí centrem dění, ať stojí kdekoliv, pocit jednoty, a to obzvláště, jedná-li se o dokončený kruh, nikoli jen půlkruh. Ve chvíli, kdy se lidé ocitnou v kruhu, stávají se propojení a rovnocenní.¹⁰⁴ Osazenstvo místnosti má jednotný, společný záměr. Místnosti mnohoúhelníkového či jinak nepravidelného půdorysu jsou oproti “krabicovitým“ místnostem méně statické, pobízejí takto k více interakcím.¹⁰⁵ Dynamicky tvarované místnosti také zlepšují akustiku místnosti, jsou proto vhodnější pro parlamentní rozpravy.¹⁰⁶

1.4.2. Neformální prostory

Fungování parlamentu nelze pochopit, aniž bychom vzali v úvahu vliv neformálních prostor.¹⁰⁷ Ať už se jedná o knihovny, čítárny, jídelní místnosti, lobby, různé salonky či šatny, jsou důležité pro výměnu informací, názorů, lobbing nebo mobilizaci politické podpory.¹⁰⁸ Právě samotný původ slova *lobbing* je odvozen od projednávání nejrůznějších politik v lobby. Už

⁹⁸ LASSWELL, Harold D. *The Signature of Power: Buildings, Communication and Policy*. New Brunswick: Transaction Books, 1979, str. 16.

⁹⁹ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 446.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 20.

¹⁰¹ GOODSSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 2.

¹⁰² BLACK, John W. The Effect of Room Characteristics upon Vocal Intensity and Rate. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 1950, vol. 22, no. 2, str. 176.

¹⁰³ MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 5.

¹⁰⁴ GOODSSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 158.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 151.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 152.

¹⁰⁷ NORTON, Philip. Power behind the Scenes: The Importance of Informal Space in Legislatures. *Parliamentary Affairs*, 2019, vol. 72, str. 260.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 248.

historicky byly tyto prostory užívány k projednávání věcí, které nebylo vhodné projednávat na plénu.¹⁰⁹ Slouží k socializaci poslanců mezi sebou, ale také mezi ostatními zájmovými skupinami, které nemají na plénum přístup. Formuje se tam pozadí událostí, které jsou potom prezentovány veřejnosti na formálních zasedáních na plénu.

Také zde je pak tvořena parlamentní kultura – i v neformálním prostředí jsou zaběhnuté určité zvyky, hodnoty a procesy.¹¹⁰ Zvolení nováčci se učí od starších členů, a to především tím, že se s nimi setkávají v neformálních místnostech, u jídla atp. Díky neformálnímu prostředí a vedení debaty může dokonce dojít k lepšímu porozumění mezi diskutujícími.¹¹¹ Jedná se jak o pasivní pozorování, tak interakci s nimi. Může vyjadřovat určité hierarchické postavení, a to např. v případě, kdy si společensky významné osoby sedají ke konkrétnímu stolu, čímž v podstatě reflektují formální postavení.¹¹² Neformální fyzické prostory jsou ale v poslední době nahrazeny virtuálním prostorem používáním sociálních sítí. Využívání sociálních sítí je často příhodnější vzhledem k úspoře času a vyšší míře soukromí.¹¹³

1.4.3. Vybavení

Jak formalizovaný proces stanovený jednacím řádem, tak neformální procesy jsou ovlivněny vybavením jednacích sálů. Významnými prvky jsou v tomto kontextu mikrofony a hlasovací zařízení. Právě mikrofony udávají hlasitost a intenzitu přednášených projevů. Mikrofony jsou standardním vybavením zasedacích sálů, většinou umístěny u řečnického pultu, v některých parlamentech (např. evropský parlament) jsou mikrofony umístěny také u každého poslaneckého křesla, případně v prostoru celé místnosti (např. ve stropěch či zdech). To pak umožňuje poslancům mluvit přímo z místa. Nicméně v parlamentech, kde tato možnost není umožněna jednacím řádem, je takové umístění mikrofonů zbytečné. Vybavení místnosti je zde tak ovlivněno právním předpisem.

Způsoby hlasování jsou často zakotveny v jednacím řádu. Hlasovací zařízení usnadňují proces sčítání hlasů a umožňují efektivní odevzdání hlasu, zároveň však znemožňují rychlá či nenadálá rozhodnutí v rámci strany. V tomto ohledu je naopak efektivní hlasování pomocí

¹⁰⁹ NORTON, Philip. Power behind the Scenes: The Importance of Informal Space in Legislatures. *Parliamentary Affairs*, 2019, vol. 72, str. 249.

¹¹⁰ Tamtéž, str. 250.

¹¹¹ MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra, 2008, str. 14.

¹¹² NORTON, Philip. Power behind the Scenes: The Importance of Informal Space in Legislatures. *Parliamentary Affairs*, 2019, vol. 72, str. 251.

¹¹³ Tamtéž, str. 261.

zvednutí ruky. Ve chvíli, kdy lídr strany na poslední chvíli změní názor a zvedne ruku, ostatní ještě mohou zareagovat.¹¹⁴

Prostor zasedacího sálu bývá často rozdělen nejen lavicemi, uličkami a vyvýšením určitých míst, ale také zábradlím, sklem, stěnou či jiným nábytkem. Fragmentované prostory nevybízí ke komunikaci, naznačují další rozdělení přítomných poslanců, rozdělení místnosti jim lépe umožňuje tvořit skupinky. Oproti tomu v prostorech, které nejsou rozdělené, dochází k většímu počtu interakcí a vyšší míře komunikace. Můžeme tedy pozorovat vzrůstající trend v počtu interakcí v souvislosti s množstvím dělicích prvků.¹¹⁵ Nábytek, ať už hovoříme o zasedacích sálech nebo neformálních prostorech, může zase vyjadřovat určitou stálost, konzervativnost či neprostupnost, a to v případě, kdy je pevně umístěn na své místo a není možnost s ním jakkoliv pohybovat.¹¹⁶

1.4.4. Prostory pro novináře a veřejnost

Přítomnost veřejnosti a novinářů v budovách parlamentů je důležitým faktorem demokratické společnosti. Média plní funkci tzv. hlídacího psa, informují o dění v parlamentu a konfrontují poslance (ale také představitele vlády a další politiky). Veřejnost si díky přístupu do parlamentu může sama utvořit názor na politickou situaci a na jednotlivé osobnosti. Proto je veřejnosti a médiím v demokratických zemích v parlamentech vyhrazen prostor, který mohou navštívit a ze kterého mohou veškeré dění sledovat.

Místa pro veřejnost jsou většinou oddělená, ať už jsou vyvýšená na balkoně, nebo sice na stejném podlaží jako poslanci, ale segregovaná sklem nebo zábradlím – jako by občané z veřejnosti byli pouze diváci a nikoli prvkem, který má také interagovat.¹¹⁷ Toto oddělení tak naznačuje, že pozorující občané jsou jen diváky, nikoli skutečnými účastníky diskuze. Veřejnost a poslanci jsou tak dvě oddělená tělesa, která na sebe zdánlivě nemají vliv.¹¹⁸ Pokud má veřejnost a média skutečně plnit svoji dozorující funkci, měl by jí dát větší prostor ke konfrontaci politických představitelů. Bližšímu spojení a komunikaci s veřejností a občany by v některých případech prospělo, pokud by občané měli v sekci pro veřejnost mikrofony.¹¹⁹

¹¹⁴ GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*, 1988, vol. 18, no. 3, str. 300.

¹¹⁵ KOEHLER, Cortus T. City Council Chamber Design: The Impact of Interior Design upon the Meeting Process. *Journal of Environmental Systems*, 1980, vol. 10, no. 1, str. 76.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 57.

¹¹⁷ GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, str. 62.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 184.

¹¹⁹ KOEHLER, Cortus T. City Council Chamber Design: The Impact of Interior Design upon the Meeting Process. *Journal of Environmental Systems*, 1980, vol. 10, no. 1, str. 78.

Obrázek 10: jednací sál britské Dolní sněmovny, zdroj Flickr.

2. Parlament, hlava státu, formy vlády

Moderní demokratické státy jsou založeny na principu dělby moci, kde ta je rozdělena na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Pro systém dělby moci je důležité, aby různým orgánům byly svěřeny různé funkce a pravomoci. Zákony tvoří parlament, provádí je vláda a hlava státu a rozhoduje podle nich soudní moc. Moc je rozdělena horizontálně, žádná z moci nezasahuje do pravomocí jiné moci a nejsou si nadřazené. Takové pojetí dělby moci je ale poměrně rigidní, proto se v praxi uplatňuje v podobě, kdy každá z nich může do jiné moci zasáhnout a vyvážit její nefunkčnost, tvrdost či svévoli. Typické podoby zásahů spočívají v pravomoci výkonné moci vetovat zákon, pravomoci parlamentu kontrolovat vládu vyslovením důvěry, objevují se také zásahy moci soudní.¹²⁰ Rozdělení moci je nezbytným předpokladem pro řádné fungování demokracie.

Princip dělby moci ideologicky pochází z doby, kdy byly ve společnosti na vzestupu liberální tendence, které chtěly omezit moc panovníka. Ústava měla pomocí ústavních orgánů panovníka omezovat tak, aby byly slyšeny názory občanů. Původci myšlenky dělby moci jsou John Locke a Charles de Montesquieu. První z nich odvozoval omezení panovníka od parlamentu jako sboru voleného lidem,¹²¹ Montesquieu nestaví do popředí parlament, ale zakládá svou myšlenku na principu brzd a protivah, kdy žádná z moci nemůže převážit nad jinou.¹²² Ani dle Lockeho není parlament všemocný, a sice především v momentě, kdy ztratí důvěru lidu, který ho zvolil. Společnost se tak nezabývá své moci jejím svěřením jinému orgánu, jako to navrhol Hobbes, ale ponechává si ji a může volený orgán změnit.¹²³

2.1. Parlament

Parlamenty jsou zastupitelské sbory volené občany pro zastupování jejich zájmů. Jedná se o nezbytný prvek zastupitelské demokracie. Parlamenty jsou voleny ve volbách přímo, na základě všeobecného a rovného volebního práva. Občané prostřednictvím voleb dávají parlamentu mandát k tomu, aby za ně na pravidelných veřejných zasedáních rozhodoval a přijímal klíčová rozhodnutí týkající se jejich státu. Wintr definuje parlament jako „*sbor volených lidí, kteří se scházejí na určitém místě, veřejně diskutují o politických otázkách a rozhodují hlasováním.*“¹²⁴ Názvy parlamentů se mohou lišit, nejčastěji se objevuje označení *shromáždění*,

¹²⁰ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 262-263.

¹²¹ Tamtéž, str. 259.

¹²² Tamtéž, str. 261.

¹²³ Tamtéž, str. 260.

¹²⁴ WINTR, Jan. *Proměny parlamentní kultury*. Praha: Auditorium, 2021, str. 5.

sbor, komora, sněmovna, v angličtině se setkáme s označením *house*, což evokuje spíše budovu než zvolené zastupitele, kteří parlament tvoří.¹²⁵ Parlamenti se různí také v mnoha dalších ohledech, a sice v počtu členů sboru, v počtu komor, v roli parlamentu v rámci politického systému nebo v podobě parlamentních debat.¹²⁶

Primárním účelem parlamentů je schvalovat zákony a státní rozpočet. Náleží jim zákonodárná moc a jsou tak jednou ze tří větví v klasickém schématu dělby moci. Potřeba schvalování zákonů však nebyla prvotním impulsem, který dal parlamentům vzniknout.¹²⁷ První dodnes fungující parlament vznikl okolo r. 930 na Islandu. Ke skutečnému rozvoji parlamentarismu pak dochází v Anglii. Anglický parlament vznikl ve 13. století a zpočátku měl charakter poradního sboru panovníka. Jeho původním účelem bylo zabránit králi ve zvůli při výběru daní – rozhodnutí panovníka o zavedení daně nemohlo být uskutečněno bez souhlasu parlamentu. Vydávání zákonů ale bylo stále v rukou panovníka.¹²⁸ Postupně se vyvinul institut odpovědnosti vlády parlamentu a funkce parlamentu jako zákonodárce.¹²⁹ Z institucí obsazených pouze vyššími stavy se postupně staly instituce reprezentující všeobecnou vůli lidu. Požadavek na omezení moci panovníka nebyl klíčový v každém státě, některé parlamenti byly určitou formou odporu proti koloniálním režimům.¹³⁰

2.1.1. Funkce parlamentu

Obecný účel parlamentů spočívá v zákonodárné pravomoci. Parlamenti schvalují zákony jako obecná pravidla chování ve státě a usnášejí se na dalších stanoviscích. Zákony jsou schvalovány různě stanovenou většinou. Samotný zákonodárný proces může mít několik podob. Komory projednávají návrhy zákonů v jednom nebo více čteních, ne stejný význam má také zapojení výborů.

Nad funkcí zákonodárnou začala v průběhu 20. století převládat funkce kontrolní, a to z důvodu zmocňovacího zákonodárství, které bylo v té době na vzestupu¹³¹ (především v období před 2. světovou válkou). Kontrolní funkce spočívá v kontrolování činnosti vlády, k čemuž je

¹²⁵ PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ Věra a kol. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, str. 385.

¹²⁶ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 5.

¹²⁷ PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, str. 387.

¹²⁸ Tamtéž, str. 389.

¹²⁹ Tamtéž, str. 390.

¹³⁰ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 310.

¹³¹ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 17.

parlament vybaven četnými nástroji. Nejrazantnějším nástrojem z této oblasti je vyslovení důvěry či nedůvěry vládě. Vláda je za své jednání odpovědná parlamentu, svou legitimitu odvozuje od něj. Jestliže většina parlamentu nedůvěřuje jmenované vládě, nevysloví jí důvěru. Stejně tak jí může v průběhu vládnutí vyslovit nedůvěru. Tato koncepce se uplatní pouze ve státech s parlamentní formou vlády, v prezidentských republikách je alternativou tohoto institutu impeachment jako kontrola prezidenta coby moci výkonné ze strany parlamentu. Dalším významným nástrojem kontroly je možnost členů parlamentu interpelovat členy vlády nebo si od nich jinak vyžádat informace, zřizování výborů a komisí nebo navrhnouti přezkoumání ústavnosti zákona ústavním soudem.¹³²

Kreační pravomoc parlamentu spočívá ve schopnosti vytvářet své orgány, volit funkcionáře. V parlamentních formách vlády vytvářejí parlamenty vládu, vláda je totiž obvykle odvozena od nejsilnější strany či koalice v parlamentu. Dále parlamenty zřizují výbory a komise a volí jeho členy, volí ze svých členů předsedu a místopředsedy, navrhuje, schvaluje nebo volí některé soudce (typicky soudce ústavních nebo nejvyšších soudů), hlavu státu a jiné státní funkcionáře.¹³³ Volba předsedy je důležitým momentem proto, že ten má důležitou roli při udělování slova, výběru projednávaných návrhů a celkového vedení jednání. Má pozici moderátora diskuze,¹³⁴ měl by se snažit být ve své roli nadstranický.¹³⁵ Jeho výsadní postavení v rámci komory je naznačeno také jeho umístěním v jednacím sále, kde je mu obvykle vyčleněno zvláštní místo vpředu, oddělené od běžných poslaneckých lavic.

Jako další funkce parlamentu můžeme identifikovat funkci informativní spočívající v možnosti veřejnosti seznámit se s rozhodnutími formujícími se v parlamentu nebo funkci reprezentační spočívající už v samotném reprezentování voličů. Parlament jako reprezentant lidu dokáže lépe artikulovat jeho zájmy, prostřednictvím konstruktivní debaty se snaží se o smírné a kompromisní řešení, které je díky tomu lépe dosažitelné než při hlasování v referendu.¹³⁶ Proto by měl parlament být také dostatečně reprezentativní navenek, tedy budovou, ve které sídlí. Přeci jen se jedná o budovu, která takto zprostředkovaně reprezentuje lid. Budova samotná také může plnit zmiňovanou informativní funkci, kdy charakter budovy a její přístupnost mohou otevřenosti

¹³² RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 313-319.

¹³³ PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, str. 396.

¹³⁴ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2., aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde, 2006, str. 344.

¹³⁵ Předseda britské dolní komory, tzv. speaker, dokonce po zvolení vystoupí ze strany, kterou v parlamentu reprezentuje, a to i proto, že jsou mu k vedení jednání svěřeny značné pravomoci.

¹³⁶ WINTR, Jan. *Proměny parlamentní kultury*. Praha: Auditorium, 2021, str. 12.

nahrávat, nebo naopak otevřenost upírat, stejně jako vnitřní prostory s dostatkem vyhrazeného místa pro veřejnost.

Roli hraje parlament také v otázkách zahraniční politiky, když schvaluje mezinárodní smlouvy, vyhlašuje mimořádné stavy, rozhoduje o zapojení ozbrojených sil apod.¹³⁷

2.1.2. Dvoukomorové parlamenty

Bikameralismus je častým fenoménem současných parlamentů. Zřízení druhé komory parlamentu je jedním z projevů dělby moci, kde nejenže je státní moc rozdělena na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, ale samotná zákonodárná moc je zde rozdělena, nebo spíše zdvojena právě v podobě druhé komory. V tomto rozdělení moci či pravomocí náleží druhým komorám vyvažovat a kontrolovat první komoru, pomáhá k efektivnímu výkonu celé moci zákonodárné – zablokuje „špatné“ zákony a jiná chybná rozhodnutí první komory, nabízí další pohled, který může uplatnit pomocí pozměňovacích návrhů, nutí k nalezení shody v rámci širšího spektra reprezentace, kdy spoléhat se na sbor zvolený v jeden okamžik ovlivněný jinou náladou ve společnosti by bylo nebezpečné či dokonce neuvážené. Mají zabraňovat tendencím prvních komor a v nich vládnoucích politických stran uzurpovat si moc pouze pro sebe. Testují přesvědčení první komory o nutnosti, potřebnosti a správnosti jí přijatého zákona, když ji při zamítnutí návrhu nutí opětovně hlasovat s potřebou kvalifikované většiny pro přijetí návrhu.¹³⁸ Typickým znakem druhých komor je nerozpustitelnost.

Aby tyto funkce mohly být naplněny, musí být druhá komora obsazovaná odlišně než komora první. Odlišnost může spočívat v rozdílné délce volebního období, v rozdílném začátku volebního období, ve volebním systému nebo voličích (voliči by např. měli být rozděleni na základě teritoriálního principu nebo by volba měla být nepřímá, kdy by druhá komora byla volena již zvolenými zástupci). Nemusí se ale jednat o odlišnost týkající se voleb. Rozdílný by měl být třeba i styl práce, důraz na projednáváná témata nebo vnitřní struktura s (ne)možností sdružovat se do frakcí.¹³⁹

Míra odlišnosti těchto aspektů pak určuje míru symetrie těchto komor a projevuje se při přijímání zákonů v závislosti na tom, zda je možné jednu z komor přehlasovat, nebo zda se na znění zákona musejí obě komory shodnout. Samotné označení „druhá“ komora má původ v jejich postavení v legislativním procesu, když jsou zpravidla tou druhou v pořadí, která návrh

¹³⁷ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 319.

¹³⁸ KYSELA, Jan. *Senát Parlamentu České republiky v historickém a mezinárodním kontextu: Příspěvek ke studiu dvoukomorových soustav*. Praha: Parlament České republiky, Senát, 2000, str. 14.

¹³⁹ KYSELA, Jan. *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 60.

zákona projednává.¹⁴⁰ Některé pravomoci jsou svěřeny výlučně jen jedné z komor, typicky vyslovení důvěry vládě¹⁴¹ a schvalování státního rozpočtu první komorou, volba či odvolání prezidenta a soudců druhou komorou.¹⁴²

Druhé komory neslouží k všeobecnému zastupování lidu, ale k zastupování specifických zájmů. Obvykle jsou založené na federativním nebo jiném regionálním principu, principu aristokracie, kdy členství v komoře je dědičné nebo vzniká na základě virility, případně na principu jiného specifického zájmu, a to třeba náboženského nebo profesního. Existují však i komory, které nereprezentují žádný zvláštní zájem. Zde se často požaduje vyšší věk u aktivního i pasivního volebního práva. Mezi ně patří Senát České republiky.¹⁴³

Na aristokratickém principu vznikla nejstarší druhá komora na světě, a sice ta anglická. Ve 14. století došlo k oddělení druhého od prvního stavu z parlamentu, který si takto vytvořil svou komoru. V první komoře zůstal zastoupen první stav volený lidem. Volební právo v té době ale nebylo všeobecné, stanoven byl vysoký majetkový cenzus. Odtud pochází také označení „horní“ komora, protože britští lordi byli svrchovaní lidu.¹⁴⁴ Její nadřazenost se projevuje také v architektuře, kdy Sněmovna lordů je mnohem více zdobená nástěnnými malbami a sochami.¹⁴⁵ Složení druhé komory britského parlamentu se postupně proměnilo, proměnila se i její role, která v současnosti spočívá v ochraně systému před excesy Dolní sněmovny.¹⁴⁶

2.1.3. Parlamentní kultura

Fungování parlamentů regulují jednací řády. Jednací řády mají formu zákona nebo vnitřního předpisu. Obsahují pravidla týkající se postavení volených zástupců, volbu předsedy, svolání a průběh zasedání, průběh legislativního procesu, hlasování a další oblasti týkající se chodu komory. Každá komora si v průběhu svého fungování vytvoří vlastní kulturu, která psaná pravidla doplňuje, někdy dokonce i upravuje.¹⁴⁷ Parlamentní kultura reflektuje politický systém, kulturní odlišnosti dané země, vývoj fungování parlamentu v průběhu času, chování a

¹⁴⁰ KYSELA, Jan. *Senát Parlamentu České republiky v historickém a mezinárodním kontextu: Příspěvek ke studiu dvoukomorových soustav*. Praha: Parlament České republiky, Senát, 2000, str. 20.

¹⁴¹ Výjimkou je italský Senát, kde je vláda odpovědná jak první, tak druhé komoře.

¹⁴² RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 323.

¹⁴³ KYSELA, Jan. *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 124-125.

¹⁴⁴ KYSELA, Jan. *Senát Parlamentu České republiky v historickém a mezinárodním kontextu: Příspěvek ke studiu dvoukomorových soustav*. Praha: Parlament České republiky, Senát, 2000, str. 31

¹⁴⁵ BROOKS, Chris. *The Gothic Revival*. London: Phaidon Press Limited, 1999, str. 219.

¹⁴⁶ KYSELA, Jan. *Senát Parlamentu České republiky v historickém a mezinárodním kontextu: Příspěvek ke studiu dvoukomorových soustav*. Praha: Parlament České republiky, Senát, 2000, str. 31.

¹⁴⁷ Srov. WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, str. 44.

vystupování zvolených osobností, stejně jako podobu parlamentů, jednacích sálů a dalších vnitřních prostor. Nepsaná a psaná pravidla se tak vzájemně ovlivňují a doplňují.¹⁴⁸

Parlamenty se mohou značně lišit ve způsobu práce. Klokočka rozlišuje parlamenty pracovní a parlamenty proslovů. Parlament proslovů je výrazný pro politické diskuze, je jakýmsi jevištěm, na kterém se odehrávají zásadní debaty ovlivňující nejen politické dění v zemi. V často vášnivých debatách se střetávají názory vládních poslanců a opozice, a to za přítomnosti veřejnosti, která může veškeré procesy na plénu pozorovat a kontrolovat. Proslovy a vyjádření zde učiněná jsou totiž především určena veřejnosti a médiím. Občané mají být skrze tuto diskusi informováni a přesvědčeni o názorech té které parlamentní strany. Klíčové je zde postavení pléna.¹⁴⁹ Zákon je obvykle vytvořen už před parlamentní debatou a následně je na plénu představen a je odůvodněno jeho znění a opozice má pouze zde možnost poukázat na jeho nevhodnost či nepotřebnost. Prostřednictvím debaty se vláda snaží návrh zákona před opozicí legitimizovat a přesvědčit ji o jeho potřebnosti. Opozice ale nemá větší možnost uplatnit svůj vliv na znění zákona.¹⁵⁰ Prototypem parlamentu proslovů je britský parlament, kde plodným diskuzím nahrává také uspořádání a charakter jednacího sálu, objevuje se ale ve většině evropských států.¹⁵¹

Pracovní parlament je založen na práci ve výborech, značná část práce je svěřena expertům a odbornému aparátu. Je snazší zde nalézt konsenzus, zákony jsou tvořeny až ve výborech a opozice má tak větší možnost do jejich znění zasáhnout. Projevy na plénu nejsou zvláště důležité, konfrontace je držena v odborné rovině při vyjednávání profesionálů. Debata na plénu je upozaděna, slouží spíše k představení zákona veřejnosti, ale nemá za úkol přesvědčovat.¹⁵² Za pracovní parlament je možné považovat americký kongres.¹⁵³

Wintr pak rozlišuje parlamenty s usměrněnou a improvizovanou parlamentní kulturou. V parlamentech s usměrněnou kulturou jsou postupy a pořadí většinou dané předem, o pořadí schůzí je rozhodnuto ještě před tím, než samotná schůze začne. Pozdější změna pořadí schůze je možná pouze výjimečně. Stanovena bývá také délka proslovů, celkový čas rozpravy, poměrným způsobem je dán prostor parlamentním frakcím. V improvizovaných parlamentních kulturách mají poslanci naopak větší možnost změnit pořadí schůze a struktura jednání je stavěna až v jejím

¹⁴⁸ Více srov. kapitola 1.4.

¹⁴⁹ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2., aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde, 2006, str. 341.

¹⁵⁰ WINTR, Jan. *Proměny parlamentní kultury*. Praha: Auditorium, 2021, str. 15.

¹⁵¹ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2., aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde, 2006, str. 341.

¹⁵² WINTR, Jan. *Proměny parlamentní kultury*. Praha: Auditorium, 2021, str. 14.

¹⁵³ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2., aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde, 2006, str. 342.

průběhu, dokonce může být měněna, což sice umožňuje větší flexibilitu, na druhou stranu způsobuje chaos, nepřehlednost a jednání o pořadu ubírá čas pro projednávání návrhů. Ani samotná debata není svázána tolika pravidly, poslanci mají větší volnost v možnosti a délce proslovu, parlamentní většina má vyšší možnost zvůle v usměrňování podoby jednání.¹⁵⁴

Parlamentní dění se však neodehrává pouze na plénu, ale také, a to především, na neveřejných jednáních poslaneckých klubů, stranických a mezistranických jednáních a při rozhovorech v kuloárech. Jednání takto neveřejně učiněná pak nemusí být zdůvodňována veřejnosti a podrobována její kontrole.¹⁵⁵

2.2. Hlava státu

Hlava státu je vrcholným představitelem státu. Hlavní funkcí hlavy státu je zastupování státu dovnitř i navenek, je jeho reprezentantem, jedná za něj v mezinárodních vztazích. Obvykle je součástí moci výkonné, svými pravomocemi zasahuje ale také do zákonodárné a soudní moci. Nebývá odpovědná z výkonu své funkce, nemívá ani odpovědnost trestní, správní či politickou.¹⁵⁶

První hlavy států byly monarchického charakteru a měly absolutní moc, později se panovník stává ve své roli slabší, jako odpověď na absolutistické praktiky se také začíná objevovat republikánské zřízení. Absolutismus začíná oslabovat v době osvícenství, dnes ho spatříme již jen zřídka a reálně vládne vláda a parlament při respektování pravidel demokracie, suverenity lidu a principu dělby moci.¹⁵⁷

Podle způsobu obsazení postu hlavy státu můžeme rozlišit monarchie a republiky. V monarchiích vzniká funkce dědičně, panovník je do své funkce obsazen doživotně. Panovníka nelze sesadit či z jeho funkce odvolat, pouze on sám může abdikovat. Ze své funkce není nikomu odpovědný. Současní panovníci nemají výrazné pravomoci, jsou spíše reprezentativní postavou, která své nevelké pravomoci nevyužívá. V posledních desetiletích monarchie ubývají, ale nalezneme je stále na všech kontinentech.¹⁵⁸ Zastánci monarchií oceňují tradici, stabilitu, konzervatismus, zosobnění státu, autoritu či postavení panovníka mimo politické boje.¹⁵⁹

Republiky se začínají vyvíjet později než monarchie a jsou v podstatě odpovědí na absolutistické monarchické zřízení, kdy v republice panuje demokracie při volbě hlavy státu,

¹⁵⁴ WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, str. 45.

¹⁵⁵ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 326.

¹⁵⁶ PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, str. 365.

¹⁵⁷ Tamtéž, str. 368-370.

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 218.

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 370.

kteřá je odvozena od vůle lidu, a má tak větší legitimitu než panovník v monarchii.¹⁶⁰ Republiky mají ve svém čele prezidenta. Vznik funkce prezidenta probíhá volbou, která může být učiněna různým způsobem, a sice přímo, nebo nepřímou, lidem, parlamentem, nebo zvláštním orgánem (nalezneme kolegia volitelů, delegáty apod.), volba probíhá v jednom, či více kolech. Požadavky na zvolení jsou obvykle přísnější než podmínky pro možnost stát se členem jiné volené instituce – vyšší věk, podmínka občanství, víry. Funkční období je vždy časově omezené a souvisí s demokratickým principem vlády na čas. Regulována bývá i možnost být zvolen znovu.¹⁶¹

Podobnost republiky s monarchií je však často značná. Prezident v parlamentní formě vlády bývá poměrně slabý a fakticky je následníkem historických panovníků a pokračovatelem tradice monarchie. To můžeme spatřit třeba v sídle hlavy státu, které je často bývalým sídlem panovníka.¹⁶²

Hlavní funkcí hlavy státu je reprezentace, pozice garanta řádu, přispívání ke stabilitě systému a politické situace, moderace případných sporů. Funkce a role se liší především s ohledem na parlamentní či prezidentskou formu vlády, lze ale říci, že v obou systémech má hlava státu právo veta a je vrchním velitelem ozbrojených sil.¹⁶³

2.3. Formy vlády

Systémy uspořádání ústavních institucí vznikají na různých půdorysech dělby moci. Můžeme je definovat jako „*způsob ústavního uspořádání vzájemných vztahů moci zákonodárné, výkonné a soudní, která se koncentruje zejména do nejvyšších orgánů státu. Nalik zákonodárné orgány, popřípadě i hlava státu se tvoří v demokratických volbách, zahrnuje pojem formy vlády též účast občanů na vytváření a fungování orgánů státní moci.*“¹⁶⁴

Za dva hlavní systémy se považuje systém parlamentní a prezidentský, všechny systémy vlády však nelze do těchto kategorií začlenit. Příkladem je švýcarský systém, nebo ze dvou původních systémů odvozený poloprezidentský systém.¹⁶⁵ Většina vlád se pohybuje na spektru mezi parlamentním a prezidentským systémem, když státy přebírají různé prvky, které budou v jeho parlamentní kultuře fungovat. Formy vlády se od sebe liší nastavením systému dělby moci, kdy v prezidentském systému je oddělení důslednější, naopak v parlamentním jde spíše o sdílení moci zákonodárné a výkonné a pojistky proti uzurpaci moci jedné z těchto mocí jsou

¹⁶⁰ PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústavní právo a stáťověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, str. 223.

¹⁶¹ Tamtéž, str. 373-375.

¹⁶² Tamtéž, str. 369.

¹⁶³ Tamtéž, str. 378-381.

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 213.

¹⁶⁵ BARANGER, Denis, MURRAY, Christina. Systems of government. In: TUSHNET, Mark, FLEINER, Thomas, SAUNDERS, Cheryl (eds.). *Routledge Handbook of Constitutional Law*. Oxon: Rutledge, 2013, str. 76.

zajištěny jinými instituty (systém tzv. brzd a protivah).¹⁶⁶ Čistě parlamentní, nebo prezidentský systém se vyskytuje minimálně.

Vývoj a zavedení konkrétního systému ve státě je dán historicky. V Evropě najdeme téměř výhradně parlamentní systémy, protože většina evropských států vznikla z monarchií, ve kterých je prezidentský systém nemyslitelný. Naopak většina amerických států měla již dříve volenou hlavu státu a přiklonila se k systému prezidentskému.¹⁶⁷

2.3.1. Parlamentní systém

Parlamentní systém je založen na svrchovanosti parlamentu. Typickým modelem vycházejícím z historie je britský parlament, jehož účelem bylo od počátku jeho fungování oslabit pravomoci panovníka.¹⁶⁸ Systém spočívá v odpovědnosti kolektivně rozhodujícího tělesa volenému zákonodárnému sboru. Odpovědnost je vyjádřena prostřednictvím nástroje důvěry parlamentu. Pokud vládne špatně, nese za to odpovědnost a parlament ji za to může “potrestat” vyslovením nedůvěry.¹⁶⁹ Pakliže by tento sbor nevyslovil vládě důvěru, nebo vyslovil nedůvěru, musí vláda odstoupit.¹⁷⁰ Toto je základní koncepce parlamentní formy vlády. Zákonodárná a výkonná moc jsou silně propojeny tím, že si lidem zvolený, a tím legitimizovaný parlament vybírá osoby, jež mají jeho důvěru, do výboru, kterým je vláda.¹⁷¹ V praxi tvoří vládu politická strana či strany, které získají většinu v parlamentních volbách. Předseda této strany či uskupení se pak stává premiérem a vybírá si další členy vlády. Už tímto je obvykle zajištěno, že parlament vysloví důvěru vládě – je zde úzká vazba mezi oběma subjekty, vládní strana má v parlamentu většinu. Vyslovením důvěry vládě podpoří parlament její vůli vládnout a vyjádří tak podporu jejích vládních záměrů. Následně je to vláda, která udává politický vývoj země přijímáním jejích politik. Parlament už pak nečiní politická rozhodnutí a neprosazuje svoji politiku, pouze přijímá politiku a směr nastolený vládou.¹⁷²

Ani hlava státu do politických záměrů výrazně nezasahuje. Hlava státu není z výkonu své funkce odpovědná, tuto odpovědnost nese vláda, když akty, rozhodnutí a další kroky hlavy státu

¹⁶⁶ PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, str. 215.

¹⁶⁷ SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, str. 96.

¹⁶⁸ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 269.

¹⁶⁹ Tamtéž, str. 271.

¹⁷⁰ BARANGER, Denis, MURRAY, Christina. Systems of government. In: TUSHNET, Mark, FLEINER, Thomas, SAUNDERS, Cheryl (eds.). *Routledge Handbook of Constitutional Law*. Oxon: Rutledge, 2013, str. 76.

¹⁷¹ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 270.

¹⁷² BARANGER, Denis, MURRAY, Christina. Systems of government. In: TUSHNET, Mark, FLEINER, Thomas, SAUNDERS, Cheryl (eds.). *Routledge Handbook of Constitutional Law*. Oxon: Rutledge, 2013, str. 77.

kontrasignuje. Bez kontrasignace není akt hlavy státu platný. Její pravomoci se omezují na jmenování a odvolání premiéra, případně na rozpuštění parlamentu. Ani zde však nemá úplnou zvůli. Řídí se vůlí lidu, která rozhodla o složení parlamentu ve volbách, tím, že vybere lídra nejsilnější strany, případně strany, která má největší pravděpodobnost sestavit vládu s důvěrou.¹⁷³ Rozpuštění parlamentu je racionalizováno možností využít tuto pravomoc pouze za vymezených důvodů. I bez rozpuštění je totiž vládnutí parlamentu omezeno volebním obdobím, a dojde k parlamentní obměně tak jako tak. Rozpuštění parlamentu tak není nutné vždy, méně závažné problémy vyřeší čas.¹⁷⁴

Další charakteristické prvky parlamentního systému jsou dělení moci výkonné mezi vládu a hlavu státu, kdy prezident je od vlády absolutně oddělen, není jejím předsedou, dále pak neslučitelnost členství v parlamentu se členstvím ve vládě, možnost hlavy státu vetovat zákon, téměř výlučná pravomoc vlády podávat návrhy zákonů nebo role opozice jako uskupení, které pouze kontroluje vládu kladením otázek.¹⁷⁵

2.3.2. Prezidentský systém

Sartori staví definici prezidentského systému na třech základních kumulativních prvcích, a sice na přímé volbě prezidenta, na neodvolatelnosti prezidenta parlamentem a na postavení prezidenta v čele vlády, kterou on sám jmenuje. K tomu, abychom mohli systém považovat za prezidentský, musí být přítomny všechny tyto prvky současně. Fakt, že je prezident volen přímo sám o sobě nestačí pro identifikaci prezidentského systému. Pokud má totiž prezident i další pravomoci příznačné pro parlamentní systém, jako například rozpuštění parlamentu, nebude se o prezidentský systém jednat. Parlamentní systém si tímto pouze vypůjčil prvky systému prezidentského, prezidentský systém to z něj ale nedělá.¹⁷⁶

Už ze samotného názvu této formy vlády je zřejmé, že je aplikovatelná pouze v republikách, pro monarchie je nemyslitelná. Prototypem prezidentského systému jsou USA, proto je při rozboru tohoto systému užíváno názvosloví amerických institucí. Historické souvislosti vedly Spojené státy k nezávislosti na Velké Británii, odmítnutí monarchie a zavedení republiky se silným postavením prezidenta, který je volen v přímých volbách, čímž je mu dodána legitimita. Při vzniku USA se vycházelo z teze, že každý, kdo činí rozhodnutí o

¹⁷³ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 271.

¹⁷⁴ BARANGER, Denis, MURRAY, Christina. *Systems of government*. In: TUSHNET, Mark, FLEINER, Thomas, SAUNDERS, Cheryl (eds.). *Routledge Handbook of Constitutional Law*. Oxon: Routledge, 2013, str. 78.

¹⁷⁵ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 273.

¹⁷⁶ SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, str. 94-96.

republiky, by měl být za tato rozhodnutí odpovědný, proto je funkce prezidenta konstruována tak, že se zodpovídá ze své funkce, na rozdíl od krále, který za svá rozhodnutí odpovědný nebyl. Americký systém je zároveň konstruován bez dvojkolejnosti výkonné moci, ta totiž náleží pouze prezidentu. Ten si pak vytvoří svůj kabinet, který je ale odpovědný jen jemu, nikoli parlamentu.¹⁷⁷ V dalších zemích s prezidentským systémem (typicky se objevuje v Latinské Americe) je model značně vychýlen ve prospěch pravomocí prezidenta. Výrazněji zasahuje do legislativy, do složení soudů, rozpouští zákonodárný sbor. Princip dělby moci je oslaben.¹⁷⁸

Jádro prezidentského systému spočívá v jeho striktně oddělených mocech. Trojí dělení moci je přiznáno odděleným institucím, a sice zákonodárná Kongresu, výkonná prezidentu a soudní Nejvyššímu soudu a dalším soudům. Tímto je zabráněno, aby si některá z mocí přivlastnila nadvládu. I tak se však v některých aspektech překrývají. Prezident vetuje zákony, v některých jednáních je omezen Senátem, soudci jsou voleni zákonodárnou a výkonnou mocí.¹⁷⁹ Kongres a prezident odvíjí svoji legitimitu nikoli od sebe navzájem, ale každý zvlášť v oddělených volbách. Nejsou sami sobě odpovědní, prezident nemůže rozpustit Kongres, Kongres nemůže prezidentovi (nebo celé exekutivě) vyslovit nedůvěru nebo ho odvolat. Jeho postavení není odvozeno od většiny v Kongresu. Zbaven úřadu může být prezident pouze po tzv. impeachmentu z taxativně vymezených důvodů, což je forma politické odpovědnosti. Obě moci jsou tak nuceny spolu vycházet a vyjednávat, případně “vydržet” neshody do dalších voleb.¹⁸⁰

2.3.3. Poloprezidentský systém

Poloprezidentský systém je hybridem mezi dvěma předchozími systémy. Některé teorie dokonce tento systém neuznávají jako samostatný a hovoří pouze o výchylce z již zmiňovaných systémů, případně napanuje shoda na tom, jak tento systém definovat a jaké prvky jsou pro něj nezbytné. Všechny definice však zahrnují podstatný znak, kterým je přímá volba prezidenta. Jako další charakteristické znaky jsou zmiňovány dualismus moci výkonné, která je rozdělena na prezidenta a vládu, a značné pravomoci prezidenta, které nemusí být kontrasignované. Narozdíl od prezidentského systému vlády může rozpustit parlament.¹⁸¹

Tento systém, jež můžeme nalézt v současné Francii, si tedy bere z obou systémů určité prvky a kombinuje je. Podobnost s parlamentním systémem spočívá v dualismu výkonné moci,

¹⁷⁷ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 275.

¹⁷⁸ BARANGER, Denis, MURRAY, Christina. Systems of government. In: TUSHNET, Mark, FLEINER, Thomas, SAUNDERS, Cheryl (eds.). *Routledge Handbook of Constitutional Law*. Oxon: Routledge, 2013, str. 80.

¹⁷⁹ Tamtéž, str. 79.

¹⁸⁰ Tamtéž str. 80.

¹⁸¹ BRUNCLÍK, Miloš, KUBÁT, Michal. Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu? *Sociologický časopis*, 2016, roč. 52, č. 5, str. 627.

možnosti prezidenta rozpustit parlament, odpovědnosti vlády parlamentu. Aspekty prezidentského systému zase spatřujeme v přímé volbě prezidenta, ve skutečné možnosti prezidenta vládnout a prosazovat svou politiku, protože mu k tomu byly svěřeny pravomoci, nebo absenci potřeby kontrasignace některých jeho aktů. Prezident také může sám vyhlásit referendum a obejít tak parlament.¹⁸² V některých chvílích se přiklání spíše k parlamentnímu systému, někdy zase více k prezidentskému. To je ovlivněno tím, jestli je elektorát prezidenta shodný s většinou zvolenou do parlamentu. Pokud je parlamentní většina odlišná od politiky prezidenta, nachází se systém v období tzv. kohabitace či soužití, čímž je pro prezidenta obtížnější prosazovat svou politiku skrze návrhy zákonů, které má možnost navrhnout díky jemu přiznané zákonodárné iniciativě.¹⁸³

¹⁸² BRUNCLÍK, Miloš, KUBÁT, Michal. Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu? *Sociologický časopis*, 2016, roč. 52, č. 5, str. 629-631.

¹⁸³ BARANGER, Denis, MURRAY, Christina. Systems of government. In: TUSHNET, Mark, FLEINER, Thomas, SAUNDERS, Cheryl (eds.). *Routledge Handbook of Constitutional Law*. Oxon: Rutledge, 2013, str. 79.

3. Ústavní systém a instituce České republiky a jejich sídla

Následující kapitola rozebere některé významné ústavní instituce České republiky, konkrétně parlament a prezidenta, jejich postavení v ústavním systému, formu vlády, možná vychýlení ústavního systému, a následně bude tato zjištění reflektovat v budovách, které slouží jako sídla těchto institucí, zhodnotí jejich vhodnost a případně navrhne adekvátní alternativy.

3.1. Parlament České republiky

Parlamentu České republiky náleží zákonodárná moc ve státě. Je mu svěřena výlučná pravomoc vydávat zákony, plní tedy funkci zákonodárce. Je parlamentem dvoukomorovým, když se skládá z Poslanecké sněmovny a Senátu. Poslanecká sněmovna je volena poměrným systémem na 4 roky, voleno je 200 poslanců starších 21 let. 81 senátorů je voleno většinovým systémem v jednomandátových obvodech na 6 let, přičemž každé dva roky se obmění 1/3 senátorů. Senátorovi musí být alespoň 40 let.

3.1.1. Historie Parlamentu České republiky

Zárodky českého parlamentarismu sahají do poloviny 19. století, kdy bylo zemím habsburské monarchie při revolučních náladách v Evropě během roku 1848 kabinetním listem přislíbeno svolání zemského sněmu. K jeho naplnění však nedošlo. Stejně tak později toho roku přijatá Pillersdorfova ústava předpokládala svolání parlamentu, který se sice později skutečně sešel, jednalo se ale o říšský sněm, nikoli zemský sněm pro české země. Říšský sněm měl připravit ústavu, jím zpracovaný návrh však nebyl kvůli protirevolučním tendencím schválen.¹⁸⁴

První zastupitelský sbor pro české země tak skutečně vznikl až v roce 1861, kdy bylo tzv. únorovou ústavou zřízeno říšské zastupitelstvo. Skládalo se ze sněmovny poslanecké, která byla volena nepřímo zemskými sněmy, a sněmovny panské, kterou jmenoval císař z řad šlechty. Ústava ještě nezakotvovala princip odpovědnosti vlády parlamentu, výkonná moc totiž byla výhradně v rukou císaře.¹⁸⁵ Ještě ve stejném roce proběhly první volby do zemských sněmů, ty následně volily členy poslanecké sněmovny.¹⁸⁶ Český zemský sněm fungoval až do roku 1913, kdy byl rozpuštěn. Po celou dobu své existence sídlil v Thunovském paláci na Malé Straně.

Za první světové války se začala formovat myšlenka nového státu. V létě 1918 byl ustaven Národní výbor, jehož složení poměrně odpovídalo složení českých zástupců v říšské

¹⁸⁴ KOLÁŘ, Petr, VALENTA, Petr. *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009, str. 9.

¹⁸⁵ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 13.

¹⁸⁶ Tamtéž, str. 14.

radě v posledním stavu před válkou. Národní výbor pak vyhlásil samostatnost Československé republiky a schválil prozatímní ústavu, která dala vzniknout Národnímu shromáždění jako zákonodárnému sboru. Národní shromáždění pak zvolilo Tomáše Garriguea Masaryka prvním československým prezidentem,¹⁸⁷ o dva roky později přijalo Ústavní listinu, čímž byla funkce a existence tohoto shromáždění ukončena.

Ústavní listina zakotvila dvoukomorový parlament. Národní shromáždění se nově skládalo ze 300členné Poslanecké sněmovny volené na 6 let a 150členného Senátu voleného na 8 let. Postavení Poslanecké sněmovny už tenkrát převažovalo nad Senátem – pouze Poslanecká sněmovna vyslovovala vládě důvěru, jen jí vláda odpovídala. Stejně jako Poslanecká sněmovna byl Senát rozpustitelný. Hlavou státu byl prezident republiky volený Národním shromážděním vždy na 7 let s omezením možnosti být zvolen na maximálně dvě po sobě jdoucí volební období, avšak s výslovnou výjimkou pro Tomáše Garrigue Masaryka, který byl nakonec zvolen čtyřikrát po sobě. Ústavní listina přijala konstrukci neodpovědnosti a neodvolatelnosti prezidenta republiky, ke všem jeho aktům se vyžadovala kontrasignace člena vlády. V rámci moci výkonné však měla návrh vláda. Její členy jmenoval prezident republiky bez ingerence předsedy vlády.¹⁸⁸ Sídlo Národního shromáždění bylo provizorně přesunuto do Rudolfiny, nicméně i přes vypsání několika architektonických soutěží nebylo nové sídlo nalezeno, proto v Rudolfinu zůstalo až do svého obnovení po 2. světové válce v podobě Prozatímního národního shromáždění. Do Thunovského paláce byl umístěn Senát. Jako sídlo prezidenta republiky byl zvolen Pražský hrad.

V období po přijetí mnichovské dohody byl parlament rozpuštěn, zákonodárství bylo přeneseno na vládu. Kontinuitu však zajišťovala exilová vláda s prezidentem Edvardem Benešem v čele, který vydával dekrety. Jedním takovým dekretem byl po válce obnoven jednokomorový zákonodárný sbor jako Prozatímní národní shromáždění a jeho úkolem bylo dočasně vykonávat pravomoci Národního shromáždění a potvrzení aktů prezidenta ratihabici. Tento prozatímní útvar také přijal ústavní zákon o Ústavodárném národním shromáždění a zákon o volbách do Ústavodárného národního shromáždění, které mělo později působnost parlamentu a mělo na starosti přípravu nové ústavy pro Československo.¹⁸⁹ Prozatímní národní shromáždění

¹⁸⁷ KOLÁŘ, Petr, VALENTA, Petr. *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009, str. 14.

¹⁸⁸ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 22-24.

¹⁸⁹ Tamtéž, str. 41.

se stejně jako jeho předchůdce scházelo v Rudolfinu, Ústavodárné národní shromáždění už ale zasedalo v prostorách Pražské burzy peněžní a zbožní.¹⁹⁰

I po převzetí moci komunisty v roce 1948 fungovalo jednokomorové Národní shromáždění dál. Demokratický systém zavedený přijetím již dříve vypracované ústavy však platil pouze *de iure, de facto* dodržován nebyl a moc udržovalo vedení komunistické strany, které bylo veškeré politické dění ve státě podřízeno.¹⁹¹ Na začátku 60. let se ústava dočkala politických a ideologických změn. Později, roku 1968, byla přijata ústava měnící unitární státní celek na federaci za vzniku České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. Nově vzniklo také Federální shromáždění, které přijímalo zákony s působností pro obě republiky, a tvořily ho komory Sněmovna lidu a Sněmovna národů. Jednalo se tedy o orgán na úrovni celé federace. Vedle Federálního shromáždění existovaly také národní zákonodárné orgány s působností pouze pro Českou, respektive Slovenskou republiku. Těmi byly Česká národní rada (ČNR) a Slovenská národní rada.¹⁹² Pro nově vzniklý orgán Federálního shromáždění byla poději postavena budova navržená Karlem Pragerem, a to jako nástavba na budovu Pražské burzy.

Po sametové revoluci bylo nutné provést v ústavě takové změny, aby odpovídala novému demokratickému zřízení a odpoutala se od do ústavy zakotvené socialistické ideologie. Podoba parlamentu zůstala stejná. Později se však začaly objevovat neshody o fungování federace, které vyvrcholily dohodou Václava Klause a Vladimíra Mečiara ve vile Tugendhat v létě roku 1992 o zániku federace a jejím rozdělení na Českou republiku a Slovenskou republiku. Vila Tugendhat byla pro tato jednání vybrána jako významný architektonický objekt postavený v Brně, tedy symbolicky na půli cesty mezi Prahou a Bratislavou.¹⁹³ Vypracováním a přijetím nové ústavy zaniklo Federální shromáždění, působnost České národní rady kontinuálně přešla na Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky. Kontinuální přechod se projevil také v usídlení instituce, když Poslanecká sněmovna zůstala rovněž v Thunovském paláci, tedy v sídle bývalé ČNR. Budova bývalého Federálního shromáždění tak zůstala po rozpadu federace prázdná, a to i pro svou konotaci s komunistickým režimem a obdobím normalizace. Nebyla využita ani jako sídlo Senátu, který vznikl jako druhá komora až v roce 1996. Ustavením dvoukomorového parlamentu se tak nově vzniklá republika navrátila ke své tradici zavedené při

¹⁹⁰ KOLÁŘ, Petr, VALENTA, Petr. *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009, str. 21.

¹⁹¹ Tamtéž, str. 18.

¹⁹² GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 49.

¹⁹³ Před dvaceti lety byla ve vile Tugendhat podepsána smlouva o rozdělení Československa. *Vila Tugendhat* [online], 2012 [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/pred-dvaceti-lety-byla-ve-vile-tugendhat-podepsana-smlouva-o-rozdeleni-ceskoslovenska/>.

vzniku Československa Ústavní listinou z roku 1920 (podoba Senátu však byla značně změněna s ohledem na dřívější nefunkční model, kdy Senát byl volen stejnou skupinou osob a na základě shodného volebního systému jako Poslanecká sněmovna a shodně jako Poslanecká sněmovna byl rovněž rozpustitelný).¹⁹⁴

Na tradici české státnosti poukazuje také preambule současné ústavy. Vyjadřuje ideová východiska, hodnoty, na kterých je postaven stát, zdůrazňuje významné historické události, které napomohly vzniku samotného státu.¹⁹⁵ Dává si za cíl sřežit zděděné kulturní bohatství, kterými jsou zajisté i architektonické památky.

3.1.2. Poslanecká sněmovna

Poslanecká sněmovna je tzv. *první* komorou Parlamentu České republiky. Fungování Poslanecké sněmovny navazuje na Českou národní radu, která byla zákonodárným sborem ČSFR. Poslanci ČNR se totiž dle čl. 106 odst. 1 Ústavy stali po zániku federace automaticky poslanci Poslanecké sněmovny.¹⁹⁶ Jedná se tedy o kontinuálně fungující orgán. První volební období Poslanecké sněmovny České republiky trvalo 4 roky, avšak nikoli od data rozdělení, ale už od 6. června 1992, kdy se odehrály poslední volby do ČNR.¹⁹⁷

Poslanecká sněmovna je volena poměrným systémem na 4 roky, a to tajným hlasováním založeným na principu všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Voleno je 200 poslanců starších 21 let.

Primární funkcí Poslanecké sněmovny je funkce zákonodárná. Přijímání zákonů se řídí jednacím řádem Poslanecké sněmovny. Ten zavádí systém třech čtení. Zákonodárná iniciativa náleží několika subjektům, nejvíce (asi 60 %) návrhů zákona podává vláda, další skupinou s početnými návrhy jsou poslanci (asi 30 %, ať už samostatný poslanec nebo jejich skupina), Senát a kraje navrhuje zákony jen zřídka.¹⁹⁸ V prvním čtení je návrh zákona představen, nejprve ho představí navrhovatel, poté zpravodaj, následně se vede obecná rozprava o jeho účelnosti a potřebnosti. Návrh může být navrhovateli vrácen k přepracování. Nestane-li se tak nebo není-li návrh zamítnut, je směřován do výborů k důkladnějšímu prostudování. Výbory mají lhůtu pro projednání návrhu 60 dnů, lhůtu lze ale zkrátit, nebo prodloužit. Návrhu je přidělen jeden garanční výbor a případně další výbory, ve kterých se projedná. Výsledkem projednání ve

¹⁹⁴ KOLÁŘ, Petr, VALENTA, Petr. *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009, str. 20.

¹⁹⁵ RYCHETSKÝ, Pavel, LANGÁŠEK, Tomáš, HERC, Tomáš, MLSNA, Petr a kol. *Ústava České republiky, Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 3.

¹⁹⁶ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 146.

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 148.

¹⁹⁸ WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, str. 140.

výboru je stanovisko, které Sněmovně doporučí zákon přijmout, nebo odmítnout, nebo doporučí, aby byl přijat s pozměňovacími návrhy, které mohou poslanci – i jednotlivě – podávat. Druhé čtení je vedeno ve výrazně méně politickém duchu, řeší se spíše odborné aspekty zákona a pozměňovacích návrhů. Ve třetím čtení se pak mohou měnit už jen formální nedostatky zákona. Poté postoupí Poslanecká sněmovna návrh Senátu. Za určitých podmínek může Poslanecká sněmovna zákonodárný proces urychlit, a to jeho schválením v prvním čtení, zkrácením lhůty pro projednání ve výborech nebo jeho projednáním ve stavu legislativní nouze. Pokud Senát nebo později prezident návrh zamítnou, může je Poslanecká sněmovna přehlasovat většinou poslanců.¹⁹⁹

Další klíčovou funkcí Poslanecké sněmovny je funkce kontrolní. Kontrolní funkcí je nadána zejména vůči vládě. Vláda svou existenci odvozuje od Poslanecké sněmovny, které je odpovědná, a o jejíž důvěru žádá. Ačkoliv samotné jmenování vlády je svěřeno prezidentu republiky, svou legitimitu vláda odvozuje od přímo volené Sněmovny. K vyslovení důvěry vládě je třeba nadpoloviční většiny přítomných poslanců, k vyslovení nedůvěry nadpoloviční většiny všech poslanců. O vyslovení nedůvěry vládě lze hlasovat na návrh alespoň 50 poslanců. Nevysloví-li Sněmovna vládě důvěru, nebo vysloví-li jí nedůvěru, musí vláda podat demisi a prezident ji musí přijmout.²⁰⁰ Poslanecká sněmovna vládu kontroluje a může ji za konání, které považuje za nepřijatelné, „potrestat“ vyslovením nedůvěry. Vláda může žádat o vyslovení důvěry i v průběhu volebního období, tedy ve chvíli, kdy ji již dříve důvěra vyslovena byla. Tímto si chce ověřit, zda důvěru stále má a osvědčí se tak nejen před Poslaneckou sněmovnou, ale před lidem jako takovým. Žádost o vyslovení důvěry může také spojit s projednáváním vládního návrhu zákona, k čemuž je oprávněna stanovit Poslanecké sněmovně lhůtu 3 měsíců.²⁰¹ Ke kontrole je Sněmovna vybavena dalšími nástroji jako jsou interpelace nebo citační právo. Při interpelaci žádá poslanec o vyjádření člena vlády k určité věci v jejich působnosti, a to buď písemně, nebo ústně. O vysvětlení v rámci interpelace může poslanec žádat do té doby, než je s vyjádřením spokojen.²⁰² Citační právo spočívá v možnosti poslance žádat přítomnost člena vlády na jednání Poslanecké sněmovny, aby mohl na žádost poslance poskytnout požadované informace.²⁰³

¹⁹⁹ § 86 - § 100a zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.

²⁰⁰ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 307.

²⁰¹ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 316.

²⁰² Tamtéž, str. 324.

²⁰³ Tamtéž, str. 329.

V neposlední řadě pak náleží Poslanecké sněmovně funkce kreační. Kreační funkce spočívá ve volbě předsedy Sněmovny, stanovení počtu a volbě místopředsedů, volbě předsedů a dalších členů výborů a mnohých dalších funkcionářů. Volba předsedy Sněmovny je mimořádně důležitá. Jeho pravomoci spočívají v řízení chodu jednání Sněmovny, zastupování Sněmovny navenek a vykonávání dalších ústavně významných funkcí jako je navržení prezidentu republiky jmenování předsedy vlády v případě, kdy prezidentem navržený kandidát dvakrát nebyl úspěšný se sestavením vlády, které by Poslanecká sněmovna vyslovila důvěru. Na předsedu Poslanecké sněmovny také přecházejí některé pravomoci prezidenta v případě, kdy ten není schopen vykonávat svůj úřad nebo jeho úřad není obsazen.²⁰⁴

Kromě již zmíněných pravomocí náleží Sněmovně také četné pravomoci z oblasti bezpečnosti státu. Spolu se Senátem jako Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území státu a o souhlasu s pobytom cizích vojsk na našem území, dává souhlas se zapojením České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace a může zrušit některá rozhodnutí vlády týkající se bezpečnosti státu.²⁰⁵

Poslaneckou sněmovnu lze rozpustit. Své rozpuštění si Sněmovna odhlasuje sama, pro návrh se musí vyslovit alespoň tři pětiny všech poslanců. Prezident republiky pak Sněmovnu rozpustí. Takto byla Sněmovna rozpuštěna v roce 2013. Prezidentovi však náleží i uvážení k rozpuštění v případech stanovených v čl. 35 Ústavy. Možnosti prezidenta pro využití této pravomoci jsou stanoveny taxativně a poměrně restriktivně. V praxi tak bude pravomoc prezidenta, kdy může dle svého uvážení rozpustit Sněmovnu, aktivována jen zřídka. V české historii ještě k rozpuštění Sněmovny takovýmto způsobem nedošlo.

Jednání Poslanecké sněmovny jsou veřejná. Ke sledování jednání veřejností je určena galerie, zároveň je do všech budov Sněmovny a na internet přenášěn televizní přenos. Na návrh vlády či poslance se může usnést o neveřejnosti daného jednání. Kromě poslanců má právo na účast na jednání také prezident republiky, členové vlády a další osoby, jako je veřejný ochránce práv nebo prezident NKÚ, případně osoby, jejichž účast Sněmovna schválí usnesením.²⁰⁶

Máme-li Poslaneckou sněmovnu charakterizovat stylem práce, podřadíme ji pod pracovní parlament. Gró její práce totiž spočívá ve výborech, které jsou na jednotlivé agendy rozděleny obdobně jako ministerstva. Členové výboru mají obvykle expertízu v oboru. Během projednání ve výborech dochází k podávání četných pozměňovacích návrhů, které mohou reálně ovlivnit

²⁰⁴ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 184.

²⁰⁵ Čl. 43 Ústavy.

²⁰⁶ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 178-179.

znění zákona.²⁰⁷ Poslanecká sněmovna je pak prototypem improvizované parlamentní kultury, kde mohou poslanci vznášet návrhy na zařazení bodu na pořad schůze, o samotném pořadu schůze se vedou někdy i dlouhé hodiny rozpravy, zároveň pořad může být následně změněn. Poslanci mohou mluvit jakkoliv dlouho bez omezení, mohou na sebe reagovat faktickými poznámkami.²⁰⁸

3.1.3. Sídlo Poslanecké sněmovny

Český parlament a jeho předchůdci v různé podobě za dobu své existence sídlily na několika adresách. Vždy byla však sídelním městem Praha. Nejinak je tomu v současnosti, když zákon č. 59/1996 Sb., o sídle Parlamentu České republiky stanoví, že parlament sídlí v hlavním městě České republiky,²⁰⁹ kterým je dle čl. 13 Ústavy právě Praha.

První zastupitelský sbor pro české země vzniklý v roce 1861 sídlil v Thunovském paláci. Tam se scházel také Národní výbor ustavený prozatímní ústavou po vzniku Československé republiky. Ústavní listina roku 1920 změnila podobu zastupitelského sboru na dvoukomorové Národní shromáždění, kdy Thunovský palác byl ponechán jako sídlo Senátu, Poslanecká sněmovna byla provizorně umístěna do Rudolfiny. Tam však neměla zůstat dlouho. Začala se plánovat soutěž a umístění nového sídla parlamentu. Státní regulační komise vypsal architektickou soutěž na vyřešení prostorů na Letné, přičemž doporučila do prostoru situovat parlamentní budovy.²¹⁰ Umístění státních reprezentativních budov na pražskou Letnou je vhodné hned z několika důvodů. Jedná se o nezastavěný prostor v centru města, který je vyvýšen, což mu dává pocit výjimečnosti a důležitosti. Budova postavená na Letné by navíc dobře komunikovala s Pražským hradem, byla by mu postavena na roveň a dotvářela by celkové panorama.²¹¹ Letenská pláň také nabízí jedinečný prostor pro konání demonstrací a protestů. Přesně takové prostředí je z pohledu demokratického dialogu vhodné pro umístění sídla parlamentu, aby občané mohli vyjádřit svůj nesouhlas s jednáním volených zástupců a politici tak byli přímo konfrontováni s názory občanů.²¹²

Není proto náhodou, že většina návrhů parlamentních budov pak skutečně směřovala do oblasti Letenské pláně. V architektické soutěži vypsané roku 1928 se autorem vítězného

²⁰⁷ WINTR, Jan. *Proměny parlamentní kultury*. Praha: Auditorium, 2021, str. 18.

²⁰⁸ WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, str. 55.

²⁰⁹ § 1 zákona č. 59/1996 Sb., o sídle Parlamentu České republiky.

²¹⁰ BRŮHOVÁ, Klára. Cesta k parlamentu. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 132.

²¹¹ HANÁČEK, Filip, CHODURA, Ondřej. *Vlna demokracie*, Praha, 2023, České vysoké učení technické, ateliérová práce.

²¹² FIALKOVÁ, Elena. Architektúra politickej moci. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 123.

návrhu stal Josef Štěpánek se svým funkcionalistickým pojetím nové budovy. Ten však kvůli začínající světové hospodářské krizi nebyl nikdy realizován.²¹³ Původně provizorní Rudolfinum tak zůstalo útočištěm Poslanecké sněmovny po celou dobu jejího prvorepublikového působení. Po 2. světové válce sídlilo ústavodárné Národní shromáždění v prostorách Pražské burzy peněžní a zbožní, která byla pro svůj nový účel přestavěna. Ihned však začaly nové debaty o možnosti výstavby speciální budovy, proto v roce 1947 byla vypsána další architektonická soutěž, kdy většina návrhů směřovala nejinam než na Letnou. Soutěž však neměla vítěze a další potenciální plány zmařil komunistický převrat.²¹⁴

Prostory Pražské burzy přestávaly být kvůli svému provizornímu charakteru dostačující, přistoupilo se proto – i díky uvolňujícím se náladám ve společnosti v polovině 60. let – na záměr prostory burzy rozšířit. Architektonickou soutěž vyhrál Karel Prager. Ten spolu s architekty Jiřím Albrechtem a Jiřím Kadeřábkem navrhl konstrukci, která byla nástavbou na původní budovu, nezabírala tak mnoho dalšího místa, výškově se dorovнала sousedícímu Národnímu muzeu a svou mohutností naznačovala význam instituce, která v něm měla sídlit. Realizace Pragerova návrhu však byla pozastavena kvůli nepohodlnosti jeho osoby tehdejšímu režimu. Po vzniku federace však bylo nutné najít prosořty pro nově vzniklý orgán Federálního shromáždění, a tak se Pragerovy návrhy „domu nad domem“ začaly uskutečňovat. Bylo tak upuštěno od výstavby nového parlamentu na Letné a pozornost byla zaměřena na centrum města.²¹⁵ Československý parlament tak měl mít konečně své vlastní sídlo – určené a navržené pro svou činnost – nikoli pouhé provizorium. ČNR se vrátila zpět do Thunovského paláce.

Nová stavba se ale netěšila velké oblibě, lidé ji považovali za normalizační projekt tehdejší politické reprezentace. Po sametové revoluci a především po rozpadu federace se znovu rozproudila debata o umístění československého, respektive českého parlamentu. Konotace s komunistickým režimem byl hlavní důvod, proč byla Pragerova budova pro tyto účely opuštěna. Poslanecká sněmovna zůstala v sídle jejího předchůdce ČNR, tedy v Thunovském paláci, Senát byl umístěn do nedalekého Valdštejnského paláce.

Poslaneckou sněmovnu dnes tvoří pouze Thunovský palác, jedná se totiž o celý komplex budov na Malé Straně. Nejvýznamnějším objektem komplexu ale Thunovský palác zůstává, a to proto, že právě tudy vede hlavní vchod do Sněmovny a nachází se v něm zasedací

²¹³ BRŮHOVÁ, Klára. Cesta k parlamentu. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 135.

²¹⁴ Důstojné sídlo československého parlamentu. Jak hledali architekti ideální podobu Národního shromáždění? *CAMP Praha* [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://praha.camp/magazin/detail/dustojne-sidlo-ceskoslovenskeho-parlamentu-jak-hledali-architekti-idealni-podobu-narodniho-shromazdeni>.

²¹⁵ Budova Národního shromáždění. *Archiweb* [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/budova-narodniho-shromazdeni>.

sál. Budova byla dokončena v roce 1720, což ji činí jednou z nejstarších parlamentních budov na světě. V té době ale ještě jako sídlo sněmovny nesloužila, byla v soukromém vlastnictví šlechtického rodu Thunů a konala se zde divadelní představení. Po požáru na konci 18. století byl palác prodán státu. Objekt byl rekonstruován, později byl již pro potřeby sněmu v neorenesančním stylu přestavěn zasedací sál. V zasedacím sále byla v roce 1918 vyhlášena samostatnost Československa a zvolen první prezident Tomáš Garrigue Masaryk.²¹⁶ Kromě Thunovského paláce se mezi poslanecké budovy řadí palác Smiřických, Šternberský palác, Auersperský palác a budova číslo popisné 1 ve Sněmovní ulici.²¹⁷ Jedná se vesměs o renesanční a barokní budovy, které byly rekonstruovány a přizpůsobeny pro svůj současný účel.²¹⁸

Při výběru místa pro Parlament České republiky byl brán v potaz historický význam budov, přihlédnuto bylo také k umístění paláců na Malou Stranu. Paláce Poslanecké sněmovny nejsou příliš okázalé, spíše splývají s okolní zástavbou a jsou poměrně nenápadné. Vchod do komplexu z Malostranského náměstí není výrazný a leckdo si ani nevšimne, že prochází okolo významné státní instituce. Hlavní vchod, tedy vchod do Thunovského paláce, navíc vede z postranní ulice, nepůsobí tedy dojmem, že právě zde se otevírají dveře do parlamentu. Občané se tak nemohou s institucí dostatečně identifikovat. Celý komplex je jaksi uvězněn ve spletitých ulicích, což v podstatě znemožňuje snadný přístup a pocitovou komunikaci s uvnitř pracujícími politiky.²¹⁹ Skrytý charakter a bludiště ulic dovolují politikům přicházet a odcházet z budov nepozorovaně – tak, aby je bylo obtížné konfrontovat. Jednotlivé budovy jsou poměrně uzavřené, jsou spojené a do sebe propletené, z pohledu kolemjdoucího nelze na první pohled určit, které budovy Sněmovně ještě náleží a které ne. Budovy jsou také obklopené a zastíněné auty, jež v jejich bezprostřední blízkosti parkují, což sídlu ubírá na důstojnosti. Naprosto chybí prostranství, na kterém by se mohly odehrávat demonstrace. Ačkoliv bylo novelou zákona o právu shromažďovacím změněna formulace zákazu shromažďovat se v okruhu 100 metrů od budov zákonodárných sborů na vymezení konkrétních zakázaných míst a došlo tak fakticky k povolení shromáždění na Malostranském náměstí,²²⁰ není i přesto tento prostor pro důraznější

²¹⁶ KOLÁŘ, Petr, VALENTA, Petr. *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009, str. 22.

²¹⁷ Konkrétní objekty jsou vyjmenovány v příloze č. 1 k zákonu o sídle Parlamentu České republiky.

²¹⁸ KOLÁŘ, Petr, VALENTA, Petr. *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009, str. 25.

²¹⁹ JUNEK, Jiří. Útulný parlament. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 21.

²²⁰ Příloha k zákonu č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.

shromáždění vhodný a větší protesty se proto konají jinde, typicky na Václavském náměstí či Letenské pláni.²²¹

Kladným aspektem při výběru budov bylo jejich umístění do centra města. V případě České republiky se nejedná o čtvrť, která by byla naprosto odtržena od dění ve městě a životů občanů. Myšlenka umístění budov na Malou Stranu byla vedena záměrem přiblížit parlament občanům v kontrastu se sídlem prezidenta, jehož sídlo se nachází na kopci nad parlamentem a z tohoto pohledu je tak i nad „obyčejným“ lidem dole ve městě.²²² Stejně tak není koncentrována s dalšími budovami významných ústavních institucí do jednoho místa. Mezi sídlem prezidenta republiky, Poslanecké sněmovny, Senátu a některých dalších ministerstev sice vzdálenost není vysoká,²²³ nicméně tyto budovy nebyly stavěny za účelem vzniku jedné úřednické čtvrti a staly se sídly těchto institucí většinou až později. Jedná se obvykle o budovy, jejichž účel byl původně jiný, současné instituce do nich byla umístěna až později.²²⁴ I přesto není urbanistické umístění sídla vhodné. Tato problematika bude dále rozebrána v kapitole 3.3.

Přestože je významná část komplexu budov propojena chodbami, můstky či tunely, komplex není přehledný. Samotní politici často spletnost chodeb zmiňují, nejeden politik uvedl, že ani po několika měsících práce v parlamentu se není schopen v „labyrintu“ vyznat.²²⁵ Jak bylo popsáno v první kapitole této práce, nízká přehlednost místa, kde se tvoří zákony, může mít vliv na samotnou přehlednost celého zákonodárského procesu. Spletné a na vyznání se složité místo také přispívá k nižší transparentnosti. Jestliže samotné místo působí uzavřené a složité, může tak působit i zákonotvorba. Může odrazovat občany od snahy kontrolovat zákonodárský proces, protože občané mají takto ztíženou přístupnost do Sněmovny.

²²¹ Srov. Na Letnou přišlo 300 tisíc lidí, odhadli organizátoři. Babiš je podle Mináře v ofsajdu. *Lidovky.cz* [online], 2019 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/okoli-demonstrace-proti-babisovi-zaplnilo-vlajky-chceme-zdravou-demokracii-hlasaji-organizatori-prot.A191116_111807_in_domov_ele.

²²² WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, str. 8.

²²³ V blízkosti Malé Strany a Hradčan se nachází také Úřad vlády, Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zahraničí, Ministerstvo obrany a Ministerstvo kultury.

²²⁴ Pro účely sídla ministerstva byly postaveny budovy Ministerstva financí, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva vnitra, Ministerstva životního prostředí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva dopravy a Ministerstva zemědělství, tedy téměř žádná z těch, co stojí na Malé Straně a Hradčanech. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckopřemyslová v Praze, 2018, str. 118-119.

²²⁵ Srov. např. 90' ČT24. TV, *ČT24* [online], 2017 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/217411058131116/>. Dále např. BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckopřemyslová v Praze, 2018, str. 5.

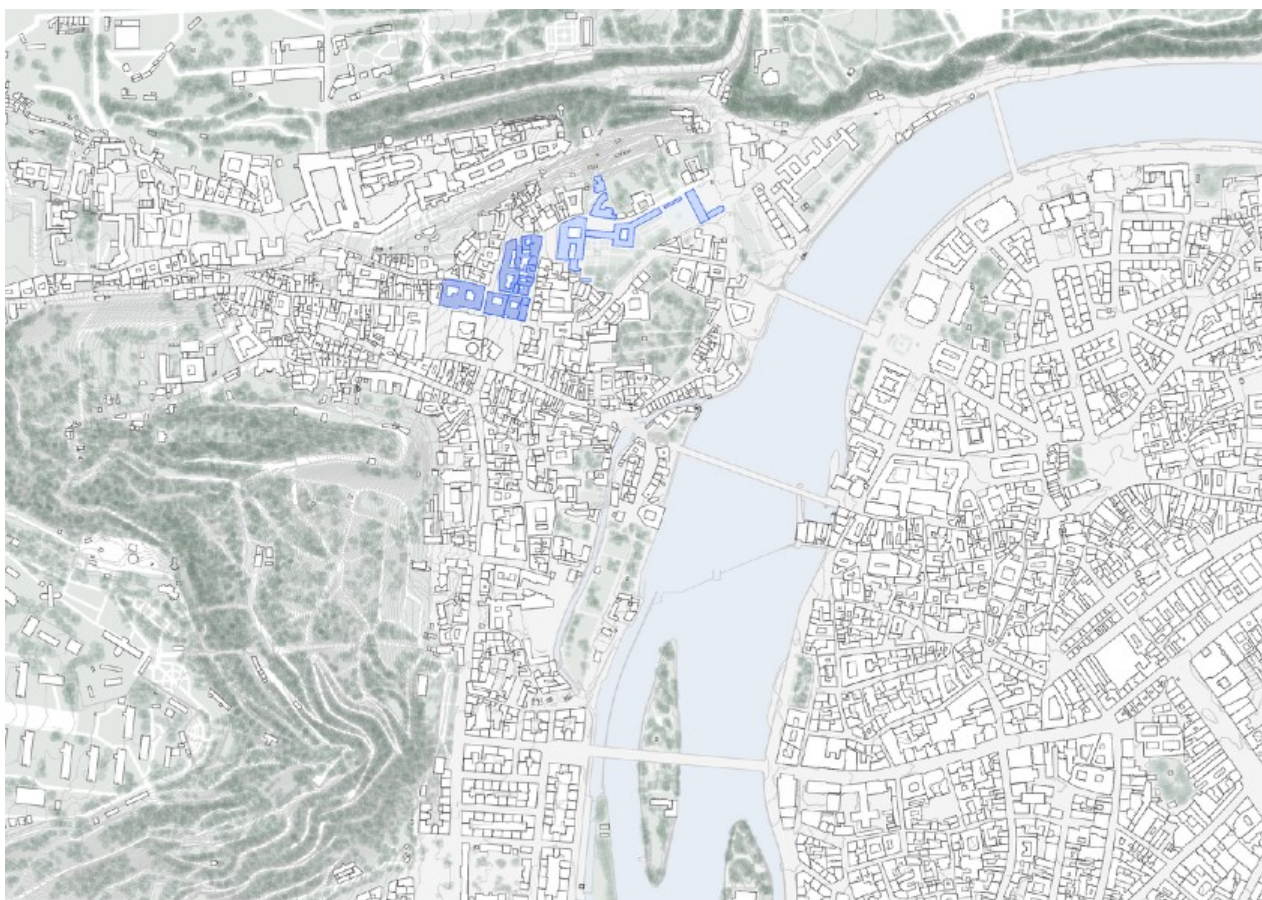
Obrázek 11: Rudolfinum, sídlo Poslanecké sněmovny v období první republiky, zdroj Adobe Stock.

Obrázek 12: Thunovský palác, hlavní vchod do Poslanecké sněmovny ČR, archiv autorky.

Obrázek 13: palác Smiřických, vchod do Poslanecké sněmovny z Malostranského náměstí, archiv autorky.

Obrázek 14: tmavě modrou je vyznačeno umístění Poslanecké sněmovny v rámci Prahy, archiv autorky.

3.1.4. Jednací sál Poslanecké sněmovny

Nejdůležitější místnost budovy Poslanecké sněmovny, jednací sál, se nachází na adrese Sněmovní 4, tedy v samotném Thunovském paláci. Stejně jako celá budova, ani místnost, ve které se jednací sál nachází, nebyla postavena ke svému současnému účelu, musela tak projít rekonstrukcí a přestavbami. Sál je vyzdoben v klasicistním stylu, nalezneme zde masivní lustry a zlaté dekorace.²²⁶ Přestože je vybaven poměrně velkými okny, není příliš světlý, a působí tak poměrně temně, uzavřeně a nedobytně.

Dle zařazení XML má rozpoložení křesel uzpůsobení lavic naproti sobě. Kromě Surinamu je tak Česká republika jediným státem mimo země současného či bývalého Commonwealthu, který přijal toto rozmístění vycházející z britského parlamentu a pro něj příznačného systému dvou stran.²²⁷ V českém parlamentu je ale mezi dvěma protilehlými řadami lavic navíc umístěna další sada lavic, kde poslanci sedí čelem k řečnickému pultu, křeslům pro zpravodaje, nad nimi postupně sedícím členům vlády a předsedovi a místopředsedům Sněmovny.²²⁸ Do těchto uprostřed stojících lavic jsou umístěni poslanci vítězné strany z poslaneckých voleb. Podřazení české Sněmovny pod tento typ však není dle autorky práce úplně přiléhavé. Politický systém České republiky totiž není založen na systému dvou politických stran, který je pro tento typ parlamentu příznačný. Dvě parlamentní politické strany v těchto systémech s modelem lavic naproti sobě právě sedí čelem k sobě a pomyslně spolu takto soutěží. Na neutrálním místě mezi nimi pak sedí předseda. I kdyby se český systém identifikoval jako systém dvou politických stran, nemohl by být naplněn v takové podobě, v jaké se objevuje u lavic naproti sobě. Řady lavic, které směřují k sobě čelem, jsou umístěny podél kratších stran jednacího sálu, jsou tedy poměrně daleko od sebe. Umístění prostřední sekce lavic navíc znemožňuje dvě protilehlé lavice k přímé konfrontaci, což je hlavní charakteristikou a účelem modelu lavic naproti sobě. Sněmovní sál není stvořen pro jednání kde jedna strana sálu hovoří a druhá, protilehlá strana oponuje. Kvůli vložené prostřední sadě a značné vzdálenosti lavic naproti sobě je model narušen. I když bylo v minulých volebních obdobích možné identifikovat dvě výrazně silnější politické strany, neseděly nikdy v protilehlých lavicích, spíše byly od středových lavic usazeny postupně více ke kraji. Ani tehdy tedy nedocházelo k jejich čelní konfrontaci tak, jak je pro model lavic naproti sobě typické. Autorka by proto jednací sál Poslanecké sněmovny charakterizovala spíše jako podkovu, která je kombinací modelu lavic

²²⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR: Thunovský palác. In: *Prague.eu* [online]. [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2223/poslanecka-snemovna-parlamentu-cr-thunovsky-palac>.

²²⁷ XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, str. 116.

²²⁸ 90' ČT24. TV, ČT24 [online], 2017 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/217411058131116/>.

naproti sobě a modelu půlkruhu. Lavice se sice nespojují v jeden celek, ani postavení sedaček není zaoblené, nejlépe však odpovídá usazení poslanců a fungování v sále.

Na ustavující schůzi Poslanecké sněmovny sedí poslanci usazení do lavic dle abecedního pořadí svého příjmení. Následně poslanci usnesením schválí změnu zasedacího pořádku, přičemž se stále drží uspořádání na pravici a levici. Obvykle se poslanecké kluby již předem na podobě zasedacího pořádku dohodnou a vypracují návrh, který poté předloží Sněmovně ke schválení. Dle § 52 jednacího řádu Poslanecké sněmovny totiž zasedací pořádek vyplývá z příslušnosti k danému poslaneckému klubu. Každý z poslanců má v sále své trvale přidělené místo. Zasedací pořádek je následně možné změnit, typicky se tak děje, když poslanec vystoupí ze strany. Stane se tak na návrh poslance a schválen je opět usnesením sněmovny.²²⁹ Nejsilnější strana obvykle zasedne v lavicích protilehlých řečnickému pultu, následně se uchyluje k té straně, kterou ideologicky na pravolevém spektru zastává.²³⁰ Kromě zasedacího pořádku jsou na ustavující schůzi také zvoleni funkcionáři Sněmovny. Předseda Sněmovny a její místopředsedové mají v sále svá poslanecká místa, zároveň jim náleží i křeslo za vyvýšeným pultem v čele sálu. Stejně tak je tomu u poslanců, kteří jsou zároveň členy vlády. Samotná křesla jsou dřevěná a místo určené pro jednoho poslance je poměrně malé.

Mikrofonem jsou vybavena pouze křesla předsedajícího a řečnický pult. Poslanec, kterému bylo uděleno slovo, musí dojít k řečnickému pultu a odtud následně hovořit, což dává řečníkovi pocit důležitosti. Pokud by však byly mikrofonem vybaveny i běžné poslanecké lavice, zefektivnilo by se tím jednání, protože by byla odstraněna doba, za kterou musí poslanec k pultu přijít a následně odejít. Poslanci by tak na sebe mohli rychleji reagovat. Potlačeno by tím bylo i výsostnější umístění řečníka za řečnický pult, řečník by tolik nevystupoval z řady, což by vzbudilo větší pocit rovnosti mezi poslanci.

Hlasování v Poslanecké sněmovně jsou zpravidla veřejná. Hlasuje se pomocí hlasovacího zařízení umístěného v každém poslaneckém křesle, které zajistí veřejnost a transparentnost hlasování, když si veřejnost na stánkách Poslanecké sněmovny může dohledat, jak který poslanec hlasoval.²³¹ Spolu se stisknutím tlačítka na hlasovacím zařízení poslanec zvedne ruku. Díky tomu mohou také všichni přítomní v sále okamžitě vidět, zda poslanec hlasuje pro návrh či nikoli. Zvláštní způsob veřejného hlasování se praktikuje při vyslovení důvěry či nedůvěry vládě. Tehdy poslanec nepoužívá hlasovací zařízení, ale po přečtení jeho jména předsedajícím se

²²⁹ SYLLOVÁ, Jindřiška, KAVĚNA, Martin, TETOUROVÁ, Eva, NĚMEC, Jan a kol. *Jednací řád Poslanecké sněmovny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, str. 290.

²³⁰ 90' ČT24. TV, ČT24 [online], 2017 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/217411058131116/>.

²³¹ WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, str. 270.

nahlas vysloví *pro návrh*, nebo *proti návrhu*, případně *zdržuji se*. Hlasuje se v abecedním pořadí počínaje jménem poslance, které bylo vylosováno předsedajícím. Naopak tajně se hlasuje při volbě předsedy a místopředsedů Sněmovny a výborů a komisí. Při tajné volbě vhodí poslanec hlasovací lístek do urny, hlasovací zařízení se nepoužije.²³²

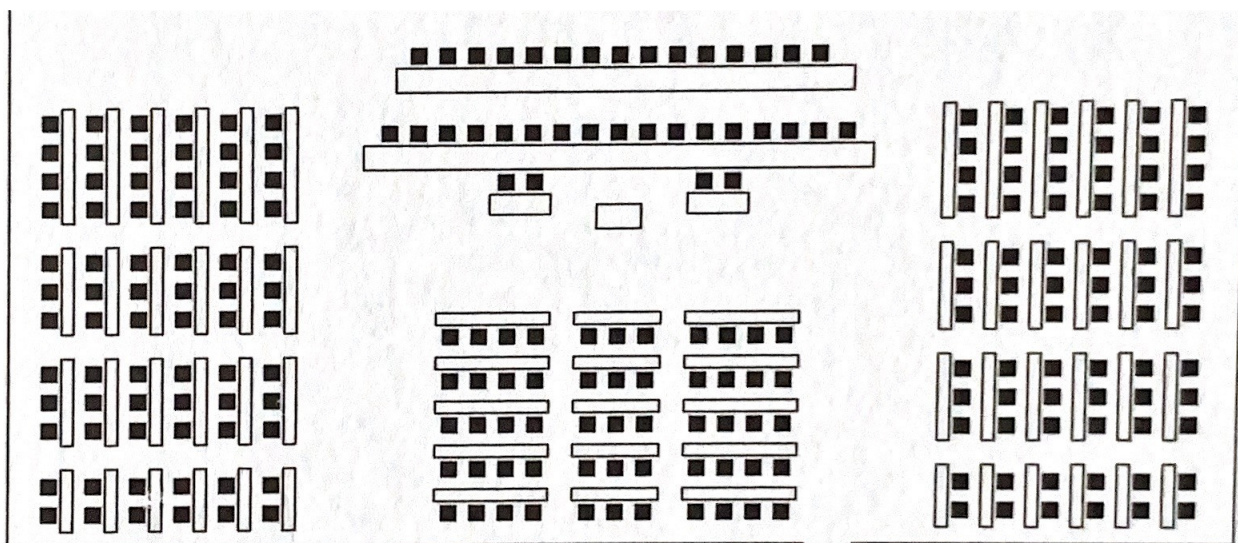
Kromě poslanců mají právo být v jednacím sále přítomni také členové vlády, prezident republiky, veřejný ochránce práv, prezident NKÚ a další osoby, jejichž přítomnost komora schválí usnesením.²³³ Médii a veřejnosti jsou určeny prostory na galeriích, přístup do samotného sálu nemají. Galerie jsou oddělené jak od prostorů, kde zasedají poslanci, tak sami od sebe, když na jedné straně sálu je přístup pro veřejnost, na té druhé pro média. Veřejnost i média jsou tak pouhými diváky bez možnosti interakce, kteří dohlíží na to, jak jednání v sále probíhá.

Obrázek 15: jednací sál Poslanecké sněmovny, archiv autorky.

²³² KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 182.

²³³ § 52 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.

Obrázek 16: uspořádání křesel v jednacím sále Poslanecké sněmovny, zdroj XML, str. 117.

3.1.5. Senát

Senát Parlamentu České republiky je tzv. *druhou* komorou. Ve světovém srovnání se jedná o komoru poměrně unikátní, protože nereprezentuje žádné zvláštní zájmy. O zřízení Senátu a jeho případné podobě se po vzniku samostatné České republiky vedly dlouhé spory. Odpůrci bikamerálního systému upozorňovali na navýšení výdajů státu a zdržování legislativního procesu. Nakonec však bylo rozhodnuto o zřízení Senátu, a to jako orgánu revizního a kontrolního charakteru, jako pojistky ústavního systému.²³⁴

Aby mohl Senát dostát svému určenému účelu, musel být zvolen odlišný volební systém od toho, který byl zaveden v případě voleb do Poslanecké sněmovny. Voleno je 81 senátorů v jednomandátových obvodech, a to většinovým systémem. Pokud kandidát nezíská většinu hlasů, postupují dva kandidáti do druhého kola. Pro zvolení musí být kandidátovi alespoň 40 let, Ústava tak vyžaduje vyšší věk, a tedy i zkušenosti než v případě dolní komory.²³⁵

Senát má poněkud jiné funkce než Poslanecká sněmovna. Jeho hlavními funkcemi jsou funkce stabilizační, revizní a reprezentační. Stabilizační a revizní funkce se projevují hlavně v legislativním procesu. Senát projednává návrhy, které jsou mu postoupeny Sněmovnou. Projednávání zákona probíhá pouze v jednom čtení, ihned po postoupení je návrh přidělen výborům, které doporučí návrh přijmout, zamítnou či změnit na základě podaných pozměňovacích návrhů. Zamítne-li Senát návrh, může ho Poslanecká sněmovna přehlasovat

²³⁴ KYSELA, Jan. *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 430.

²³⁵ Čl. 16, 18, a 19 Ústavy.

svou absolutní většinou. Stejně tak může učinit při hlasování o původním znění návrhu poté, co Senát přidá pozměňovací návrhy. Tímto se projevuje jeho revizní funkce, která spočívá v poskytnutí jiného pohledu na projednávanou věc – pokud vládní většina ve Sněmovně na své vůli prosadit návrh zákona trvá, nemůže ji Senát zablokovat. Musí ale projevit opravdové přesvědčení o nutnosti přijetí návrhu.²³⁶ Existují však skupiny zákonů, kde Senát přehlasovat nelze. Těmi jsou ústavní zákony, mezinárodní smlouvy dle čl. 10 Ústavy, volební zákony, tzv. stykový zákon a zákon o jednacím řádu Senátu. Zde plní funkci stabilizační, kdy je nutné vyžadovat rozhodnutí obou komor zvolených v jiný čas a jiným způsobem. Senátu jako celku náleží také zákonodárná iniciativa.

Stabilizační funkce se neprojevuje pouze v zákonodárném procesu, ale také při přijímání jiných rozhodnutí, které vyžadují souhlas Senátu, typicky rozhodnutí z oblasti bezpečnosti republiky nebo při rozhodnutí o tom, že prezident nemůže vykonávat svůj úřad.²³⁷ Na rozdíl od Sněmovny Senát nelze rozpustit. Ve chvíli, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, stabilizuje systém, k čemuž je nadán pravomocí vydávat zákonná opatření Senátu se silou zákona.²³⁸

Senátu náleží také kreační funkce. Projevuje se obdobně jako v Poslanecké sněmovně, když si Senát volí své funkcionáře a členy výborů. Soudci Ústavního soudu jsou jmenováni prezidentem republiky se souhlasem Senátu, navrhuje také kandidáty na veřejného ochránce práv.²³⁹ Kontrolní funkce vůči vládě se neprojevuje, Senátu totiž není vláda odpovědná, ten jí tak nemůže vyslovit nedůvěru, neoplývá ani pravomocí interpelovat člena vlády. Senátu pak náleží pravomoc podat žalobu na prezidenta republiky pro velezradu nebo hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku, a to může učinit jen se souhlasem Poslanecké sněmovny.

Na základě uvedeného je možné shrnout, že Senát má poněkud slabší postavení než Poslanecká sněmovna, a to především v oblasti legislativního procesu týkajícího se běžných zákonů. Není mu odpovědná vláda, proto chybí pravomoci pro její kontrolu, což činí Senát rovněž slabší komorou.²⁴⁰

²³⁶ KYSELA, Jan. *Senát Parlamentu České republiky v historickém a mezinárodním kontextu: Příspěvek ke studiu dvoukomorových soustav*. Praha: Parlament České republiky, Senát, 2000. str. 14.

²³⁷ KYSELA, Jan. *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 469.

²³⁸ Tamtéž, str. 487.

²³⁹ KYSELA, Jan. *Senát Parlamentu České republiky v historickém a mezinárodním kontextu: Příspěvek ke studiu dvoukomorových soustav*. Praha: Parlament České republiky, Senát, 2000. str. 116.

²⁴⁰ WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, str. 330.

3.1.6. Sídlo Senátu

Senát Parlamentu České republiky sídlí stejně jako Poslanecká sněmovna v Praze.²⁴¹ Je umístěn do Valdštejnského paláce, z menší části také do Kolovratského a Malého Fürstenberského paláce. Jedná se o komplex budov, parku a dalších prvků nacházejících se v areálu paláce. Zasedací sál je umístěn do bývalé konírny. Stejně jako sídlo Poslanecké sněmovny je také sídlo Senátu umístěno na Malé Straně. Nezasedají v jednom objektu, jsou ale v docházkové vzdálenosti. Nutnost blízkosti jejich sídel je dána potřebou být v kontaktu s dalšími ústavními orgány.²⁴² Celý palácový komplex nechal postavit Albrecht z Valdštejna v 17. století, a to na místě tehdejšího Trčkovského paláce a dalších přilehlých domů. Komplex měl konkurovat ne vzdálenému Pražskému hradu, proto také na jeho výstavbu pozval významné architekty, sochaře, malíře a další umělce. Prostory jsou zdobeny freskami a obrazy a vyobrazují mytologická a literární témata, portréty významných osobností českých dějin, náboženské motivy. Zahrady jsou zdobeny v italském stylu barokními sochami, nachází se v nich také grotta a voliéra s exotickým ptactvem. V průčelí zaujímá místo sala terrena, kolosální stavba s freskami mytických motivů z rukou italských malířů.²⁴³

Obrázek 17: Valdštejnský palác, hlavní vchod do Senátu ČR, archiv autorky.

²⁴¹ § 1 zák. č. 59/1996 Sb., o sídle Parlamentu České republiky.

²⁴² KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 200.

²⁴³ RYGL, Tomáš. *Valdštejnský palác: Senát Parlamentu České republiky: obrazový průvodce*. Jihlava: pro Kancelář Senátu vydalo nakladatelství ATP, 2018.

Volba těchto prostor jako sídla Senátu odkazuje na české tradice a významnou část českých dějin za vlády Albrechta z Valdštejna. Sál, ve kterém plénum této instituce zasedá, je vyzdoben úspěchy tohoto panovníka.²⁴⁴ Samotný sál je umístěn v budově bývalé konírny. Senátoři zde sedí v lavicích uspořádaných do modelu třídy, vpředu je usazen předseda a místopředsedové Senátu a řečnický pult. Místnost je poměrně tmavá, což je dáno především vysoko položenými okny propouštějícími málo světla. Někdejší dlouholetý člen a předseda Senátu Petr Pithart dokonce uvedl, že se v sále cítí jako v kobce či v konzervě.²⁴⁵

²⁴⁴ PAVLÍČEK, Václav. Ústava ČR v evropském kontextu, tradice státnosti, suverenita a problém odpovědnosti. In: GERLOCH, Aleš, KYSELA, Jan a kol. *20 let Ústavy České republiky: ohlédnutí zpět a pohled vpřed*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, str. 51.

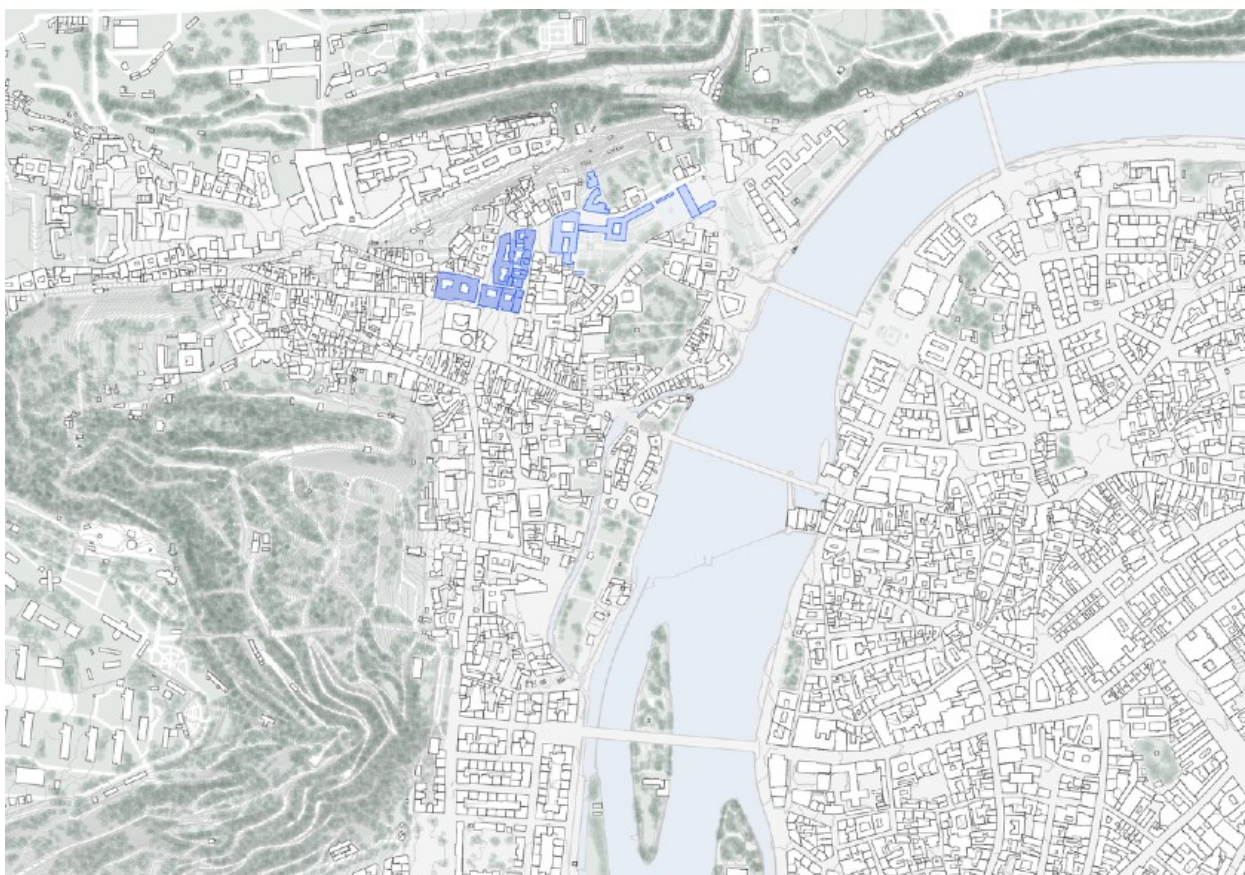
²⁴⁵ PITHART, Petr. Stát, politika, prostor. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 18.

Obrázek 18: Valdštejnská zahrada a sala terrena, archiv autorky.

Obrázek 19: Trčkovské křídlo Valdštejnského paláce, uvnitř se nachází jednací sál Senátu, archiv autorky.

Obrázek 20: světle modrou je vyznačeno umístění Senátu v rámci Prahy, archiv autorky.

3.2. Prezident republiky

Prezident republiky je hlavou státu. Tím se myslí především reprezentativní charakter jeho role jak uvnitř státu, tak na mezinárodním poli. Jeho postavení je zařazeno do moci výkonné, ačkoliv jeho pravomoci sahají i do oblasti legislativy či soudnictví, proto je možné se setkat s názory, že se jedná o tzv. čtvrtou neutrální moc. Obecně lze však jeho postavení spatřovat jako součást exekutivy. Výkonná moc se tímto dělí na dvě větve, kdy jednou je právě prezident republiky, tu druhou představuje vláda, která je vrcholným orgánem moci výkonné.²⁴⁶

Prezident není ze své funkce odpovědný. Nezodpovídá se žádnému orgánu, nikdo ho z funkce nemůže odvolat. Jeho neodvolatelnost z něj činí stabilní prvek, který má přečkat vládní či parlamentní krize, a tyto krize pomůže řešit a moderovat. Právě v takových obdobích vystoupí významnost jeho role.²⁴⁷ K nerušenému výkonu své funkce požívá imunity.

Neodpovědnost prezidenta republiky není absolutní. Senát se souhlasem Poslanecké sněmovny totiž může na prezidenta podat ústavní žalobu pro velezradu, nebo pro hrubé porušení

²⁴⁶ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 186.

²⁴⁷ Tamtéž, str. 187.

Ústavy či jiné části ústavního pořádku. Definici velezrady nám poskytuje Ústava, zdali bylo dosaženo úrovně hrubého porušení Ústavy je na uvážení Senátu, respektive Ústavního soudu. V obou případech musí návrh na podání ústavní žaloby schválit tři pětiny přítomných senátorů a tři pětiny všech poslanců. O důvodnosti samotné žaloby pak rozhoduje plénum Ústavního soudu. Pakliže by shledal žalobu důvodnou, prezident ztratí právo vykonávat úřad a znovu ho nabýt. Senát a Poslanecká sněmovna se také mohou usnést na tom, že prezident není schopen vykonávat svůj úřad, čímž dojde k přenesení pravomocí prezidenta na předsedu vlády, předsedu Poslanecké sněmovny a předsedu Senátu.²⁴⁸

Většina aktů prezidenta republiky musí být kontrasignována předsedou vlády. Právě vláda za tato rozhodnutí pak nese odpovědnost. Mezi pravomoci v režimu čl. 63 Ústavy, tedy ty s nutností kontrasignace, patří zastupování státu navenek, sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv, vyhlásování voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu, jmenování generálů, soudců, udělování propůjčování státních vyznamenání nebo udělení amnestie či abolicie. Obě větve výkonné moci jsou tedy provázané a neměly by být protichůdnými silami. Musí spolu komunikovat a hledat společná řešení.²⁴⁹ Shodná vůle vlády a hlavy státu byla až do roku 2012 podpořena způsobem volby prezidenta, která probíhala na společné schůzi obou komor parlamentu. Tento prvek typický pro parlamentní systémy byl však z našeho ústavního systému vyňat a nahrazen přímou volbou prezidenta. Volba je tak v rukou přímo občanů, kteří ve dvoukolové volbě založené na většinovém systému volí hlavu státu.²⁵⁰ To dává prezidentu republiky větší legitimitu než dříve, když ji nyní odvozuje přímo od občanů, nikoli zprostředkovaně od parlamentu.²⁵¹ Volební období je pětileté, zvolen může být občan České republiky starší 40 let.

Silnější je prezident republiky v případech, kdy kontrasignaci svých aktů nepotřebuje. Tak je tomu třeba při jmenování a odvolání vlády, rozpuštění Poslanecké sněmovny, jmenování soudců, podepsání či vetování zákona, jmenování členů bankovní rady ČNB. Při těchto aktech mu ale většinou Ústava klade další podmínky, nutnost souhlasu nebo návrhu dalších ústavních činitelů a nemůže tak jednat čistě podle své vůle.²⁵² Vliv na složení vlády má prezident pouze

²⁴⁸ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 346-347.

²⁴⁹ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 188.

²⁵⁰ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 343.

²⁵¹ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 201.

²⁵² RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 273.

formální. Předsedu vlády vybírá na základě výsledků parlamentních voleb, obvykle je jím předseda nejsilnější strany, nebo strany, která má největší potenciál při složení koaliční vlády s pravděpodobností získání důvěry Poslanecké sněmovny. Sám by do složení vlády však neměl jím jmenovanému předsedovi vlády výrazně zasahovat, protože za složení vlády není před Sněmovnou odpovědný, jeho úloha zde však spočívá v moderaci a případném upozornění na vhodnější výběr ministra.²⁵³ Stejně tak je tomu při odvolání vlády, kdy tak může učinit pouze ve vymezených případech.

Mezi další práva prezidenta republiky patří účast na jednáních parlamentu, jeho výborech, kde se mu udělí slovo, když o to požádá, stejně jako účast na jednání vlády a možnost vyžádání si zprávy o činnosti a otázkách patřících do její působnosti.²⁵⁴

Pravomoci prezidenta republiky jsou tak spíše formální, mnohem silnější postavení má v rámci exekutivy příznačně pro parlamentní systémy vláda. Ta je za svá rozhodnutí odpovědná Poslanecké sněmovně.²⁵⁵ Prezident není šéfem exekutivy, nemá výrazné pravomoci k vládnutí. Není důležité, aby pro svou kandidaturu nebo výkon mandátu představoval obsáhlý politický program s cíli, kterých chce dosáhnout, protože je pravděpodobně nebude mít ze své pozice jak naplnit. Je samozřejmé, že občanům představí náměty a oblasti, kterým se bude ve funkci věnovat, hodnoty, které bude zastávat, představy o postavení prezidenta, jak bude vykonávat pravomoci prezidenta, ty však nemusí (a neměly by mít) povahu politického programu.²⁵⁶

3.2.1. Sídlo prezidenta republiky

Jako sídlo prezidenta republiky byl vybrán Pražský hrad. Ten sloužil jako prezidentské sídlo už za první republiky. Umístění sídla prezidenta právě sem je silně symbolické, když je odkazem na dávnou českou historii. Už kněžna Libuše dle legendy prorokovala, že „*vidí veliký hrad, jenž slávou nebes se dotkne*“, přičemž na mysli měla právě současný Pražský Hrad.²⁵⁷ První zmínky o této stavbě sahají až do 9. století, kdy měl být hrad založen knížetem Bořivojem z rodu Přemyslovců. Jednalo se o jedno z prvních osídlení na území současné Prahy, tenkrát ještě nemělo podobu hradu jako takového, sloužilo spíše jako město či hradiště. Později se osídlení začalo rozšiřovat a od 10. století bylo sídlem českých králů. Hrad se rozrůstal, rozsáhlých

²⁵³ RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 341.

²⁵⁴ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 202.

²⁵⁵ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 313.

²⁵⁶ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 187.

²⁵⁷ Pražský hrad. *Královské dílo* [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/lokality/Prazsky-hrad>.

přestaveb se mu dostalo za vlády Přemysla Otakara II., značného rozkvětu se dočkal v éře vládnutí Karla IV., který si na svůj dvůr pozval pro úpravy Prahy architekta Matyáše z Arrasu. Tehdy se Hrad stal také sídlem císaře Svaté říše římské, zároveň byla v areálu započata stavba katedrály svatého Víta. Poté nastal úpadek Pražského hradu, po několik desítek let nebyl obýván. Náležitá péče a pozornost se mu vrátila s vládou Vladislava Jagellonského, který nařídil postavit další opevnění a další části hradu v renesančním stylu, vznikl také velkolepý Vladislavský sál. Kromě samotného hradu pak byly zvelebovány také okolní prostory Královské zahrady s letohrádkem královny Anny. Ke kultivaci přispěl později taktéž císař Rudolf II. V dobách Habsburské monarchie nebyla Praha sídlem panovníka, Pražský hrad však stále sloužil jako reprezentační sídlo monarchy, po své abdikaci zde přebýval císař Ferdinand V., který nechal přestavět Španělský sál.²⁵⁸ Při vzniku samostatné Československé republiky bylo právě sem umístěno sídlo prezidenta jako hlavy státu. Tomáš Garrigue Masaryk si tenkrát na úpravu Pražského hradu přizval slovinského architekta Josipa Plečnika. Podle jeho návrhů byla přestavěna dvě nádvoří, část interiérů a některé zahrady.²⁵⁹

Celý hradní komplex je rozlohou jedním z největších hradů na světě, mezi primáty se řadí také co do sídel hlavy státu, když je svou zástavbou největší z nich. Nachází se na vyvýšeném ostrohu poblíž řeky Vltavy, což mu v minulosti poskytovalo dobrou obrannou pozici. I dnes díky tomu vnímáme sídlo majestátně a nedobytně, pocitově na nás Hrad shlíží dolů. Oblast Hradčan se nachází v centru Prahy a Pražský hrad se Svatovítskou katedrálou tvoří její nezaměnitelné panorama. Celá památka je díky četným přestavbám kombinací mnoha stylů, najdeme prvky gotické, renesanční, klasicistní i moderní.²⁶⁰ Významné jsou také interiéry budov, kde se dodnes odehrávají slavnostní státní akce. Jednou z nich je třeba předávání státních vyznamenání ve Vladislavském sále.²⁶¹

Pocitu obrněnosti Hradu napomáhal také fakt, že byl areál mezi lety 2016 a 2023 omezen v přístupu veřejnosti. Areál, který byl před tím téměř neomezeně přístupný a byl dějištěm mnohých kulturních akcí či dokonce bydlištěm, měl po několik let u vstupů zátarasy a kontroly. Na Hradě se navíc nachází katedrála sv. Víta, tedy místo silně duchovní. Veřejný život na

²⁵⁸ Dějiny Pražského hradu. *Pražský hrad* [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad-pro-navstevniky/ostatni/dejiny-prazskeho-hradu-seznam-s-odkazem-na-stranky-dejiny-prazskeho-hradu-a-archeologicky-vyzkum-10287>.

²⁵⁹ Slovinský rodák a jeho dílo. Kterého architekta si vybral Masaryk pro obnovy Pražského hradu? *CAMP Praha* [online], 2021 [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://praha.camp/magazin/detail/slovinsky-rodak-a-jeho-dilo-ktereho-architekta-si-vybral-masaryk-pro-obnovy-prazskeho-hradu>.

²⁶⁰ DEGEN, Milan. Hradčany. *Stará Praha na dobových pohlednicích a ve starých fotografiích* [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://www.starapraha.cz/historie-praha-hradcany.php>.

²⁶¹ Srov. Prezident opět předá státní vyznamenání v tradičním termínu, řada politiků pozvánky nedostala. *Radio Prague International* [online], 2022 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/prezident-opet-preda-statni-vyznamenani-v-tradicnim-terminu-rada-politiku-8765385>.

Pražském hradě tak byl značně potlačen. Uzavření areálu tímto odporuje demokratickým principům státu, kdy státní instituce, které jsou navíc významnou historickou a kulturní památkou, by měly být místem setkávání lidu, otevřené, transparentní a bez povinnosti podstoupit kontrolu při vstupu do nich.²⁶² Sídlo prezidenta nemá být obrněnou baštou, kde bude mít hlava státu po dobu svého vládnutí klid od občanů, ale naopak místem, kde je možné se s občany setkávat, sloužit jim, poskytnout jim prostor a kde občané budou mít možnost prezidenta konfrontovat.

Díky své bohaté historii, jedinečnému umístění a architektonickým kvalitám je dnes Pražský hrad významnou chráněnou národní kulturní památkou. Kromě sídla prezidenta se zde nachází další artefakty důležité pro náš stát, například korunovační klenoty, pozůstatky českých králů nebo historické dokumenty. „*Pražský hrad je tedy zhmotněním historické tradice českého státu, spojení současnosti s minulostí.*“²⁶³ Proto ho vnímáme jako symbol jakési kontinuity. Je místem silně symbolickým pro český národ, vzhledem k tomu, že ho provázal od samého počátku. Tato symbolika odkazující na určitou kontinuitu se promítá také do Ústavy, a sice tak, že je v čl. 13 stanoveno, že hlavním městem České republiky je Praha, tedy významné sídlo českých králů (*Praga caput regni*). V čl. 14 nalezneme výčet státních symbolů, za neoficiální symbol České republiky považujeme třeba ale také právě Pražský hrad.²⁶⁴ Kromě toho je nejvíce turisticky vyhledávanou památkou v Česku, a to už několik let.²⁶⁵

²⁶² Zeman se podle pražských zákonodárců zabarikádoval na Hradě. *ČTK* [online]. [cit. 2023-10-05]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2304588>.

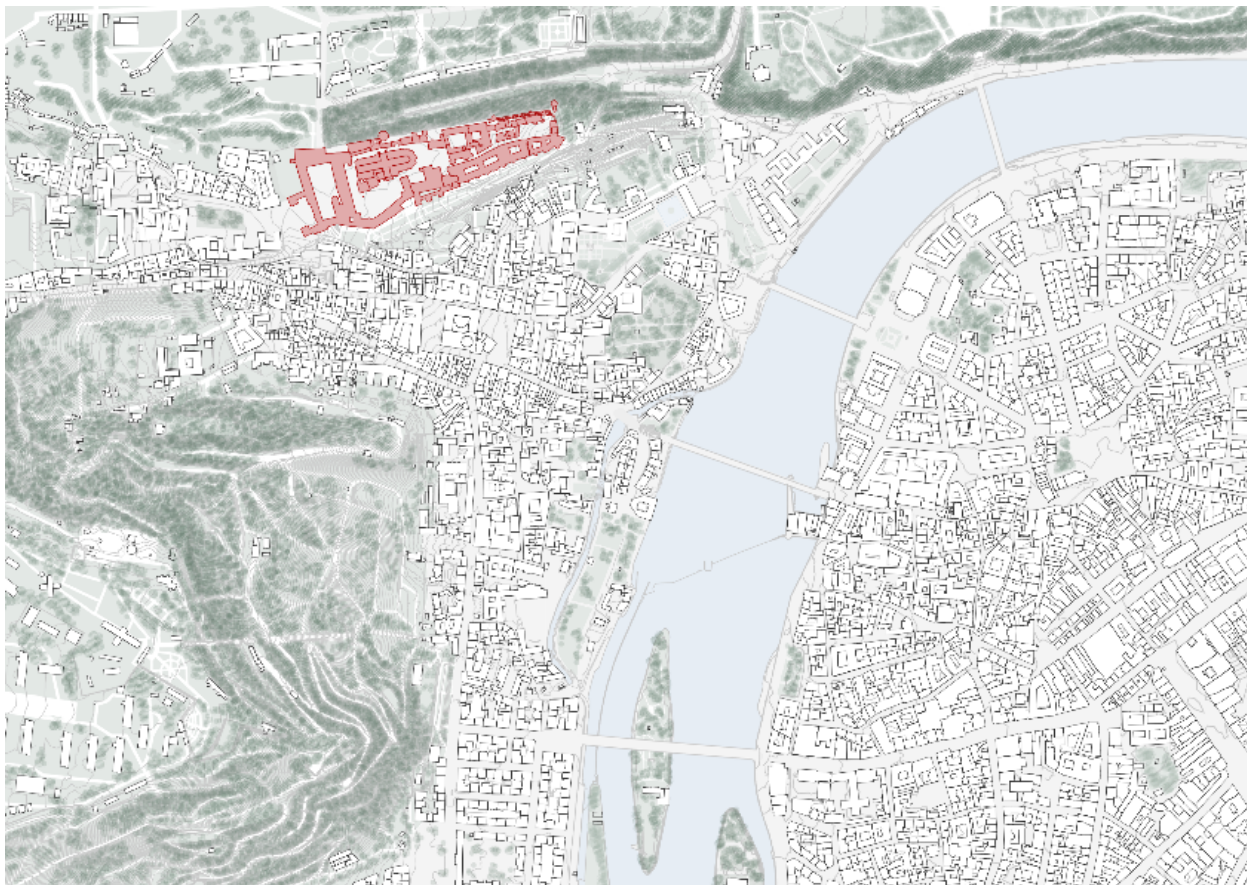
²⁶³ Dějiny Pražského hradu. *Pražský hrad* [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad-pro-navstevniky/ostatni/dejiny-prazskeho-hradu-seznam-s-odkazem-na-stranky-dejiny-prazskeho-hradu-a-archeologicky-vyzkum-10287>.

²⁶⁴ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 131.

²⁶⁵ Srov. Žebříček návštěvnosti opět ovládl Pražský hrad. Mezi nejpoblárnější cíle se prodrala ostravská památka. *Lidovky.cz* [online], 2019 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/zebricek-navstevnosti-loni-opet-ovladl-prazsky-hrad-na-druhem-miste-skoncila-lanova-draha-na-petrin.A190627_075633_in_domov_ele.

Obrázek 21: panorama Prahy s Pražským hradem, zdroj Shutterstock.

Obrázek 22: umístění Pražského hradu v rámci Prahy, archiv autorky.

3.3. Ústavní systém České republiky včetně reflexe sídel ústavních institucí

Český ústavní systém řadíme mezi parlamentní formy vlády. Dovožeme tak z jednotlivých institutů, které je nutné vykládat v celém kontextu Ústavy.

Vláda je kolektivním sborem složeným z předsedy vlády a členů vlády, jejichž počet není stanoven. O svých usneseních rozhoduje ve sboru nadpoloviční většinou. Jako pramen práva může vydávat nařízení, tedy podzákonný právní předpis určený k provedení zákona, a to i bez výslovného zmocnění parlamentu.²⁶⁶ Je odpovědná Poslanecké sněmovně. Nově jmenované vládě musí Poslanecká sněmovna vyslovit důvěru, úřadující vláda také může Poslaneckou sněmovnu požádat o opětovné vyslovení důvěry. Sněmovna může vyvolat hlasování o nedůvěře vládě, což je její kontrolní pravomocí. K vyslovení důvěry potřebuje vláda nadpoloviční většinu přítomných poslanců, k vyslovení nedůvěry potřebuje Sněmovna nadpoloviční většinu všech poslanců. Vláda, která nemá důvěru Poslanecké sněmovny podá demisi, prezident republiky ji přijme a pověří ji dočasným vykonáváním pravomocí vlády. Pokud vláda demisi nepodá, odvolá ji prezident sám. Vláda podává demisi také po ustavující schůzi nově zvolené Sněmovny. Prezident republiky jmenuje předsedu vlády a na jeho návrh také další členy vlády.²⁶⁷ Nemá zde prostor pro úvahu, zda navrženého člena vlády jmenovat, může pouze s předsedou vlády jeho výběr konzultovat. V tom spočívá jeho moderační role. Za složení vlády je ale odpovědný předseda vlády, prezident by tak do jeho výběru neměl výrazněji zasahovat. Samotného předsedu vlády vybírá prezident, který by se při výběru měl řídit výsledkem parlamentních voleb. Výkonná moc je duální, náleží prezidentu a vládě zvlášť, prezident není postaven do čela vlády, ani jí nepředsedá. Pokud Poslanecká sněmovna nevysloví důvěru vládě dvakrát, náleží další výběr předsedy vlády předsedovi Poslanecké sněmovny.²⁶⁸ U něj se totiž předpokládá, že zná poměry v dolní komoře a dokáže tak určit osobu, která má šanci na sestavení vlády, jež následně získá důvěru. Sněmovna má takto nad vládou navrch, bedlivě střeží její vládnutí a pokud s ním není většinově spokojena, vysloví vládě nedůvěru. Poslanecká sněmovna vládu nekontroluje jen skrze institut vyslovení důvěry či nedůvěry, činí tak také při interpelacích, zřízením vyšetřovací komise nebo využitím citačního práva.

Jestliže se ani na třetí pokus nepodaří vládě získat důvěru Poslanecké sněmovny, může prezident Sněmovnu rozpustit. Jedná se o jeden z mála případů, ve kterých prezidentu tato pravomoc náleží. Podmínky pro rozpuštění Sněmovny jsou totiž stanoveny poměrně úzce, tato

²⁶⁶ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 205.

²⁶⁷ Tamtéž, str. 206.

²⁶⁸ Čl. 68 Ústavy.

prezidentova pravomoc se tak aktivuje jen ve výjimečných situacích. Sněmovnu je tak těžké rozpustit, aniž by si to sama přála.²⁶⁹

Ani další pravomoci prezidenta nejsou příliš významné, a to ani ty, které vykonává bez nutnosti kontrasignace předsedy vlády. Jeho postavení je spíše reprezentativní, hlavní role spočívá v moderování sporů. Takto může uvážit, koho jmenuje předsedou vlády, může vetovat zákon, se kterým nesouhlasí, jmenuje ústavní soudce, Sněmovna a respektive Senát nad ním v těchto aktech však budou mít navrch. Pokud by jmenoval předsedou vlády osobu, která nebude mít dostatečnou oporu v Poslanecké sněmovně, nebude vládě vyslovena důvěra.²⁷⁰ Stejně tak je tomu v případě veta zákona, kdy toto je pouze suspenzivní a Sněmovna ho může absolutní většinou přehlasovat. Při jmenování ústavních soudců se zase vyžaduje souhlas Senátu. Jak v rámci legislativního procesu, tak vůči vládě má silnější postavení Poslanecká sněmovna než Senát.

Prezident není z výkonu své funkce odpovědný. Není možné ho odvolat, k mnoho aktům, jež jsou v jeho pravomoci, potřebuje spolupodpis předsedy vlády, jinak by byly neplatné.

Parlament má v českém ústavním systému dominantní postavení, převažuje nad mocí výkonnou, čímž odkazuje na české ústavní tradice z dob první republiky. Tenkrát byl však systém lehce vychýlen, a to zejména díky osobnosti tehdejšího prezidenta Masaryka. Prezident republiky byl dle Ústavní listiny 1920 volen Národním shromážděním vždy na 7 let s omezením možnosti být zvolen na maximálně dvě po sobě jdoucí volební období, avšak s výslovnou výjimkou Tomáše Garrigue Masaryka, který byl nakonec zvolen čtyřikrát po sobě.²⁷¹ Silnější postavení měl prezident také v oblasti jmenování vlády, když je mohl zvolit bez ingerence předsedy vlády.²⁷²

Jako parlamentní demokracie byla Česká republika charakterizována už v důvodové zprávě k Ústavě z roku 1992.²⁷³ I když přihlédneme k faktu, že důvodová zpráva sama o sobě ani tenkrát neměla normativní charakter a nelze ji považovat za platné právo, není dnes už úplně aktuální. Současná úprava se od jejího přijetí v prosinci roku 1992 poněkud změnila. Nejvýraznějším zásahem do parlamentní konstrukce českého systému bylo zavedení přímé volby prezidenta v roce 2012. Institut přímé volby je totiž příznačný pro prezidentské a poloprezidentské systémy. K této změně se Parlament ČR uchýlil po vleklé a problematické

²⁶⁹ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 406.

²⁷⁰ WINTR, Jan, ANTOŠ, Marek, KYSELA, Jan. Direct Election of the President and its Constitutional and Political Consequences. *Acta Politologica*, 2016, roč. 8, č. 2, str. 158.

²⁷¹ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 23.

²⁷² Tamtéž, str. 24.

²⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, všeobecná část.

volbě prezidenta v roce 2008, kdy byl Václav Klaus zvolen prezidentem až v opakované volbě. Samotný proces doprovázely výhrůžky kandidátům i členům parlamentu a neschopnost poslanců a senátorů se shodnout na výběru nového prezidenta.²⁷⁴

Může se zdát, že zavedením přímé volby prezidenta republiky se systém vychýlil směrem k poloprezidentskému uspořádání, pro který je přímá volba hlavy státu podmínkou. To však ale určitě nebylo záměrem tehdejších ústavodárců. Změna měla pouze předejít opakování nepříjemné situace z poslední prezidentské volby, systém měl i nadále zůstat založený na parlamentní demokracii.²⁷⁵ Vzhledem k tomu, že nebyly jakkoliv upraveny pravomoci prezidenta, systém zůstal parlamentní formou vlády, a to i dle názoru Ústavního soudu.²⁷⁶ Prezident v poloprezidentském systému má totiž reálné a poměrně silné pravomoci. Může vydávat podzákonné předpisy, čímž naplňuje svůj politický, ve volbách proklamovaný program, může obejít zákonodárny sbor vyhlášením referenda, podmínky pro rozpuštění parlamentu nejsou tak striktní.²⁷⁷ K jemu činěným aktům nepotřebuje souhlas předsedy vlády. Není jen reprezentantem, který politické dění a vládnutí ovlivňuje pouhým vytvářením nátlaku, hledáním děr v ústavě, které by mohl využít ve svůj prospěch, nebo dokonce porušováním ústavy.²⁷⁸ Samotný způsob volby tedy neznačí uspořádání celého systému. V českém prostředí by totiž jediným definičním znakem poloprezidentského systému byla přímá volba prezidenta.²⁷⁹

Ovšem fakt, že prezident nyní odvozuje svou legitimitu přímo od občanů, nikoli zprostředkovaně skrze parlament, mu dává pocit větší důležitosti. Může mít tendence zasahovat do věcí vlády, protože občané mu vyjádřili dostatečnou podporu ve volbách.²⁸⁰ Je-li pak do úřadu zvolena charismatická osobnost s aktivistickými tendencemi, může kombinace těchto faktorů znamenat vychýlení a ztížené fungování systému. Vznikají dvě mocenská centra – parlament a prezident – které jdou proti sobě. Přesně tato situace nastala v České republice v r. 2013 se zvolením Miloše Zemana prezidentem.²⁸¹ Zavedení přímé volby totiž samo o sobě

²⁷⁴ WINTR, Jan, ANTOŠ, Marek, KYSELA, Jan. Direct Election of the President and its Constitutional and Political Consequences. *Acta Politologica*. 2016, roč. 8, č. 2, str. 150.

²⁷⁵ Tamtéž, str. 151.

²⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 7. ledna 2013, sp. zn. Pl. ÚS 27/12.

²⁷⁷ PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, str. 393.

²⁷⁸ BRUNCLÍK, Miloš, KUBÁT, Michal. Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu? *Sociologický časopis*, 2016, roč. 52, č. 5, str. 630.

²⁷⁹ Tamtéž, str. 640.

²⁸⁰ Tamtéž, str. 632.

²⁸¹ Miloš Zeman se za svého působení ve funkci prezidenta republiky pokoušel o přivlastnění větších pravomocí, případně o ohýbání Ústavy ve svůj prospěch několikrát. Množství těchto kauz vyústilo v podání ústavní žaloby Senátem na jeho osobu. Prohřešky se týkaly průtahů při jmenování Sobotkovy vlády, neodvolání nebo nejmenování ministrů na návrh předsedy vlády. Ústavní žalobu však neschválila Poslanecká sněmovna. In: WINTR, Jan. *Proměny parlamentní kultury*. Praha: Auditorium, 2021, str. 132.

nezpůsobilo přeměnu systému na poloprezidentský, vychýlení v jeho prospěch bylo ale zapříčiněno pocitem důležitosti a snahou vládnout i bez zjevně přiznaných pravomocí.

Změna parlamentního systému tedy nenastala, nicméně český ústavní systém tíhne k poloprezidentskému. Nikoli kvůli změně Ústavy v podobě zavedení přímé volby, ale dalšími faktory, které jsou dány historicky a kulturně. Představě silného prezidenta odpovídali „prezident osvoboditel“ Masaryk, „prezident budovatel“ Beneš nebo charismatický porevoluční prezident Václav Havel, ke kterým chová český národ vysokou úctu.²⁸² Jako výrazná osobnost politiky zůstali prezidenti i v době komunistické totality. Postavení hlavy státu vychází z více než tisíc let dlouhé tradice českého státu jako monarchie, odkud prezident odvozuje svou popularitu a význam.²⁸³ Charisma prezidentského úřadu vystihl Jan Kysela takto: „*Prezident republiky sídlí na královském hradě, má vlastní standartu a vojenskou stráž, při slavnostních příležitostech je jeho příchod ohlášen fanfárou z ‚Libuše‘, již autor spojil s obrazem příchodu bájně kněžny a zakladatelky Prahy na scénu, podobizna hlavy státu zdobí školní třídy i úřední prostory (...)*“.²⁸⁴

Nikoli nevýznamně přispívá k tomuto vnímání umístění sídla prezidenta republiky. Prezident republiky sídlí na majestátním Pražském hradě, v bývalém sídle českých králů, což naznačuje motiv kontinuity s monarchií a silou královské moci. Nachází se na vyvýšeném místě, ke kterému nejen Pražané vzhlíží v údivu z jeho velikosti. Je zhmotněním české historie, kultury a tradic. Z urbanistického, architektonického i historického hlediska je sídlo českého prezidenta v rámci Evropy netypické. Francouzský prezident již nesídlí ve Versailles, maďarský prezident nesídlí na Budínském hradě. Sídla hlav států totiž upustila od pompéznosti, která byla spojována s nabubřelostí monarchických panovníků v historii. Nyní jsou tedy spíše nenápadná a odpovídají postavení hlavy státu v rámci ústavní charakteristiky.²⁸⁵

Jeho historická a architektonická hodnota spolu s umístěním na viditelném místě v centru Prahy působí psychologicky nejen na společnost, ale také na prezidenta samotného.²⁸⁶ V rámci průzkumů důvěry v ústavní instituce se úřad prezidenta drží nejvýše z vrcholných politických úřadů,²⁸⁷ téměř 87 % občanů považuje prezidentské volby jako ty nejdůležitější.²⁸⁸ Skoro tři

²⁸² WINTR, Jan, ANTOŠ, Marek, KYSELA, Jan. Direct Election of the President and its Constitutional and Political Consequences. *Acta Politologica*, 2016, roč. 8, č. 2, str. 149.

²⁸³ BRUNCLÍK, Miloš, KUBÁT, Michal. *Kdo vládne Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno, 2017, str. 65.

²⁸⁴ KYSELA, Jan. Česká republika mezi poloprezidentským a parlamentním režimem? *Politologická revue*. 2006, roč. 12, č. 1, str. 14.

²⁸⁵ FIALKOVÁ, Elena, Architektúra politickej moci. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektúra demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 125.

²⁸⁶ BRUNCLÍK, Miloš, KUBÁT, Michal. *Kdo vládne Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno, 2017, str. 70.

²⁸⁷ Srov. Instituce a politici. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici?start=50>.

čtvrtiny obyvatel si pak myslí, že by prezident měl zasahovat do činnosti vlády, byť v omezené míře.²⁸⁹ Naproti tomu Poslanecká sněmovna, která má v českém ústavním systému významné pravomoci, se takové oblibě netěší. Důvěra veřejnosti v Parlament není vysoká, občané mají často pocit odtrženosti od poslanců a senátorů, dlouhé a nezáživné projevy vnímají občané spíše zbytečně a negativně.²⁹⁰ Z vyjádření spolupracovníků bývalých prezidentů pak můžeme také zjistit, že sami prezidenti nabyli na Hradě pocitu své výjimečnosti a důležitosti a měli tendence přetvářet své pravomoci ku prospěchu tomuto úřadu.²⁹¹

Oproti tomu budovy Poslanecké sněmovny, a potažmo i Senátu, jsou schovány v podhradí. V kontrastu s Hradem se jedná o poměrně malé nevýrazné budovy, které lze velmi snadno přehlédnout. Vstupy do budov se nacházejí v postranních ulicích, které jsou spleť, stejně jako chodby uvnitř budov Sněmovny. Jedná se sice o historické budovy spjaté s českou historií, občané se s nimi ale nedokáží příliš ztotožnit. Umístění budov parlamentu do podhradí mělo přiblížit instituce v nich sídlící občanům, nicméně působí spíše okázale a připomínají šlechtu. Spleť chodby a ulice utvářejí atmosféru labyrintu, ve kterém se ztrácejí jak občané, tak samotní poslanci. Tato nepřehlednost se pak může odrážet ve vnímání práce poslanců, v legislativním procesu, komunikaci politiků s veřejností, fungování instituce nebo v chápání českého ústavního systému. Zmíněné prvky jsou symptomatické pro nedostatky českého parlamentu, kterými jsou nedostatečná hrdost (v očích občanů i samotných poslanců) a přehlednost.²⁹²

Ani umístění Senátu neodpovídá jeho síle vůči Poslanecké sněmovně. Valdštejnský palác je ucelený komplex skládající se nejenom z budov, ale také zahrad a dalších prvků, jako je sala terrena nebo krápníková stěna. Ačkoliv je oplocený, skrze zahradu je pocitově lépe přístupný než Poslanecká sněmovna. Je jednoznačné, které budovy tvoří jeho sídlo, kudy se do areálu vchází. Komplex je svou rozlohou o něco větší než veškeré sněmovní prostory, přestože senátorů je

²⁸⁸ Důležitost jednotlivých typů voleb očima veřejnosti – duben 2019. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2019 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/4919-dulezitest-jednotlivych-typu-voleb-ocima-verejnosti-duben-2019>. Dále Důležitost jednotlivých typů voleb očima veřejnosti – březen 2014. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2014 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/1733-dulezitest-jednotlivych-typu-voleb-ocima-verejnosti-brezen-2014>.

²⁸⁹ Postoje občanů k prezidentskému úřadu – červen/červenec 2023. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online], 2023 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/5720-postoje-obcanu-k-prezidentskemu-uradu-cerven-cervenec-2023>.

²⁹⁰ KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 407.

²⁹¹ MATOŠKA, Lukáš. Pražský hrad byl sídlem českých králů. Pozici prezidenta v parlamentní demokracii neodpovídá, míní Kalousek. *Český rozhlas* [online], 2023 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/prazsky-hrad-byl-sidlem-ceskych-kralu-pozici-prezidenta-v-parlamentni-demokracii-8916600>.

²⁹² JUNEK, Jiří. Útulný parlament. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 21.

méně a je na něj navázaný skromnější byrokratický aparát. Paláce jsou ještě o něco honosnější než ty na Malostranském náměstí, a to i přesto, že Senát má oproti Sněmovně slabší postavení.

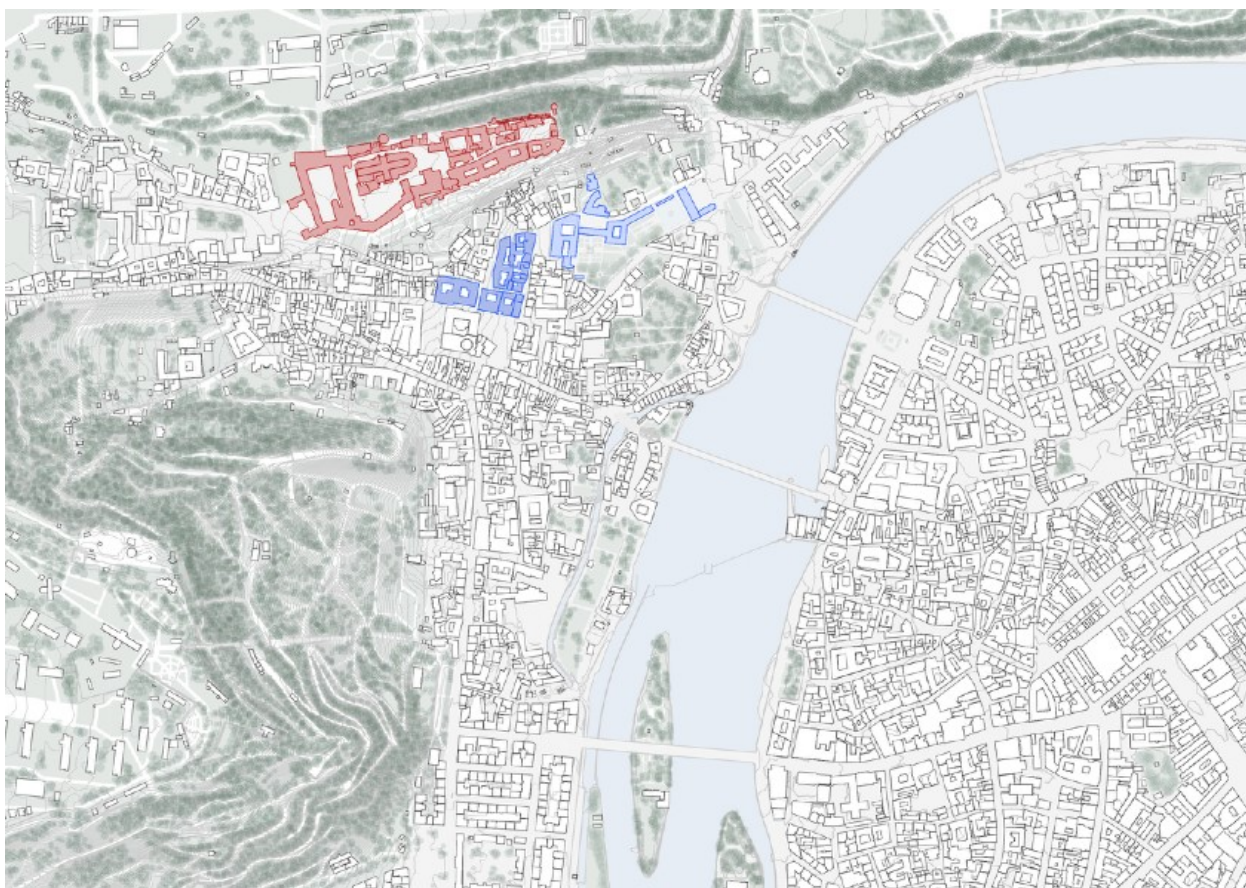
Z uvedeného vyplývá, že sídla institucí neodpovídají jejich pravomocem a postavení v českém ústavním systému. Prezident na Hradě zastihuje Parlament, čímž *de facto* dochází k vychýlení systému ve směru k poloprezidentství. Měli bychom se tedy zamyslet, zdali nezměnit sídla některé z institucí tak, aby se systém opticky vyrovnal a dodal tak větší sebevědomí parlamentu, jež stojí i přes své silné pravomoci v představách společnosti spíše v pozadí.

Obrázek 23: ulice Sněmovní s průhledem na Pražský hrad, archiv autorky.

Obrázek 24: Valdštejnská zahrada s průhledem na Pražský hrad, archiv autorky.

Obrázek 25: umístění Pražského hradu a sídla Parlamentu ČR v rámci Prahy, archiv autorky.

3.4. Návrhy a alternativy

Ačkoliv se z textu práce může zatím zdát, že by pro narovnání systému pomohlo přemístění místa sídla prezidenta, autorka práce není tohoto názoru. Vystěhováním prezidenta z Hradu bychom ho sice zbavili pocitu nadřazenosti a všemocnosti, ztratili bychom ale také kontinuitu, spojení s českou historií a tradicemi. Spíše než změna sídla prezidenta se nabízí změna sídla Poslanecké sněmovny, případně celého parlamentu.

Parlament jako nejsilnější ústavní instituce si zaslouží výrazné reprezentativní sebevědomé sídlo, které by odráželo jeho postavení v ústavním systému. Sídlo, které by bylo přístupné, přehledné, transparentní, které by dobře komunikovalo se svým okolím a stálo by na nepřehlédnutelném místě. Takové, které by nemělo jen provizorní charakter, ale bylo by přizpůsobeno přímo práci a fungování parlamentu.

Nejeden architekt se navrhování nového sídla českého parlamentu věnoval. Za povšimnutí stojí návrhy Antonína Balšánka ještě z dob monarchie, který novou budovu parlamentu směřoval na Malou Stranu, případně do nedalekých Vojanových sadů nebo na Klárov. Kvůli prostorovému uspořádání již stojících budov v této části Prahy by ale bylo nemožné do těchto míst vtěsnat nové budovy. Proto pozdější návrhy začaly směřovat na Letnou, která přitahovala architekty díky rozsáhlým nezastavěným plochám, dominantní vyvýšené poloze v blízkosti centra města a Pražského hradu, se kterým by zde postavená budova vytvořila panorama. S výstavbou nového sídla parlamentu na Letné počítal už i regulační plán, do kterého umístili své návrhy třeba František Vahala, Antonín Engel a Bohumil Hübschmann nebo Pavel Janák. Přesné umístění návrhů se lišilo, některé byly umístěny více na hranu kopce vedoucího k Vltavě, některé se měly tyčit nad Štefánikovým mostem. Nová budova by byla kontrastem oproti starému městu pod ní. Oficiální soutěž na navržení budovy parlamentu o několik let později vyhrál Josef Štěpánek, který obě komory parlamentu umístil do jedné budovy nad Čechův most. Ze severu zelení obklopená stavba měla být nízkopodlažní, aby nenarušovala panorama, zároveň její centrální umístění v rámci Letné jí dávalo na významu. Od realizace návrhu této soutěže však bylo upuštěno a byla vyhlášena soutěž nová, která vyžadovala zakomponovat budovu jinam než na Letnou. Zde byl úspěšný Karel Roškot, jež zamýšlel budovu situovat do míst Masarykova nádraží. K tomu by však byla nutná demolice okolních domů a ukázalo se, že postavit nový parlament v centru (starého) města postrádá smysl, protože pro ni zde není prostor. Žádný z prvorepublikových plánů se tedy neuskutečnil, a to mimo jiné kvůli hospodářské krizi a nedostatku financí na realizaci. O výstavbě nové budovy pro český parlament se začalo znovu spekulovat po 2. světové válce. Hned v r. 1947 byla vyhlášena nová architektonická soutěž, kde pouze 5 návrhů z ní vzešlých směřovalo budovu jinam než na

Letnou. Opět se tak prokázala jedinečnost tohoto místa pro příležitost výstavby budovy parlamentu. Nejúspěšnější návrh ne příliš monumentální budovy od Františka Čermáka a Gustava Paula měl stát na jižním okraji letenského kopce nad Čechovým mostem. Jeho realizace byla nejprve odsunuta, s komunistickým převratem v únoru 1948 skončily naděje na její výstavbu úplně.²⁹³

Z pohledu kvalit umístění (uvedených v 1. kapitole této práce) je oblast Letné totiž pravděpodobně nejlepším možným místem, které by budova parlamentu měla mít. Nachází se v širším centru města, má vyvýšené postavení nad řekou, které jí dodává na významu, je blízko budově Úřadu vlády a sídlu prezidenta, čímž spolu budovy dobře komunikují, netvoří však uzavřenou čtvrť státních orgánů odříznutou od okolí. Letenská pláň je nejvhodnějším místem v Praze pro konání velkých demonstrací, občané by tak mohli snadno vyjádřit svůj názor přímo před okny úřadujících politiků, čímž by protesty nabraly na důrazu. Stále je zde velkorysý prostor pro realizaci budovy, která vyžaduje bohaté zázemí pro poslance, senátory a úředníky. V rámci českého ústavního systému by se navíc mohlo svým významem sídlo parlamentu dorovnat Pražskému hradu, který by nebyl umístěn svrchovaně nad Thunovským palácem, ale byl by postaven na roveň.

Navrhování nové budovy parlamentu se věnovaly také práce studentů UMPRUM nebo Fakulty architektury ČVUT. Studenti ČVUT představily návrhy směřující opět na Letnou, a to na jižní hranu nad Čechův most, kde tvoří osu s Pařížskou ulicí.²⁹⁴ Naopak studenti UMPRUM vybrali pro parlament jiné oblasti v Praze, objevují se návrhy v Bubnech, v oblasti hlavního nádraží, na nábřeží naproti Štvanici, nebo dokonce přímo na Štvanici.²⁹⁵ Shodným prvkem všech návrhů je uspořádání jednacího sálu, kdy všechny návrhy vybrali buď kruhový, nebo půlkruhový model, který se ukazuje být nejlepším pro plodnou diskuzi, které je v demokracii třeba. Projekty také zmiňují nutnost nepřehlédnutelnosti, čitelnosti, otevřenosti, jednoduchosti nebo přístupnosti v rámci města. Taktéž tyto požadavky odpovídají principům demokracie a jejího promítnutí do architektury.

Před několika lety se také spekulovalo o možné výstavbě vládní čtvrti v Letňanech.²⁹⁶ Ta sice neměla zahrnovat budovu nového parlamentu, měla sem dle plánů být přemístěna všechna

²⁹³ BRŮHOVÁ, Klára. The Parliament for Prague – Proposals, Competitions and Debates on its Location and Architecture. *Architektúra a urbanizmus*, 2020, roč. 54, č. 1-2, str. 90-101.

²⁹⁴ Srov. KLAPÁČ, Vojtěch. *Nová budova Parlamentu České republiky*. Praha, 2021, České vysoké učení technické, diplomová práce. Dále HANÁČEK, Filip, CHODURA, Ondřej. *Vlna demokracie*. Praha, 2023, České vysoké učení technické, ateliérová práce.

²⁹⁵ Srov. BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, str. 160-245.

²⁹⁶ Výstavba této vládní čtvrti byla přáním tehdejšího předsedy vlády Andreje Babiše, po jeho skončení ve funkci z úvah o nové vládní čtvrti sešlo.

ministerstva a jejich úřednické aparáty. Letňany jsou však místem na samotném okraji Prahy, došlo by tak k naprostému odtržení úředníků od centra města a bylo by zabráněno jejich setkávání s občany. Přemístit sídla ministerstev v podstatě mimo Prahu může naznačovat snahu nebýt tolik na očích a skrýt své jednání před dozorem občanů. Ti se pak také hůře s institucemi identifikují. Odtržená čtvrť na kraji města navíc nepomáhá jeho rozvoji, jedná se spíše o uměle vytvořené prostředí bez možnosti dalšího rozkvětu.²⁹⁷

I přes kvalitativní aspekty těchto návrhů a jejich vhodné urbanistické umístění není dle autorky práce nutné stavět pro sídlo parlamentu nový objekt. Výstavba nové velké budovy by totiž znamenala vysoké státní výdaje, s čímž by nemuseli souhlasit občané a nová budova by se mohla kvůli tomu stát neoblíbenou. Občané jsou často z větších státních investic znechuceni. Nesouhlasí s tím, že by jejich peníze – peníze daňových poplatníků, měli směřovat k něčemu, co jim samotným vlastně není ku prospěchu.²⁹⁸ Zde by se navíc jednalo o budovu, v níž budou pracovat “ti nahoře“, a v očích občanů by se mohlo zdát, že si novou reprezentativní budovu staví vlastně pro sebe.

Jako nejvhodnější sídlo Parlamentu České republiky se proto jeví budova bývalého Federálního shromáždění, dnes Nová budova Národního muzea. Tato budova Karla Pragera je totiž urbanisticky i architektonicky velmi dobře řešena a je vhodná jako sídlo zákonodárního sboru. Jedná se o sebevědomou výškovou solitérní budovu, která díky proskleným stěnám zrcadlí vedlejší budovu Národního muzea a celkově velmi dobře komunikuje s přílehlým prostředím. Svou podobou se vymezuje vůči okolí, ale neruší a projevuje se prostým a ukázněným, avšak monumentálním způsobem.²⁹⁹ Je čitelná, velmi snadno přístupná, v bezprostřední blízkosti je umístěna tramvajová zastávka, přestupní stanice metra a hlavní nádraží. Před samotnou budovou se nachází velkorysý prostor vhodný pro setkávání, opodál stojí kromě Národního muzea také státní opera, je tedy obklopena kulturními institucemi. Hned za magistrálou je pak Václavské náměstí se sochou sv. Václava – patrona české země, které je místem častého setkávání lidí a demonstrací. I když je piazzeta před Federálním shromážděním oddělena od Václavského náměstí magistrálou,³⁰⁰ zůstává stavba vhodně urbanisticky umístěná v srdci města, kde denně proudí davy lidí, je snadno přístupná a viditelná a spolu s dalšími

²⁹⁷ CHALOUPKOVÁ, Barbora. Symboly státu patří do centra města, vládní čtvrť v Letňanech nedává smysl, říká architekt Plicka. *iRozhlas* [online], 2019 [cit. 2023-09-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravodomov/vladni-ctvrt-andrej-babis-primator-zdenek-hrib-letnany-urednicke-ghetto_1902201336_jgr.

²⁹⁸ PITHART, Petr. Stát, politika, prostor. In: BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckopřmyslová v Praze, 2018, str. 17.

²⁹⁹ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Karel Prager: Lidé si na nové věci teprve musí zvyknout*. Praha: Titanic, 2013, str. 73.

³⁰⁰ Navzdory původním návrhům, kdy piazzeta a Václavské náměstí měly tvořit souvislé korzo. In: BRŮHOVÁ, Klára. The Parliament for Prague – Proposals, Competitions and Debates on its Location and Architecture. *Architektúra a urbanizmus*, 2020, roč. 54, č. 1-2, str. 102.

institucemi a Václavským náměstím tvoří významné centrum. Stavba jako taková je architektky hodnocena velmi kladně, významná osobnost české architektury Josef Pleskot se dokonce nechal slyšet, že „federální shromáždění možná představuje to nejlepší, co vzniklo v 2. polovině 20. století na území celé Evropy.“³⁰¹

Pragerův návrh sice stojí na domě bývalé Pražské burzy, jeho nástavba je však určena přímo pro fungování parlamentu. Nachází se zde dostatečně veliký jednací sál s plastickým stropem a s prostory pro veřejnost na galerii. Nedostatkem jednacího sálu je však jeho uspořádání do modelu třídy, kdy všechna křesla stojí v řadách za sebou a jsou orientována na řečníka a předsedy ve předu. Poslanci by tak neměli přehled o všeobecném dění v sále a nemohli by spolu dostatečně, byť třeba nonverbálně, komunikovat. Zasedací sál se spolu s kuloáry a knihovnou nachází v původní části Pražské burzy. Do nově přistavěných prostor byly umístěny kanceláře poslanců, zasedací místnosti výborů, kavárna a další sály.³⁰²

Budova by navíc mohla sloužit jako sídlo pro Poslaneckou sněmovnu i Senát dohromady. Je k tomu vybavena dostatečnými prostory, které by aparát obou komor dokázaly pojmout. Federální shromáždění, které zde sídlilo dříve, bylo také dvoukomorové, Sněmovna lidu se tenkrát skládala stejně jako současná Poslanecká sněmovna z 200 poslanců, Sněmovna národů pak čítala 150 poslanců, tedy více, než je dnešní počet senátorů. Obě komory by tak spolu mohly efektivněji komunikovat. Hlavní sál obsahuje 288 křesel, je tedy dostatečně vybavený i pro společné schůze obou komor. Ta by se tak nemusela konat ve Vladislavském sále na Pražském hradě, tedy *de facto* v sídle prezidenta republiky. Vzhledem k tomu, že se jedná o jeden orgán – Parlament České republiky – není důvod k tomu, aby jeho komory sídlily na odlišných adresách. Podíváme-li se do zahraničí, je umístění komor parlamentu do rozdílných budov spíše výjimečné.³⁰³

Budovu Federálního shromáždění ale společnost spojuje s normalizačním obdobím po roce 1968. Tento přívlastek je jí připisován neprávem, vzhledem k tomu, že návrh vznikl v uvolněnější atmosféře 60. let a Pražského jara. Prager navíc s komunistickým režimem nesympatizoval, dokonce byl za své antikomunistické postoje vyloučen ze svazu architektů, což byl jeden z důvodů, proč byla realizace budovy podle jeho návrhu nejprve odsunuta. Samotná výstavba pak začala až po začátku okupace Sovětským svazem, což přimělo společnost si myslet, že se jedná o normalizační projekt.³⁰⁴ Lidé si tak v budově federálního parlamentu nikdy

³⁰¹ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Karel Prager: Lidé si na nové věci teprve musí zvyknout*. Praha: Titanic, 2013, str. 66.

³⁰² Tamtéž, str. 82.

³⁰³ Více viz kapitola 1.2.

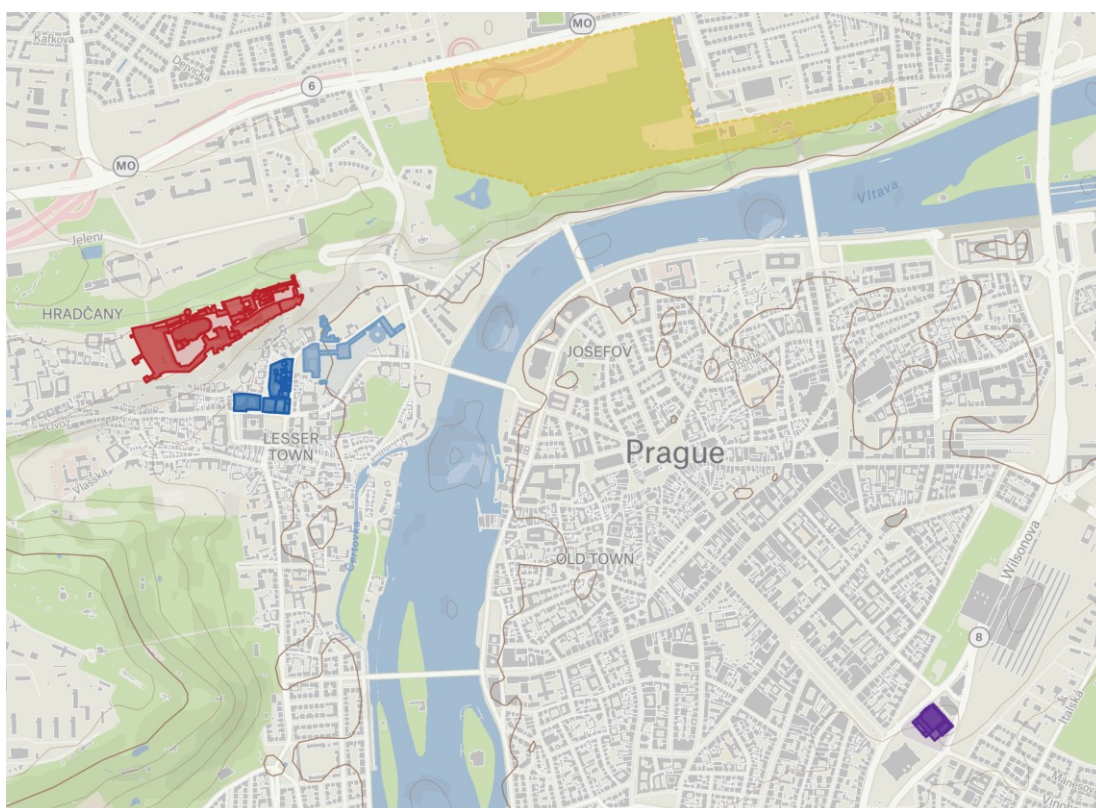
³⁰⁴ BRŮHOVÁ, Klára. The Parliament for Prague – Proposals, Competitions and Debates on its Location and Architecture. *Architektúra a urbanizmus*, 2020, roč. 54, č. 1-2, str. 104.

nenášli zalíbení. Na vině může být i fakt, že kvůli tehdy nežádoucím politickým postojům Pragera nebyla budova občanům nijak prezentována a příliš se o ni nepsalo a nemluvílo.³⁰⁵ Tímto se vracíme do kapitoly č. 1, ve které bylo rozebráno, že samotné budovy mohou být mementem politické reprezentace. Odpor v názorech společnosti je proto pochopitelný, není však založen na objektivních skutečnostech.

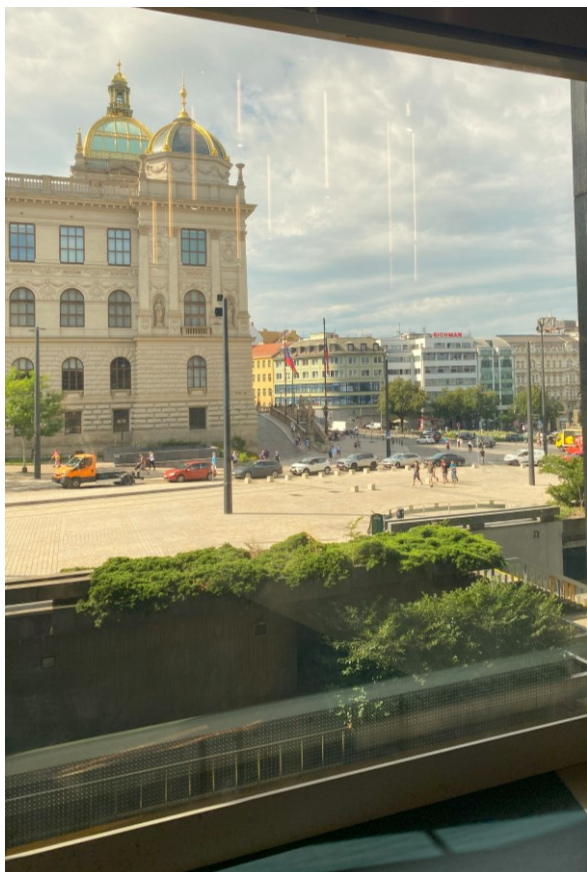
³⁰⁵ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Karel Prager: Lidé si na nové věci teprve musí zvyknout*. Praha: Titanic, 2013, str. 82.

Obrázek 26: budova bývalého Federálního shromáždění, zdroj Shutterstock.

Obrázek 27: žlutou je vyznačena oblast Letné, kam směřovala většina architektonických návrhů na budovu Parlamentu ČR, fialovou je vyznačena budova bývalého Federálního shromáždění, archiv autorky.

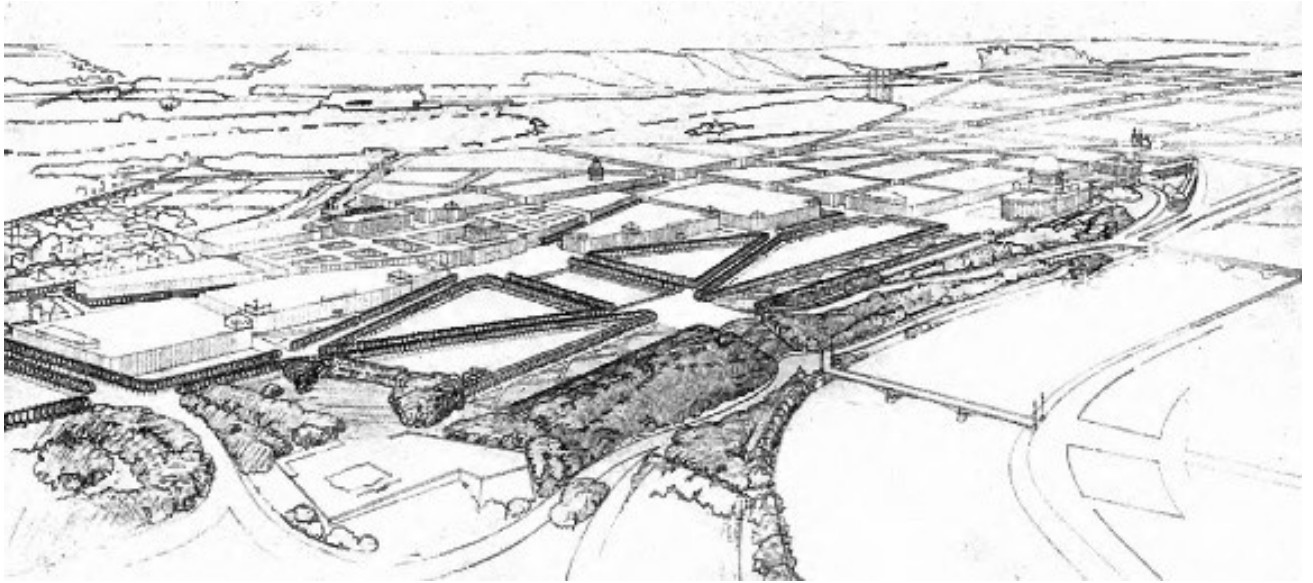
Obrázek 28: pohled z budovy bývalého Federálního shromáždění na přiléhající prostranství, Národní muzeum a horní část Václavského náměstí, archiv autorky.

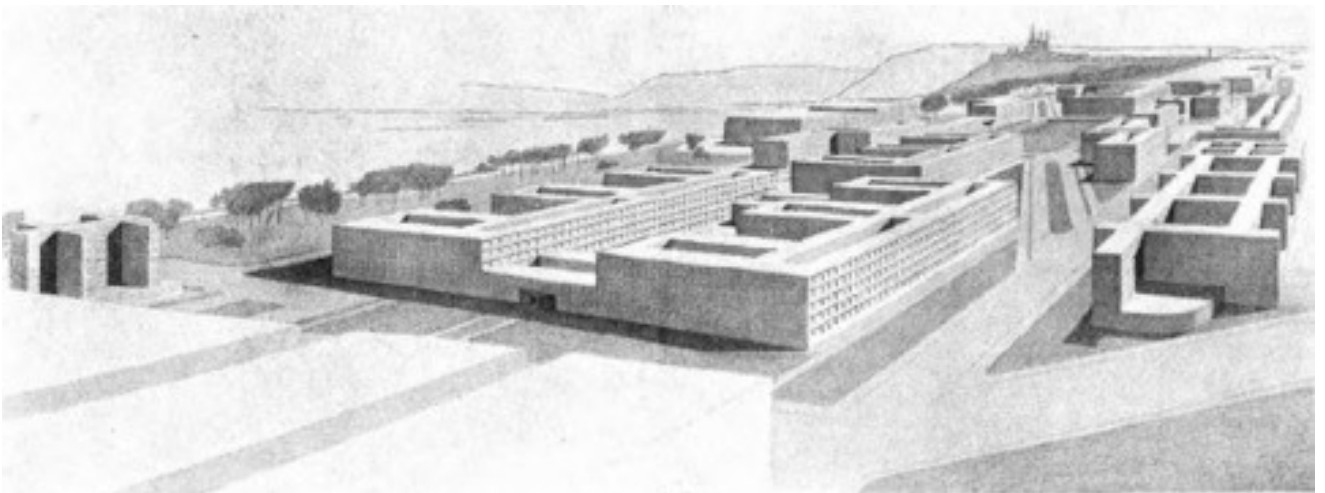
Obrázek 29: atrium v horních patrech budovy bývalého Federálního shromáždění, archiv autorky.

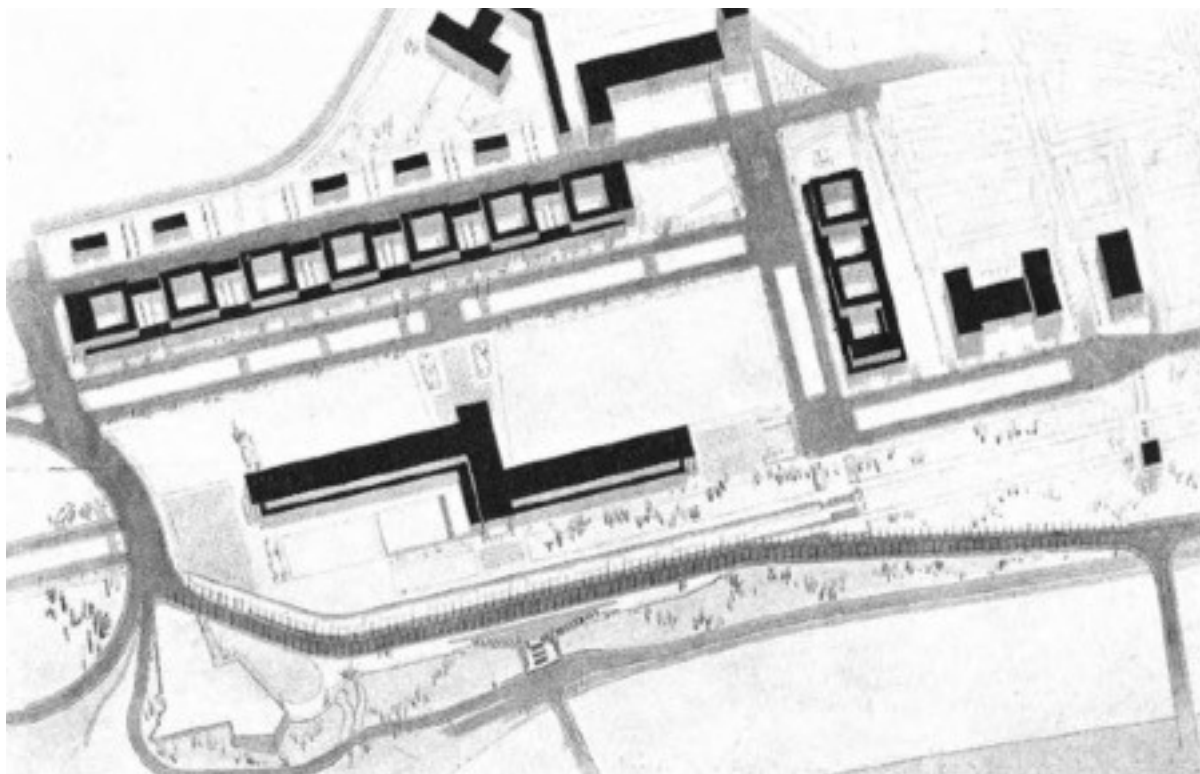
Obrázek 30: jednací sál bývalého Federálního shromáždění s plastickým stropem, archiv autorky.

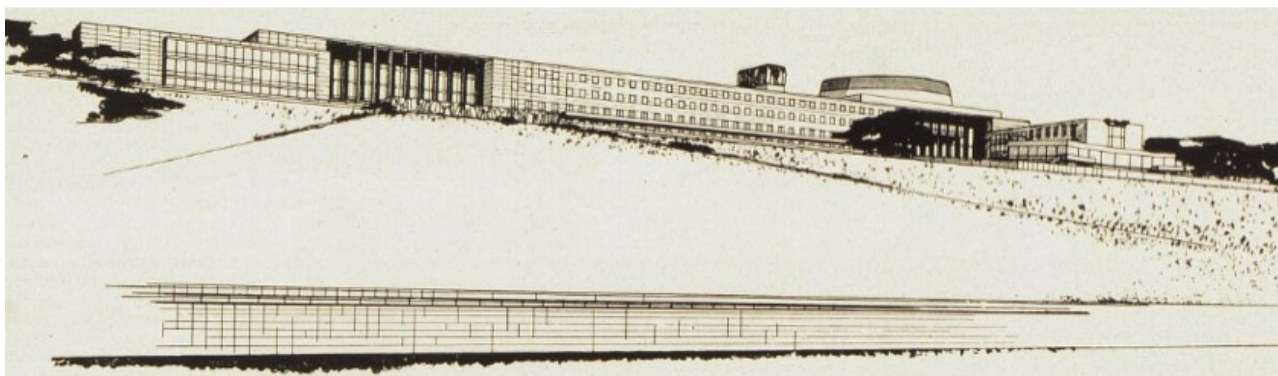
Obrázek 31: návrh Bohumila Hübschmanna na zastavění oblasti Letné, zdroj Styl, 1936, str. 6.

Obrázek 32: návrh Pavla Janáka na zastavění oblasti Letné, zdroj Styl, 1928-1929, str. 95

Obrázek 33: vítězný návrh Josefa Štěpánka v architektonické soutěži na sídlo Parlamentu ČSR z r. 1928, zdroj Styl, 1928-1929, str. 89.

Obrázek 34: návrh Františka Čermáka a Gustava Paula v architektonické soutěži na sídlo Parlamentu ČSR z r. 1947, zdroj Architektura ČSR, 1947, str. 197.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, zda architektura ovlivňuje ústavní právo. Tento obecný cíl se podařilo potvrdit již v první části této práce, když bylo zjištěno, že zdánlivě vzdálené obory práva a architektury jsou provázané fenomény a ovlivňují se navzájem. Architektura totiž může činit právo – nejen ústavní – přehlednější, otevřenější, transparentnější či lidem bližší, a to tehdy, reflektují-li se tyto hodnoty v budovách ústavních institucí. Tímto demokracii odrážejícím způsobem působí stavby, které nejsou příliš okázalé a zdobené, jejichž design je spíše jednoduchý, které mají více prosklených ploch propouštějících významné množství světla. Dopad na takovéto vnímání budovy má také její urbanistické umístění, kdy jsou jako otevřenější a vstřícnější hodnoceny snadno přístupné budovy ve středu města, které přirozeně komunikují s okolím díky tomu, že nestojí v uzavřené čtvrti. Za výhodu se také považuje, pokud je okolo budovy dostatek prostoru pro setkávání občanů.

V některých aspektech však nemusí ovlivňovat architektura právo, ale také právo architekturu. Nežřídkou nalezneme sídla ústavních institucí, která byla projektem politické reprezentace, jejíž vize a postoje se do podoby budov propisují. Tyto budovy se pak stávají symbolem státu a na vládnutí těch kterých politiků odkazují. Nejen takto pak budovy vyjadřují politický postoj.

Text poukazuje také na význam interiérů, a to především na uspořádání sálů zastupitelských sborů, protože právě v těchto prostorách se odehrává podstatná část procesu přijímání zákonů. Jednotlivé modely uspořádání totiž korelují s mírou demokracie v daném státě, případně se systémem politických stran. Místnosti, kde na sebe zastupitelé navzájem vidí a kde mají přehled o celkovém dění v sále, podněcují plodnou diskuzi díky možnosti reagovat také na nonverbální projevy ostatních účastníků. Naopak místnosti, kde je díky uspořádání křesel předmětem zájmu předsedající, jsou typické pro autoritářské režimy, kde otevřená debata není žádoucí, a pozornost je proto směřována pouze na osobu vpředu, nikoli na kolegy, kteří by mohli projev zpochybnit. Dále bylo zjištěno, že značnou roli hrají také ostatní prostory jako předsálí, jídelny, šatny či lobby, kde se zastupitelé setkávají nejen mezi sebou, ale také s dalšími osobami a veřejností, které mají zájem na přijetí či nepřijetí určitého zákona.

Kromě tohoto obecného cíle prokázání vztahu mezi architekturou a ústavním právem bylo cílem práce také analyzovat český ústavní systém a zjistit, zda jsou sídla ústavních institucí vhodná a zda mají vliv na podobu ústavního systému. Této tezi se věnovala druhá, a především třetí část práce. Nejprve byly popsány relevantní ústavní instituce, jejich funkce, fungování a pravomoci, posléze také sídla těchto institucí včetně jejich historie. Na základě toho bylo

zjištěno, že český ústavní systém zůstává parlamentním systémem, a to i po zavedení přímé volby prezidenta republiky. Je tomu tak proto, že původně konstruovaný systém zůstal ve všech svých ostatních aspektech nezměněn. Nedošlo k rozšíření pravomocí prezidenta, ten navíc zůstává ze své funkce neodpovědný a významná část jeho aktů musí být kontrasignována. Také vláda zůstává odpovědná Poslanecké sněmovně, která má mimo jiné díky pravomoci vyslovit vládě nedůvěru a možnosti přehlasovat Senát a veto prezidenta silné postavení.

I přesto však česká společnost považuje prezidentský úřad za nejdůležitější prvek českého ústavního systému. Práce ukazuje, že kromě přímé volby prezidenta, která mu nyní dává vyšší legitimitu, může být příčinou tohoto pocitu také sídlo prezidenta a parlamentu. Podoba a umístění sídel těchto institucí totiž symbolicky neodpovídají jejich postavení v rámci ústavního systému. Pražský hrad jako sídlo prezidenta je totiž významný historický, národní a kulturní symbol České republiky stojící na vyvýšeném dobře viditelném místě nad Prahou. Stává se tak nezaměnitelnou ikonickou dominantou pražského panoramatu, což dává prezidentu na Hradě sídlícímu pocit síly, mimořádnosti a neochvějnosti. Stejně působí stavba také na občany. Naproti tomu sídlo Poslanecké sněmovny je schováno v podhradí, je nevýrazné a postrádá na monumentálnosti. Komplex budov je poztrácen v několika stísněných ulicích na Malé Straně tak, že není zcela jasné, kde vůbec se Sněmovna nachází, případně kudy do budovy vede hlavní vchod. Nejenže kvůli tomu postrádá sama Poslanecká sněmovna sebevědomí, nepůsobí sebevědomě ani navenek. Dokonce i sídlo Senátu má vznešenější charakter navzdory jeho slabšímu postavení vůči Sněmovně.

Práce tak dochází k závěru, že sídlo Poslanecké sněmovny není dostatečně reprezentativní. Ačkoliv mají malostranské paláce historické kvality, občané se s nimi nedokáží dobře ztotožnit, navíc nikdy nebyly zamýšleny jako sídlo parlamentu, protože působí provizorním dojmem. Komplex budov je spleť, nepřehledný a poměrně obtížně přístupný, což navozuje pocit netransparentnosti a chaotičnosti. Proto může takový dojem vzbuzovat také samotné fungování instituce. Z těchto důvodů by bylo vhodné najít pro zákonodárný sbor České republiky přílehavější sídlo. Tím by mohla být stavba, která již v minulosti jako sídlo parlamentu sloužila, a sice budova bývalého Federálního shromáždění. I přes architektonické a urbanistické kvality, jež tato budova nese, je však umístění parlamentu do jejích prostor pro většinu občanů České republiky nepřijatelné, a to kvůli své spojitosti s komunistickým režimem. Pro případnou výstavbu nové budovy se jako vhodné místo pro parlament jeví nezastavěné plochy na pražské Letné.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použitých knižních publikací

BROOKS, Chris. *The Gothic Revival*. London: Phaidon Press Limited, 1999, 448 s. ISBN 0-7148-3480-7.

BRUNCLÍK, Miloš, KUBÁT, Michal. *Kdo vládne Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno, 2017, 144 s. ISBN 978-80-7485-122-3.

BRYCHTA, Roman, FIALKOVÁ, Elena (ed.). *Architektura demokracie: 2017/2018*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2018, 298 s.

GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK, Jiří, ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. 574 s. ISBN 978-80-7380-865-5

GERLOCH, Aleš, KYSELA, Jan a kol. *20 let Ústavy České republiky: ohlédnutí zpět a pohled vpřed*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 391 s. ISBN 978-80-7380-448-0.

GOODSELL, Charles T. *The social meaning of civic space: studying political authority through architecture*. Kansas: University Press of Kansas, 1988, 229 s. ISBN 0-7006-0347-6.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003, 231 s. ISBN 80-7178-749-3.

KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2006, 423 s. ISBN 80-7201-606-7.

KOLÁŘ, Petr, KYSELA, Jan, SYLLOVÁ, Jindřiška, GEORGIEV, Jiří, PECHÁČEK, Štěpán. *Parlament České republiky. 3. přepracované a aktualizované vydání*. Praha: Leges, 2013, 512 s. ISBN 978-80-87576-95-3.

KOLÁŘ, Petr, VALENTA, Petr. *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009, 71 s. ISBN 978-80-87324-00-4.

KYSELA, Jan. *Dvoukomorové systémy: teorie, historie a srovnání dvoukomorových parlamentů*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 630 s. ISBN 80-86432-89-0.

KYSELA, Jan. *Senát Parlamentu České republiky v historickém a mezinárodním kontextu: Příspěvek ke studiu dvoukomorových soustav*. Praha: Parlament České republiky, Senát, 2000, 183 s.

LASSWELL, Harold D. *The Signature of Power: Buildings, Communication and Policy*. New Brunswick: Transaction Books, 1979, 254 s. ISBN 0-87855-289-8.

MONGIN, Olivier. *Urbánní situace: město v čase globalizace*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017, 295 s. Myšlení současnosti. ISBN 978-80-246-3442-5.

PAVLÍČEK, Václav, JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. *Ústavní právo a státověda*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021, 536 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-506-7.

POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015, 194 s. ISBN 978-80-7419-186-2.

POSPÍŠIL, Ivo, LANGÁŠEK, Tomáš, ŠIMÍČEK, Vojtěch, WAGNEROVÁ Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 931 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

RESCHOVÁ, Jana, KINDLOVÁ, Miluše, GRINC, Jan, PREUSS, Ondřej, ANTOŠ, Marek. *Státověda: stát, jednotlivec, konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 484 s. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-695-3.

RYGL, Tomáš. *Valdštejnský palác: Senát Parlamentu České republiky: obrazový průvodce*. Jihlava: pro Kancelář Senátu vydalo nakladatelství ATP, 2018. ISBN 978-80-86893-94-5.

RYCHETSKÝ, Pavel, LANGÁŠEK, Tomáš, HERC, Tomáš, MLSNA, Petr a kol. *Ústava České republiky, Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1224 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3.

SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. 2. vyd. Přeložila Jana OGROCKÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 238 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-048-3.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Karel Prager: Lidé si na nové věci teprve musí zvyknout*. Praha: Titanic, 2013, 240 s. ISBN 978-80-86652-54-2.

SYLLOVÁ, Jindřiška, KAVĚNA, Martin, TETOUROVÁ, Eva, NĚMEC, Jan a kol. *Jednací řád Poslanecké sněmovny. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 892 s. ISBN 978-80-7676-202-2.

TAYLOR, John, LENGELLE, Jean G., ANDREW, Caroline (ed.). *Capital Cities: International Perspectives*. Ottawa: Carleton University Press, 1993, 435 s. ISBN 978-08-86291-792.

TUSHNET, Mark, FLEINER, Thomas, SAUNDERS, Cheryl (eds.). *Routledge Handbook of Constitutional Law*. Oxon: Rutledge, 2013, 503 s. ISBN 978-0-415-78220-3

WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010, 432 s. ISBN 978-80-87284-13-1.

WINTR, Jan. *Proměny parlamentní kultury*. Praha: Auditorium, 2021, 328 s. ISBN 978-80-87284-90-2.

XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, 448 s. ISBN 978-90-9029764-4.

2. Seznam použitých odborných článků

BLACK, John W. The Effect of Room Characteristics upon Vocal Intensity and Rate. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 1950, vol. 22, no. 2, s. 174-176. ISSN 1520-8524.

BROWNE, Timothy. National Style in the Architecture of Parliament: Whose Nation, Whose Style? *Canadian Journal of Urban Research*. Ottawa Studies: Special Issue, 2016, vol. 25, no. 1, s. 49-62. ISSN 2371-0292.

BRŮHOVÁ, Klára. The Parliament for Prague – Proposals, Competitions and Debates on its Location and Architecture. *Architektúra a urbanizmus*. 2020, roč. 54, č. 1-2, s. 88-105. ISSN 2729-8752.

BRUNCLÍK, Miloš, KUBÁT, Michal. Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu? *Sociologický časopis*. 2016, roč. 52, č. 5, s. 625-646. ISSN 2336-128X.

GOODSELL, Charles T. The Architecture of Parliaments: Legislative Houses and Political Culture. *British Journal of Political Science*. 1988, vol. 18, no. 3, s. 287-302. ISSN 1469-2112.

KOEHLER, Cortus T. City Council Chamber Design: The Impact of Interior Design upon the Meeting Process. *Journal of Environmental Systems*. 1980, vol. 10, no. 1, s. 53-79. ISSN 1541-3802.

KYSELA, Jan. Česká republika mezi poloprezidentským a parlamentním režimem? *Politologická revue*. 2006, roč. 12, č. 1, s. 5-28. ISSN 1211-0353.

LENTZ, Linda C. State Parliament of Baden-Württemberg. *Architectural Record*. 2017, vol. 205, no. 11, s. 158-159. ISSN 0003-858X.

NORTON, Philip. Power behind the Scenes: The Importance of Informal Space in Legislatures. *Parliamentary Affairs*. 2019, vol. 72, s. 245-266. ISSN 1460-2482.

WINTR, Jan, ANTOŠ, Marek, KYSELA, Jan. Direct Election of the President and its Constitutional and Political Consequences. *Acta Politologica*. 2016, roč. 8, č. 2, s. 145-163. ISSN 1803-8220.

3. Seznam jiných závěrečných prací

HANÁČEK, Filip, CHODURA, Ondřej. *Vlna demokracie*. Praha, 2023. Ateliérová práce. České vysoké učení technické. Ateliér Hlaváček-Čeněk-Minarovič.

KLAPAČ, Vojtěch. *Nová budova Parlamentu České republiky*. Praha, 2021. Diplomová práce. České vysoké učení technické.

4. Seznam použitých internetových zdrojů

90' ČT24. *TV, ČT24*, 16. listopadu 2017, 20:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/217411058131116/>

BANERJI, Robin. Niemeyer's Brasilia: Does it work as a city? *BBC World Service* [online]. 2012 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/magazine-20632277>

Budova Národního shromáždění. *Archiweb* [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/budova-narodniho-shromazdeni>

ČERBA, Otakar. Vnitřní struktura města. *Databázové systémy GIS* [online]. 2004 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <http://old.gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch06s02.html>. Západočeská univerzita.

DEGEN, Milan. Hradčany. *Stará Praha na dobových pohlednicích a ve starých fotografiích* [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://www.starapraha.cz/historie-praha-hradcany.php>

Dějiny Pražského hradu. *Pražský hrad* [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad-pro-navstevniky/ostatni/dejiny-prazskeho-hradu-seznam-s-odkazem-na-stranky-dejiny-prazskeho-hradu-a-archeologicky-vyzkum-10287>

Důležitost jednotlivých typů voleb očima veřejnosti – březen 2014. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2014 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/1733-dulezitest-jednotlivych-typu-voleb-ocima-verejnosti-brezen-2014>

Důležitost jednotlivých typů voleb očima veřejnosti – duben 2019. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2019 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/4919-dulezitest-jednotlivych-typu-voleb-ocima-verejnosti-duben-2019>

Důstojné sídlo československého parlamentu. Jak hledali architekti ideální podobu Národního shromáždění? *CAMP Praha* [online]. [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: <https://praha.camp/magazin/detail/dustojne-sidlo-ceskoslovenskeho-parlamentu-jak-hledali-architekti-idealni-podobu-narodniho-shromazdeni>

CHALOUPKOVÁ, Barbora. Symboly státu patří do centra města, vládní čtvrť v Letňanech nedává smysl, říká architekt Plicka. *iRozhlas* [online]. 20. února 2019 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vladni-ctvrt-andrej-babis-primator-zdenek-hrib-letnany-urednicke-ghetto_1902201336_jgr

Churchill and the Commons Chamber. *UK Parliament* [online]. [cit. 2023-09-28]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/building/palace/architecture/palacestructure/churchill/>

Instituce a politici. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici?start=50>

KOLINA, Josef, BERÁNKOVÁ, Anna. Vládní čtvrt? Svět nám ukazuje, že nemusí jít o úřednické ghetto. *Forbes* [online]. 9. října 2019 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://forbes.cz/vladni-ctvrt-svet-nam-ukazuje-ze-nemusi-jit-o-urednicke-ghetto/>

MATOŠKA, Lukáš. Pražský hrad byl sídlem českých králů. Pozici prezidenta v parlamentní demokracii neodpovídá, míní Kalousek. *Český rozhlas* [online]. 2023 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/prazsky-hrad-byl-sidlem-ceskych-kralu-pozici-prezidenta-v-parlamentni-demokracii-8916600>

Na Letnou přišlo 300 tisíc lidí, odhadli organizátoři. Babiš je podle Mináře v ofsajdu. *Lidovky.cz* [online]. 2019 [cit. 2023-09-07]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/okoli-demonstrace-proti-babisovi-zaplnilo-vlajky-chceme-zdravou-demokracii-hlasaji-organizatori-prot.A191116_111807_ln_domov_ele

PALATA, Luboš. Štrasburk už asi ne. Stěhování Evropského Parlamentu jsou ekologicky škodlivá. *Deník.cz* [online]. [cit. 2023-10-05]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/staty-eu/do-strasburku-uz-ne-unie-tam-zavira-europarlament-20201118.html>

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR: Thunovský palác. In: *Prague.eu* [online]. [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2223/poslanecka-snemovna-parlamentu-cr-thunovsky-palac>

Postoje občanů k prezidentskému úřadu – červen/červenec 2023. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2023 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/institute-a-politici/5720-postoje-obcanu-k-prezidentskemu-uradu-cerven-cervenec-2023>

Pražský hrad. *Královské dílo* [online]. [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/lokality/Prazsky-hrad>

Prezident opět předá státní vyznamenání v tradičním termínu, řada politiků pozvánky nedostala. *Radio Prague International* [online]. 2022 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/prezident-opet-preda-statni-vyznamenani-v-tradicnim-terminu-rada-politiku-8765385>

Před dvaceti lety byla ve vile Tugendhat podepsána smlouva o rozdělení Československa. *Vila Tugendhat* [online]. 2012 [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/pred-dvaceti-lety-byla-ve-vile-tugendhat-podepsana-smlouva-o-rozdeleni-ceskoslovenska/>

Slovinský rodák a jeho dílo. Kterého architekta si vybral Masaryk pro obnovy Pražského hradu? *CAMP Praha* [online]. 2021 [cit. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://praha.camp/magazin/detail/slovinsky-rodak-a-jeho-dilo-ktereho-architekta-si-vybral-masaryk-pro-obnovy-prazskeho-hradu>

Zeman se podle pražských zákonodárců zabarikádoval na Hradě. *ČTK* [online]. [cit. 2023-10-05]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2304588>

Žebříček návštěvnosti opět ovládl Pražský hrad. Mezi nejpopulárnější cíle se prodrala ostravská památka. *Lidovky.cz* [online]. 2019 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/zebricek-navstevnosti-loni-opet-ovladl-prazsky-hrad-na-druhem-miste-skoncila-lanova-draha-na-petrin.A190627_075633_in_domov_ele

5. Seznam použitých právních předpisů

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Listina základních práv Evropské Unie.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Ústavní zákon č. 2/1993.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Všeobecná deklarace lidských práv.

Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.

Zákon č. 59/1996 Sb., o sídle Parlamentu České republiky.

6. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 7. ledna 2013, sp. zn. Pl. ÚS 27/12.

7. Seznam zdrojů obrazového materiálu

Architektura ČSR. Praha: Klub Architektů, roč. 6, č. 1-10, 1947. ISSN 0300-5305.

Archiv autorky.

BEBBINGTON, Catherine. 41. The House of Commons sits for the first time in the new Parliament, following State Opening. In: *Flickr* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: https://www.flickr.com/photos/uk_parliament/4642915654.

DUNCID. Assembly building, Chandigarh, India. In: *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Palace_of_Assembly_Chandigarh_2006.jpg.

FOOTAGECLIPS. Parliament and government buildings, Vaduz, Principality of Liechtenstein, Europe, 18. July 2016. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/parliament-government-buildings-vaduz-principality-liechtenstein-1167759562>.

IONUT, David. Parliament of Budapest saw over the Danube, also called Orszaghaz. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/parliament-budapest-saw-over-danube-called-152147153>.

KELIN, Sergey. Rudolfinum (Dvorak) Concert Hall in Prague, Czech Republic. In: *Adobe Stock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: https://stock.adobe.com/cz/search?k=rudolfinum&search_type=usertyped&asset_id=45533898.

MEC17. Prague Castle (Pražský hrad) and Charles bridge, Praga, Cehia, 27th august, 2018. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/prague-castle-hrad-charles-bridge-praga-1203043783>.

MISTERVLAD. Houses of Parliament with Big Ben tower and Westminster bridge, UK. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/houses-parliament-big-ben-tower-westminster-1498920497>.

MORAES, Sandra. City of Brasilia, Federal District, Brazil. May 06, 2022. External view of the National Congress Palace, modernist architecture designed by architect Oscar Niemeyer. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/city-brasilia-federal-district-brazil-may-2172175273>.

Robson90. Prague, Czech Republic – July 10, 2020: New Building of the Czech National Museum. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/prague-czech-republic-july-10-2020-1871907151>.

SFC. The US Capitol in summer as seen from the reflecting pool. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/us-capitol-summer-seen-reflecting-pool-25219744>.

STROUJKO, Boris. Old and new Reichstag building, Berlin, Germany. In: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/old-new-reichstag-building-berlin-germany-167890115>.

Styl. Společnost architektů v Praze, roč. 14, č. 6-7, 1928-1929. ISSN 1802-6125.

Styl. Společnost architektů v Praze, roč. 20, č. 1, 1936. ISSN 1802-6125.

TISH11. Map of the city of Brasilia, capital of Brazil. In: *Adobe Stock* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné z: https://stock.adobe.com/cz/search?k=rudolfinum&search_type=usertyped&asset_id=241382615.

XML. *Parliament*. Amsterdam: XML, Amsterdam, 2016, 448 s. ISBN 978-90-9029764-4.

8. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, všeobecná část.

MACINTYRE, Clement. *Parliamentary Architecture and Political Culture*. This paper was presented as a lecture in the Senate Occasional Lecture Series at Parliament House, Canberra. 2008, 17 s.

Vliv architektury na ústavní právo

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o propojení architektury a ústavního práva. Oba obory se mohou navzájem ovlivňovat, a přetvářet tak svůj obraz ve vnímání lidí. Architektura a urbanismus budov státních institucí totiž významně souvisí s národní symbolikou, s možností identifikovat se se státem, s chováním lidí v prostoru, se znázorněním pravomocí těchto institucí, ale zároveň je jejich podoba často ovlivněná politickými rozhodnutími.

Cílem diplomové práce je zjistit, do jaké míry ovlivňuje architektura právo. Architektura totiž může znázorňovat a zhmotňovat principy, na kterých je stát založen. Vzhled a uspořádání budovy tak mohou mít vliv na fungování instituce sídlící uvnitř, zároveň mohou ovlivňovat také to, jak budovu a potažmo instituci vnímají občané. Tento obecný cíl je pak rozveden při analýze českého ústavního systému, který je charakterizován jako systém s parlamentní formou vlády, ačkoliv je možné pozorovat názory, že se přibližuje systému poloprezidentskému. Tento názor, který je zakořeněn především v domnění občanů, totiž mohou podporovat také vzhled a umístění sídel ústavních institucí. Práce se proto věnuje především podobě budov institucí, které mají zásadní význam na fungování systému vlády, a sice budov parlamentů a hlav států.

Diplomová práce je pak rozčleněna do 3 částí. První část se věnuje obecně spojení architektury a práva, významu architektury, symbolice a interiérům budov státních institucí, především parlamentů. Druhá část je obecným teoretickým výkladem ohledně forem vlád, který je předpokladem pro konkrétní rozbor českého ústavního systému ve třetí část. Třetí část tedy popisuje nejprve Parlament České republiky, jeho fungování, pravomoci a postavení, stejně jako jeho sídlo. Následně obdobným způsobem rozebírá postavení, pravomoci a sídlo hlavy státu. Konečně se pak zaměřuje na ústavní systém České republiky dovozený z Ústavy, jeho vychýlení a roli architektury s důrazem na umístění a podobu sídla Parlamentu České republiky a prezidenta. V závěru pak nabízí možné alternativy, které by nedostatky ústavního systému mohly napravit.

Klíčová slova: architektura, sídlo, parlament, ústavní systém.

The influence of architecture on constitutional law

Abstract

This thesis deals with the connection between architecture and constitutional law. Both disciplines can influence each other, and thus reshape their image in people's perception. The architecture and urban planning of the buildings of state institutions are significantly related to national symbolism, to the possibility of identifying oneself with the state, to the behaviour of people in space, to the representation of the powers of these institutions, but at the same time, their appearance is often influenced by political decisions.

The aim of the thesis is to find out to what extent architecture influences law. Architecture can represent and materialize the principles on which the state is based. The appearance and layout of a building can influence the functioning of the institution housed within it, while also influencing how the building and the institution is perceived by citizens. This general objective is then developed by analysing the Czech constitutional system, which is characterised as a parliamentary form of government, although there are opinions saying that it is closer to a semi-presidential system. This view, which is rooted primarily in the perception of citizens, may also be supported by the appearance and location of the seats of the constitutional institutions. This thesis therefore focuses on the design of the buildings of institutions that are crucial to functioning of the system of government, namely those of parliament and head of state.

The thesis is divided into 3 parts. The first part deals with the connection between architecture and law in general, the meaning of architecture, symbolism and interiors of buildings of state institutions, especially parliaments. The second part is a general theoretical explanation regarding the forms of governments, which is a prerequisite for the specific analysis of the Czech constitutional system in the third part. The third part firstly describes the Parliament of the Czech Republic, its functioning, powers and status, as well as its seat. Subsequently, it analyses the position, powers and seat of the Head of State in a similar manner. Finally, it focuses on the constitutional system of the Czech Republic embodied in the Constitution, its deflections and the role of architecture, with emphasis on the location and form of the seat of the Parliament of the Czech Republic and the President. It concludes by offering possible alternatives that could remedy the shortcomings of the constitutional system.

Keywords: architecture, seat, parliament, forms of government.